

เจ้าภาพงานพระราชทานเพลิงศพ นายเอช. ฟูรูซาวา ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้เกียรติและแสดงน้ำใจมาร่วมในงาน ทั้งร่วมช่วยงานร่วมทำบุญกุศล กับได้กรุณารับเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล ซึ่งนับเป็นพระคุณแก่ผู้วายชนม์และเจ้าภาพเป็นอย่างสูง

ขอความกรุณาของท่านทั้งหลายนี้ จงเป็นกุศลตอบสนองให้ท่านและครอบครัว ประสบแต่ความสุขความเจริญตลอดไป

ขอประทานอภัยในความบกพร่องทั้งหลายด้วย

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

นายเอช. ฟูรูซาวา

ณ เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘

คำนำ

เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพคุณป๋า (นายเอช. ฟูรชาวา) ในครั้งนี้ บรรดาลูก ๆ และญาติมิตรได้ปรึกษากันว่า ควรจะพิมพ์หนังสือประวัติของคุณป๋าและข้อปฏิบัติในทางก่อคุณประโยชน์ต่อสาธุชนทั่วไป ในด้านการกุศลผลบุญให้กับคุณป๋า ผู้ล่วงลับไปแล้ว และผู้ที่ยังอยู่ ข้างหลัง เพื่อเป็น อนุสรณ์ ข้าพเจ้า เป็นผู้หนึ่ง ที่ได้รับมอบหมาย จากบรรดาพี่น้อง ให้จัดทำขึ้น ข้าพเจ้าจึงไปหาคุณฉนวน ชูทรัพย์ ซึ่งเป็นเพื่อนรักเสมือนญาติคนหนึ่ง เพื่อปรึกษาในเรื่องจัดทำหนังสืออนุสรณ์ให้กับคุณป๋า คุณฉนวน ชูทรัพย์ ก็ได้มอบต้นฉบับคู่มือบรรพชาอุปสมบทและบุพพกิจสำหรับนาคและภิกษุมาให้ ซึ่งคุณฉนวน ชูทรัพย์ ได้รวบรวมไว้ ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้วเห็นเป็นประโยชน์อันควรแก่การทำเป็นหนังสืออนุสรณ์ ให้แก่คุณป๋าเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้คุณฉนวน ชูทรัพย์ ยังได้เอื้อเฟื้อให้ข้าพเจ้าเรียนท่านที่เคารพนับถือว่า ถ้าใครเป็นเหน็บชาและใคร่ที่จะหายจากโรคนี้แล้ว ยินดีที่จะช่วยบำบัดให้โดยไม่คิดเงินอีกด้วย ซึ่งจะติดต่อได้โดยตรงที่โทรศัพท์หมายเลข ๙๓๑๙๓๙

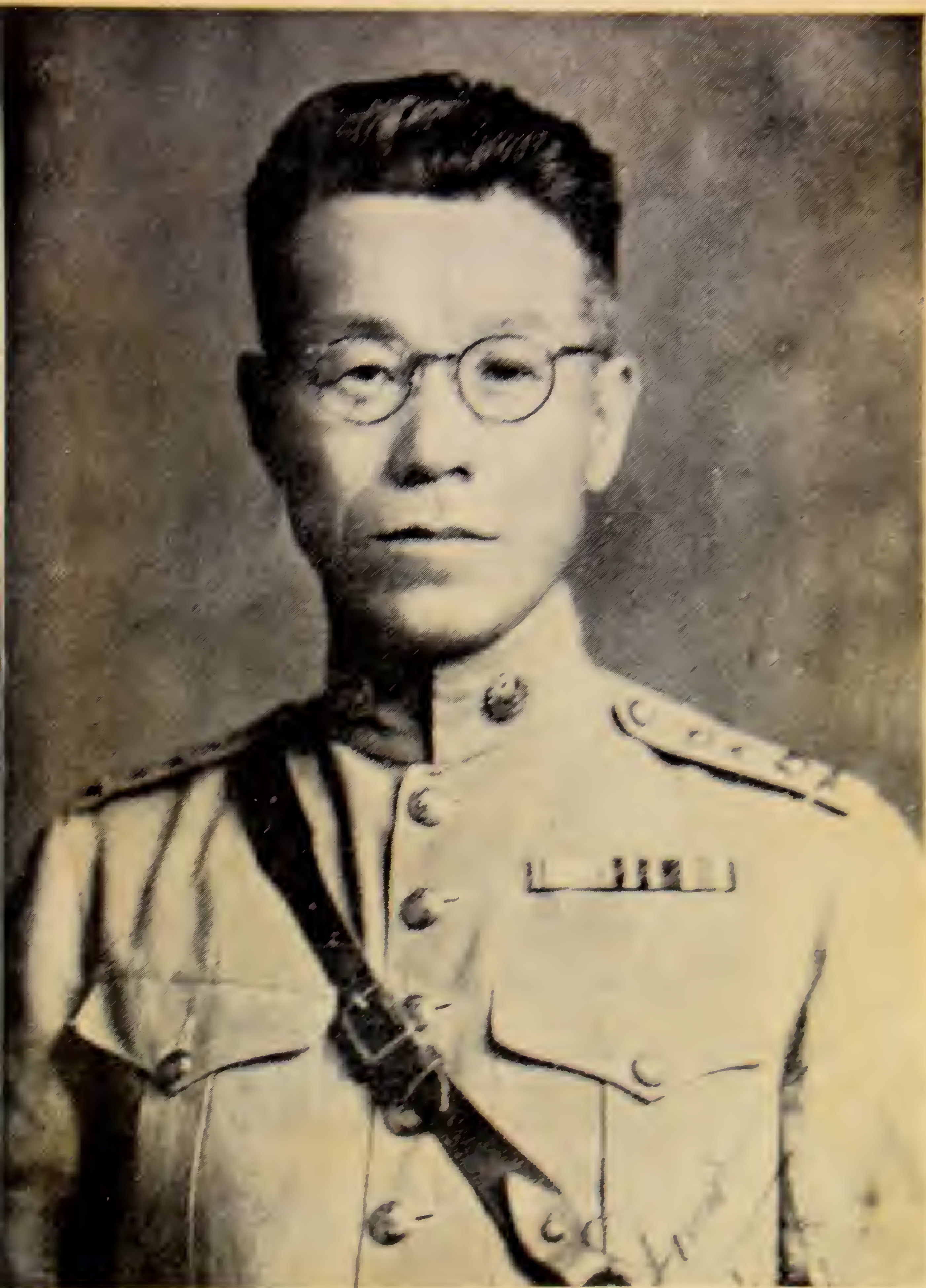
ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณ คุณฉนวน ชูทรัพย์ เพื่อนรัก ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุริยะ ประสพสันต์

นายเอช. ฟูรูซาวา

ชาตะ : 3 มกราคม 2432

มรณะ : 27 ธันวาคม 2517

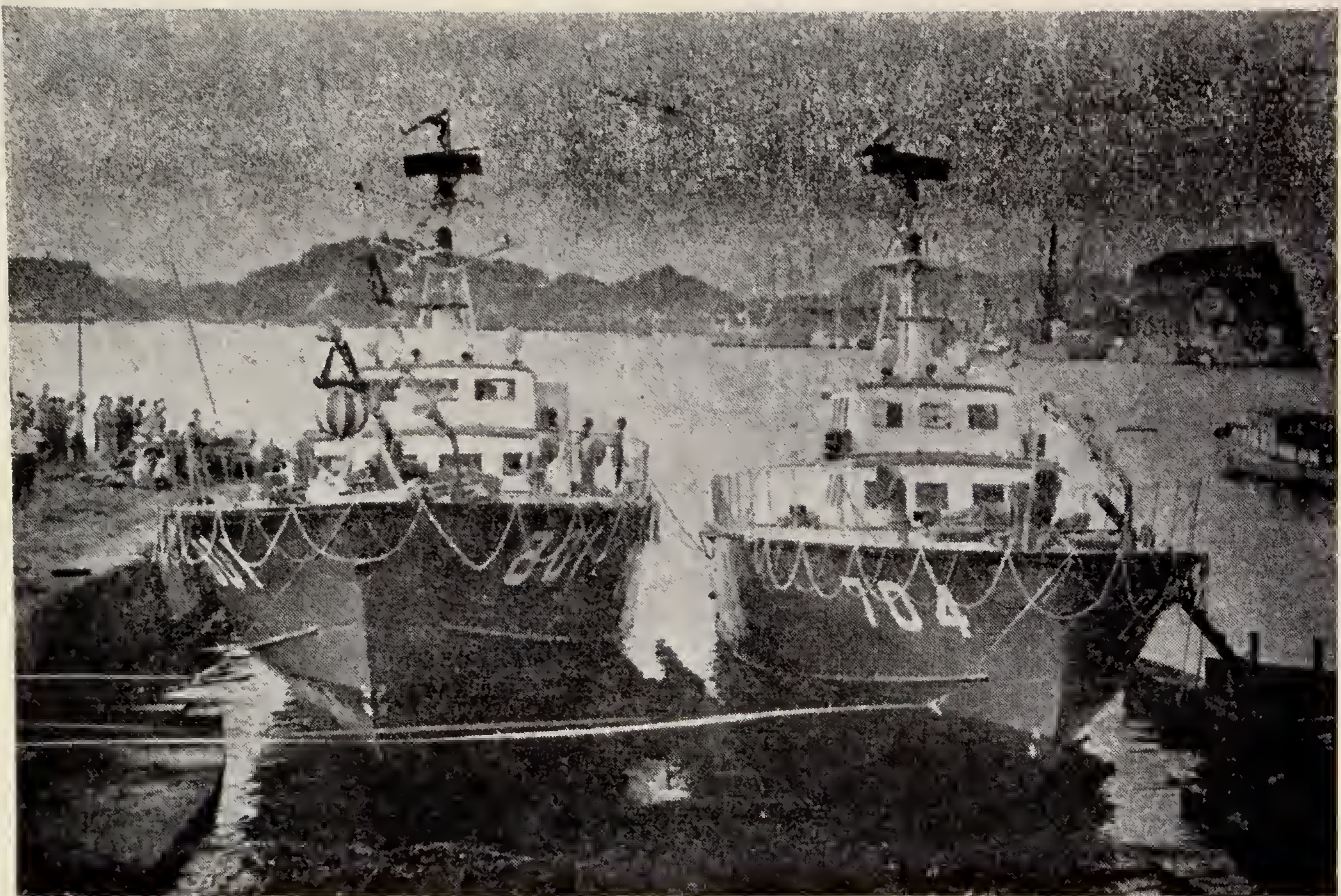

ภรรยา และ บุตร – ธิดา ในวันตั้งศพบำเพ็ญกุศล

ภรรยา บุตร หลาน และ เหลน

เป็นกรรมการตรวจรับเรือ เรือชาติตระการโกศล และ เรือ -
ที่ทันสมัยที่สุดของกรมตำรวจไทย ทำพิธีปล่อยลงน้ำ
ที่อู่ต่อเรือ บริษัทนันโงกุ เซ็มบั๊กกุ จำกัด

เข้าเฝ้ามกุฎราชกุมารแห่งราชบัลลังก์ญี่ปุ่นและพระชายาเมื่อคราวเสด็จประพาสประเทศไทย ณ สมาคมนักเรียนเก่าญี่ปุ่น วันที่ 12 มิถุนายน 2514

เมื่อคราวควบคุมการก่อสร้างสะพานกรุงธน สะพานกรุงเทพ ฯ
และ สะพานปทุมธานี (ชื่อเดิม) ถ่ายร่วมกับกรรมการผู้จัดการ
บริษัท ฟูยีคาร์ จำกัด พ.ศ. 2495

ทำการอุปสมบท วิชัย ประสพสันต์ บุตรชายคนหนึ่ง

ชีวประวัติคุณป๋า

คุณป๋าได้ถือกำเนิดมาจากสายโลหิตของตระกูล "ฟุรุซาวา" ซึ่งเป็นตระกูลชาวไร่แห่งแขวงอิบารากิ ณ เมือง มิโต้ ประเทศญี่ปุ่น บิดาชื่อนายคินจิ ฟุรุซาวา มารดาชื่อ นางอาโกะ ฟุรุซาวา ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมเลี้ยงไหม และผลิตเส้นใยไหม เมื่อจบการศึกษาขั้นต้นจากเมืองมิโต้ แขวงอิบารากิแล้ว จึงเดินทางไปศึกษาต่อที่ วิทยาลัยการ ไฟฟ้าคันดะ กรุงโตเกียว สาขาวิชาการไฟฟ้า จบแล้วศึกษา ต่อในสาขาวิชาเครื่องยนต์ดีเซลจนจบหลักสูตร

ในยุคนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จกรมพระกำแพง-เพชรอัครโยธิน เป็นผู้อำนวยการก่อตั้งกิจการ "รถไฟแผ่นดินสยาม" ขึ้น พอดีกับทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยอยู่ใน ขณะนั้น และได้เป็นที่รู้จักชอบพอกับบิดามารดาของคุณป๋ามา ก่อนได้ชักชวนให้คุณป๋ามาอยู่เมืองไทย เพราะเห็นว่าคุณป๋าไม่ ชอบงานอุตสาหกรรมเลี้ยงไหมที่บิดามารดากระทำอยู่ซึ่งไม่ตรง กับความรู้ที่ได้เรียนมา ครั้นเมื่อคุณป๋าขณะนั้นยังเป็นชายโสด

อยู่ได้เข้ามาถึงเมืองไทยโดยทางเรือเดินทะเลของบริษัทบอร์เนียว จำกัดในราวปี พ.ศ. ๒๔๕๔ แล้ว ความทราบถึงท่านจอมพล และมหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ซึ่งชอบพอกับท่านทูตญี่ปุ่น อยู่ แล้ว กำลังคิด จะ ก่อตั้ง โรงเลื่อย จักร์ ขึ้นที่ ศรีราชา เพื่อทำการเลื่อยไม้ซึ่งท่านเป็นเจ้าของ สัมปทานป่าไม้ของบริษัทศรีมหาราชาอยู่ แต่ติดขัดด้วยไม่มีช่างติดตั้งเครื่อง จึงติดต่อกับท่านทูตญี่ปุ่นขอให้ช่วยเจรจากับคุณป๋า ให้เป็นนายช่างผู้ดำเนินการควบคุมการ ก่อสร้าง โรงเลื่อย และติดตั้งเครื่องจักร์ทั้งหมด ซึ่งคุณป๋าก็ยินดีรับด้วยความเต็มใจและลงมือดำเนินการทันทีตั้งแต่ต้น จนเสร็จเรียบร้อย ตั้งอยู่ที่ชายทะเล อำเภอ ศรีราชา ชื่อ "โรงเลื่อยศรีมหาราชา" อันเป็นโรงเลื่อยไม้ที่ทันสมัยและใหญ่ที่สุดของเมืองไทยในสมัยนั้น ปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นโรงงานเชฟวิ่งบอร์ดของบริษัทศรีมหาราชาไปแล้ว

ในระหว่างที่กำลังดำเนินการติดตั้ง เครื่องจักร์โรงเลื่อยอยู่นั้น คุณป๋าได้ไปมีการรู้จักชอบพอกับท่านผู้ใหญ่ในอดีตของตระกูล "จักกะพาก" แห่งตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี คุณป๋า ยังได้ปลีก เวลาไป ช่วย สร้าง โรง ไฟฟ้า และ โรง น้ำแข็ง

บางพระ จังหวัดชลบุรีให้กับตระกูล "จักกะพาก" จนแล้วเสร็จ นอกจากนั้นคุณป๋ายังได้ร่วมช่วยสร้างโรงฉายภาพยนตร์ (หนังเงียบ) ให้กับอดีตท่านผู้ใหญ่ของตระกูลจักกะพากอีกจนเสร็จ แล้วคุณป๋าได้เป็นผู้ดำเนินการจัดหาภาพยนตร์มาฉาย ซึ่งได้ฉายาในสมัยนั้นว่า "โรงหนังญี่ปุ่น" จากผลงานของคุณป๋าดังกล่าวได้เป็นที่เลื่องลือในหมู่วงการช่างของเมืองไทยในสมัยนั้นเป็นอันมาก

ต่อมาความทราบถึงพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน จึงทรงขอตัวคุณป๋าจากท่านจอมพลและมหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ให้เข้ารับราชการ ในฝ่าย กองช่างกล ของ กรมรถไฟ แผ่นดิน สยาม ประจำโรงไฟฟ้าที่โรงงานมักกะสัน ซึ่งในขณะนั้นได้มีนายช่างชาวต่างประเทศประจำอยู่แล้วหลายคน คุณป๋าได้เข้าทำงานในกรมรถไฟแผ่นดินสยามในปี ๑๙๒๑ ในฐานะทดสอบงาน ต่อมาปี ๑๙๒๓ ได้รับการบรรจุให้เป็นหัวหน้าช่าง คุณป๋าเป็นบุคคลที่มีความอุตสาหะ มานะ ซื่อสัตย์และอดทนต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการอย่างมีประสิทธิภาพตลอดมา จนกระทั่งในปี

๑๙๒๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย กับจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้อีก แต่ให้ไปทำการโอนชาติให้เบ็นไทยเสียก่อน ซึ่งคุณป๋ารู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเบ็นล้นพ้น ด้วยความจงรักภักดีและปลาบปลื้มปีติ จึงรีบไปดำเนินการโอนชาติที่สถานทูตญี่ปุ่น แต่ถูกทูตญี่ปุ่นซึ่งเบ็นผู้พาคุณป๋ามาเมืองไทยยับยั้งเอาไว้และ โดยที่คุณป๋าเบ็นคนเกรงใจคนและเคร่งครัดในมรรยาทจึงไม่กล้าขัดขืน อันเบ็นสาเหตุทำให้คุณป๋าต้องเบ็นคนญี่ปุ่นจนถึงแก่มรณะกรรมอยู่ในเมืองไทย ซึ่งคุณป๋ายึดถือเสมือนเบ็นประเทศของตนเอง เพราะคุณป๋ารับราชการสนองพระมหากรุณาธิคุณและได้พึ่งพระบรมโพธิสมภารของล้นเกล้าถึง ๓ รัชกาล คือในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรเมนทรมหาอานันทมหิดล คุณป๋ารับราชการในกรมรถไฟตั้งแต่เรียกว่า รถไฟแผ่นดินสยาม รถไฟหลวง รถไฟไทย โดยลำดับจวบจนกระทั่งสิ้นสงคราม

โลกครั้งที่สองซึ่งเหลืออยู่แต่คุณป๋าคนเดียวเท่านั้นที่เป็นนายช่างชาวต่างประเทศ ที่รับ ราชการอยู่ ตำแหน่ง ครั้งสุดท้ายเป็นสารวัตรโรงงาน เมื่อสงครามโลกเลิกแล้วคุณป๋าได้ลาออกและขอรับบำเหน็จไม่ขอรับบำนาญ เนื่องจากเป็นคนไม่ชอบทำอะไรยืดเยื้อกว่าจะได้รับบำเหน็จคุณป๋าต้องวิ่งเต้นอยู่นาน เพราะทางการประสงค์จะจ่ายให้เป็นบำนาญมากกว่าในสมัยนั้น

ตลอดชีวิตการรับราชการของคุณป๋า คุณป๋าได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจและพลังกายปฏิบัติราชการอย่างเต็มสติกำลังและความสามารถ เมื่อเข้ารับราชการแล้วในสมัยนั้นกรมรถไฟจะทำทางรถไฟข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือของพระนคร ซึ่งจะต้องสร้างสะพานข้ามแม่น้ำขึ้นเพื่อวางรางรถไฟ รัฐบาลไทยในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ว่าจ้างบริษัทเดอะลองแมนมาดำเนินการสร้าง คุณป๋าเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้ไปร่วมดำเนินการ ก่อสร้างใน ฐานะนาย ช่างกล ฝ่าย โรงงาน มักกะสัน เมื่อสะพานสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วทางการตั้งชื่อว่า "สะพานพระรามหก"

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้มีการก่อสร้างสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ (สะพานพระพุทธยอดฟ้า) โดยบริษัทคริสเตียนนี่แอนด์เนียลซั่นเป็นผู้ก่อสร้างเสาตอหม้อ ตัวสะพานเปิดปิดได้ คุณป๋าได้รับคำสั่งให้ไปเป็นผู้ดำเนินการสร้างระบบไฟฟ้าทั้งหมด ต้องติดตั้งเครื่องไฟฟ้า วางระบบสายไฟทั้งบนตัวสะพาน และวาง สายเคเบิล ใต้น้ำลอด จากฝั่ง พระนคร ไป ยังฝั่งธนบุรี ควบคุมการเปิดปิดสะพานและการใช้แสงสว่างทั้งหมดของสะพาน เมื่องานสร้างสะพานเสร็จเรียบร้อยแล้ว คุณป๋ายังต้องไปทำการสอนเจ้าหน้าที่กรมโยธาธิการซึ่งเป็นกรมควบคุมดูแลสะพาน ในการใช้กลไกต่าง ๆ เกี่ยวกับระบบไฟฟ้าในการเปิดและปิดสะพานตลอดจนการใช้แสงสว่างอีกด้วย

ต่อมาคุณป๋าได้เสนอให้กรมรถไฟสั่งซื้อหัวรถจักร์ไอน้ำชื่อ "มิกาโด้" ซึ่งเป็นรถจักร์ไอน้ำที่ประเทศญี่ปุ่นประดิษฐ์ขึ้นใหม่ในช่วงเวลานั้น มีคุณภาพประหยัด กำลังฉุดลากดี ความเร็วดีมีความเหมาะสมกับความต้องการใช้ของเมืองไทยและราคาถูกมาก เมื่อกรมรถไฟพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ แล้วอนุมัติให้

สั่งเข้ามาทดลองใช้รุ่นแรกจำนวน ๑๐ คัน ปรากฏว่าได้ผลดีมาก ต่อมาได้สั่งเข้ามาใช้อีกหลายสิบคัน

ในด้านงานส่วนตัวแล้ว ในระหว่างที่รับราชการอยู่นั้นในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๑ คุณป๋าได้สั่งหม้อแบตเตอรี่ของรถยนต์และของรถจักรยานยนต์ยี่ห้อ "ยัวซ่า" ซึ่งได้คัดเลือกคุณภาพแล้วจากญี่ปุ่นเข้ามาจำหน่าย ซึ่งนับว่าเป็นรายแรกที่สั่งหม้อ แบตเตอรี่ญี่ปุ่น เข้ามา จำ หน่าย และ เมือง ไทย ก็ได้รู้จักแบตเตอรี่ "ยัวซ่า" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พร้อมกันนั้นคุณป๋าได้เปิดอู่รถรับซ่อมเครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้าทุกชนิด ซ่อมหม้อแบตเตอรี่ทุกชนิดเป็นแห่งแรกของเมืองไทย นอกจากนี้ยังได้สั่งเครื่องฉุดระหัดสูบน้ำยี่ห้อ "คูโบต้า" ซึ่งมีคุณภาพดีที่สุดของญี่ปุ่น ในสมัยนั้นเข้ามา จำหน่ายให้แก่ เกษตรกรเพื่อสนับสนุนให้ได้ใช้เครื่อง ทุ่นแรงอย่าง ทันสมัย เป็นรายแรก ของเมืองไทยด้วย ในการเปิดอู่ซ่อมเครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้าและหม้อแบตเตอรี่นั้น คุณป๋ามิได้เพ่งเล็งด้านการค้า หากแต่มุ่งหวังให้เป็นวิทยาทาน ได้เปิดรับผู้ที่สนใจวิชาการด้านนี้ให้เข้ามาแสวงหาความรู้ โดยมิได้คิดเงินเป็นค่าตอบแทนเลยจนในเวลาต่อมาผู้ที่

ได้รับความรู้ทางวิชาการจากคุณป๋าไปเหล่านั้น ได้กลายเป็นเจ้าของอู่ซ่อมรถและเป็นเจ้าของร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้าหลายแห่ง แต่ส่วนมากเป็นคนหนุ่มชาวจีนและคนเชื้อสายจีน คนไทยแท้ ๆ มีไม่กี่คน ทั้ง ๆ ที่คุณป๋าพยายามอย่างยิ่งที่จะชี้ชวนเน้นให้เห็นความสำคัญและการขยายตัวในอนาคต แต่ก็มีผู้สนใจน้อยมาก เช่นเดียวกับบุตรของท่านเองซึ่งไม่มีลูกคนใดสนใจเลย หลายรายที่ไปชักชวน แต่บิดามารดาเขาเหล่านั้นบอกว่า จะให้ลูกหาทางเข้ารับราชการดีกว่า บรรดาเจ้าของอู่ซ่อมรถ เจ้าของร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้า ร้านซ่อมหม้อแบตเตอรี่และลูกศิษย์คุณป๋า มักเรียกคุณป๋าว่าอาจารย์บ้าง ครูบ้าง นายห้างบ้าง ปัจจุบันเข้าใจว่าจะถึงแก่กรรมไปเกือบหมดแล้ว เพราะเท่าที่ทราบนั้น ผู้ที่เคยใกล้ชิดกับคุณป๋ามาตั้งแต่ในอดีตนั้น ถึงแก่กรรมไปก่อนคุณป๋าเกือบหมดแล้ว

ต่อมาจำปี พ.ศ. ไม่ได้ คุณขจร ปานานนท์ เจ้าของบริษัทสหไทยวัฒนา จำกัด ได้ขายเครื่องกำเนิดไฟฟ้าผลิตจากประเทศอเมริกายี่ห้อ "เวิทส์ทิงตั้น" ให้กับโรงทอผ้าวัดสร้อยทองและกองทัพอากาศแห่งละ ๒ เครื่อง ๆ ละ ๕๐๐ กิโลวัต

ต้องประสพอุปสรรคขัดข้องทางด้านเทคนิคส่งมอบไม่ได้ มาขอร้องให้คุณป๋าช่วยแก้ไข สำหรับทางโรงทอผ้าวัดสร้อยทองไม่มีปัญหา แต่ทางกองทัพอากาศนั้น น.ท. หริน หงสกุล (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้รับผิดชอบไม่ยอม แต่เมื่อทางบริษัทสหไทยวัฒนาจำกัดชี้แจงไปว่า นายช่างผู้ที่จะทำการแก้ไขเป็นอดีตนายช่างกรมรถไฟคือคุณป๋า จึงยินยอมเพราะด้วยความเชื่อถือในความรู้ความสามารถของคุณป๋า และด้วยความเชี่ยวชาญอย่างยิ่งของคุณป๋าซึ่งขณะนั้นมีอายุเกือบ ๗๐ ปีแล้ว การแก้ไขข้อขัดข้องทางด้านเทคนิคก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ บริษัทฟูยีคาว่ จำกัดเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ๓ สะพาน คือสะพานปทุมธานี (ชื่อ ในสมัยนั้น) สะพานกรุงธน ฯ และ สะพานกรุงเทพ ฯ สะพานกรุงเทพ ฯ เปิดปิดได้แต่คนละระบบกับสะพานปฐมบรม-ราชานุสรณ์ โดยบริษัทคริสเตียนนีแอนด์เนียลส์เป็นผู้สร้างเสาตอหม้อ บริษัทฟูยีคาว่จำกัดเป็นผู้สร้างตัวสะพาน มีนายช่างจากประเทศญี่ปุ่นเป็นวิศวกรดำเนินการ การก่อสร้างอยู่ภายใต้ความควบคุมของกรมโยธาธิการ ได้ประสพปัญหาการบริหารงานฝ่าย

ช่างเทคนิค และอุปสรรคข้อขัดข้องทางด้านเทคนิคต่างๆมากมาย เป็นเหตุให้ไม่แล้วเสร็จส่งมอบไม่ทันตามกำหนด กรรมการผู้จัดการบริษัทฟูยิคาร์ จำกัดซึ่งได้ทราบประวัติผลงานของคุณป๋าเป็นอย่างดี ได้มาติดต่อคุณป๋าซึ่งอยู่ในระหว่างพักผ่อนกับชีวิตบั้นปลาย เล่าให้ฟังถึงอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางภายในบริษัทหรือส่วนราชการ คุณป๋าก็ได้ช่วยอนุเคราะห์ให้คำแนะนำเป็นอย่างดี แต่ก็ยังไม่สามารถปฏิบัติงานให้ราบรื่นได้ กรรมการผู้จัดการบริษัทฟูยิคาร์จำกัด จึงมาขอให้คุณป๋าเข้าไปช่วยอย่างเต็มที่ ซึ่งคุณป๋าได้เคยปฏิเสธไปแล้วในตอนแรก ๆ เพราะต้องการจะพักผ่อนมากกว่า แต่ครั้นเมื่อได้คำนึงถึงผลได้ผลเสียอันจะบังเกิดต่อบ้านเมืองแล้ว หลังจากที่ได้ปรึกษาหารือกันภายในครอบครัวแล้ว คุณป๋าจึงรับทำงานอีกครั้งหนึ่งโดยเข้าอยู่ในตำแหน่งที่ปรึกษาบริษัท แต่คุณป๋ามิได้ปฏิบัติเช่นที่ปรึกษาของบริษัททั่ว ๆ ไป ตรงกันข้าม คุณป๋าออกจากบ้านแต่เช้าตรู่ไปปฏิบัติงานยังสถานที่ก่อสร้างทุกแห่ง ตลอดจนกระทั่งติดต่อประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องด้วยอย่างตรากตรำทุกวันจนกระทั่งงานสร้างสะพานแล้วเสร็จส่งมอบได้ นอกจากนี้เมื่อ

งานก่อสร้างสะพานใกล้จะเสร็จ คุณป๋ายังได้คัดเลือกช่างแกะสลักแผ่นป้ายหินอ่อนชื่อสะพานทั้ง ๓ สะพาน โดยมอบหมายให้คุณชูชัย ฤทธิฤาชัย (ชูชัย พระขรรค์ชัย) ช่างแกะพระพุทธรูปฝีมือเยี่ยมที่สุดในประเทศไทย เป็นผู้แกะสลักชื่อสะพานลงบนแผ่นป้ายหินอ่อนสีดำทั้ง ๓ สะพาน

นอกจากนั้นในระหว่างรับราชการคุณป๋าได้ใช้เวลาว่างราชการ ไปช่วยงานติดตั้งเครื่องเหมืองแร่ ที่เหมืองแร่บ่อีต่อกซาย แดนจังหวัดกาญจนบุรี อันเป็นเหมืองแร่ที่ใหญ่ที่สุดในเวลานั้น คุณป๋ายังเป็นผู้ทำการติดตั้งเครื่องจักรทั้งหมด ในการฉีดแร่ของเหมืองฉีดที่อำเภอนาสารในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นเหมืองฉีดแร่เหมืองแรกของเมืองไทยในสมัยนั้นอีกด้วย

แม้จะเกี่ยวกับอุตสาหกรรมบันเทิงก็ตาม คุณป๋าก็ได้เป็นผู้ดำเนินการ ติดต่อ สั่งเครื่องจักร และอุปกรณ์ การผลิตแผ่นเสียงและเครื่องบันทึกเสียงตลอดจนจัดหานายช่างผู้ชำนาญการแต่ละแผนกมาให้บริษัทแผ่นเสียงศรีกรุง ซึ่งเป็นบริษัทและโรงงานผลิตแผ่นเสียงโรงแรกของประเทศไทย โดยคุณป๋าเป็นผู้ควบคุมการติดตั้งเครื่องจักรทั้งหมด โรงงานนี้เปิดทำการเมื่อ

วันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นเป็นผู้ให้เกียรติเป็นประธานทำพิธีเปิด

เมื่อ ๒๐ ปีเศษมาแล้ว คุณป๋าเป็นผู้ติดต่อสั่งต่อเรือตำรวจนำส่งให้แก่กรมตำรวจจำนวนหนึ่ง ใช้โลหะ อัลลอย (ALLOY) ประกอบลำเรือ โลหะชนิดนี้เป็นโลหะผสมแร่พิเศษมีคุณภาพดีเยี่ยมซึ่งกรมตำรวจยังไม่เคยมีใช้มาก่อน จึงนับได้ว่าคุณป๋าเป็นผู้ริเริ่มให้กรมตำรวจใช้เรือที่ประกอบด้วยโลหะอัลลอย (ALLOY) เป็นครั้งแรกด้วย

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงแล้ว แต่จะเป็นปี พ.ศ. ใดจำไม่ได้ คุณป๋าได้ชี้ชวนให้คุณพระพินิจชนคดี อดีตผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ให้ตั้งโรงงานผลิตถุงพลาสติกซึ่งจะอำนวยคุณประโยชน์มหาศาลและยังไม่มีใครทำมาก่อนในเมืองไทย ซึ่งคุณพระพินิจชนคดีเห็นชอบด้วยจึงมอบให้คุณป๋าเป็นผู้ดำเนินการติดต่อสั่งเครื่องจักรเข้ามาทำการผลิตเป็นรายแรก ไม่ทราบว่าปัจจุบันจะยังดำเนินการผลิตอยู่หรือไม่ นับจากนั้นต่อมาอีกนานหลายปี จึงได้มีผู้ดำเนินการตั้งโรงงานผลิตถุงพลาสติกขึ้นอีกหลายแห่ง

ประวัติของคุณป๋า ที่เกี่ยวข้องกับกิจการ วิศวกรรม และอุตสาหกรรม ใน เมืองไทย ยังมี อีก มากมาย เหลือที่ จะจดจำ ได้ เมื่อบุตรชายทุกคนของคุณป๋ายังอยู่ในวัยเยาว์ คุณป๋าได้พยายามอย่างยิ่งที่จะถ่ายทอด ความรู้และสนับสนุน ให้เล่าเรียนทางวิศวกรรมแขนงใดแขนงหนึ่ง ด้วยเห็นว่าในอนาคตของเมืองไทยเรานั้นจำเป็นจะต้องมีผู้ที่มีความรู้ทางด้านนี้เป็นจำนวนมากและจะต้องมีการขยายตัว ทางด้านการไฟฟ้าและเครื่องยนต์ดีเซลกับเครื่องยนต์กลไกอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง และปรากฏเป็นความจริงดังที่ได้เห็นอยู่ทั่ว ๆ ไปแล้วในปัจจุบันนี้ แต่คุณป๋าได้เห็นล่วงหน้ามาก่อน ๕๐ กว่าปีมาแล้ว ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่ลูกของคุณป๋าไม่มีใครสนใจกันเลย แต่ในที่สุดลูกก็ไม่ทำให้คุณป๋าผิดหวัง เสียทีเดียว ในการที่คุณป๋า จะให้ลูก เจริญรอยทางการช่างเช่นเดียวกับคุณป๋า จึงมีบุตรชายคนหนึ่ง คือ อัมพร ฟุรุซาวา อุตส่าห์มุมานะศึกษาเล่าเรียนจนจบวิชาเครื่องยนต์ไอพ่นจากประเทศอังกฤษเอาไว้ได้ ปัจจุบันทำงานเป็นหัวหน้าช่างของบริษัทการบิน ไทยอินเตอร์เนชั่นแนลแอร์เวย์ ประจำสนามบินโอซาก้าประเทศญี่ปุ่น และยังคงใช้นามสกุล "ฟุรุซาวา" อยู่เพื่อเป็นการรักษาสกุลนายช่างผู้หนึ่งของเมืองไทย

คุณป๋าเป็นนักกีฬาและรักการกีฬาเป็นชีวิตจิตใจ คุณป๋าเล่นกีฬาแทบทุกอย่าง ขี่ม้า ว่ายน้ำ ขับเรือแข่ง คลุกคลีกับการต่อเรือกับคุณเทียนปุ๋น กรรณสูต เจ้าของอู่ต่อเรือสุพรรณบุรีเพื่อนสนิทคนหนึ่งเป็นอย่างมาก ขี่รถจักรยานยนต์แข่งขันวิ่งเปี้ยวชนะเลิศได้รับถ้วยชนะเลิศพระราชทานจากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นคนญี่ปุ่นที่เล่นกอล์ฟ เป็น คน แรก กับ ข้าราช บริ พาร และ บรรดา เพื่อน ฝูง ในเมืองไทย กับเคยเข้าแข่งขันกอล์ฟกับชาวต่างประเทศในนามคนไทยชนะการแข่งขันมาเมื่อเกือบ ๖๐ ปีมาแล้ว และเล่นตลอดมาจนอายุ ๖๐ ปีเศษจึงเลิก ในขณะที่รับราชการอยู่ก็ยังปลีกเวลาไปฝึกซ้อมยูโดและฟันดาบเสมอ พยายามเหนี่ยวโน้มและสนับสนุนให้ลูกๆ เล่นและรักการกีฬา ลูก ๆ ที่เป็นผู้ชายได้รับสายเลือด ทางด้านกีฬา มาจึงเป็นนักกีฬา ถึงขั้นลงแข่งขันทุกคนปัจจุบันนี้ก็ยังมี พ.ต.ท. เชาว์ ประสพสันต์ สวญ. สน. ภาษีเจริญ บุตรชายคนหนึ่งอายุกว่า ๔๐ ปีแล้วยังเล่นกีฬาให้สโมสรกรมตำรวจอยู่

คุณป๋าเคยเป็น สมาชิก รุ่นแรก ของสมาคม วิศวกรรมศาสตร์ เคยเป็นสมาชิกรุ่นแรกของราชยานยนต์สมาคมแห่ง

สยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (ชื่อในสมัยนั้น) ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นราชยานยนต์สมาคมแห่งประเทศไทยไปแล้ว เป็นสมาชิกสโมสรกอล์ฟดุสิตยุคแรก นอกจากนั้นยังเคยเป็นสมาชิกอีกหลายสมาคมซึ่งจดจำไม่ได้ เพราะฉะนั้นในอดีตคุณป๋าจึงมีมิตรสหายมากมาย แต่ที่ทางครอบครัวรู้จักสนิทสนมนั้นได้ถึงแก่กรรมไปก่อนคุณป๋าเกือบหมดแล้ว และโดยเหตุที่คุณป๋าเป็นคนมีอัธยาศัย ไม่ชอบเอาเปรียบผู้อื่น ไม่เคยหวงเข้าของเลยและเคร่งครัดในมรรยาทมาก บรรดาเพื่อนและบุตรภรรยาของเพื่อน ๆ จึงพากันเรียกคุณป๋าว่า "ลุงฟู" ทั้งนั้น

คุณป๋า โดยปกติ เป็นคน แข็งแรง ไม่เคย เจ็บไข้หนัก ๆ เลย แต่เมื่อตอนอายุ ๘๔ ปี คุณป๋าเริ่มป่วยหนักครั้งแรกด้วยโรคงูสวัดเป็นแผลรอบคอลึกมาก ทำการรักษาทั้งที่บ้านและโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ต้องต่อสู้กับความเจ็บปวดทรมานอยู่ถึง ๓ เดือน ต่อมาปีรุ่งขึ้นคุณป๋าไปทำการผ่าตัดนัยตาอีกถึง ๒ ครั้ง แต่ละครั้งยังความเจ็บปวดมาสู่คุณป๋าอย่างยิ่ง ใคร ๆ จะพยายามยับยั้งเท่าใดก็ไม่เป็นผล อ้างว่าเคยผ่านความเจ็บปวดมามากมายแล้วทนได้ แต่ไม่ได้คิดว่าเมื่อก่อนนั้นอายุยังไม่มาก ร่างกายยังแข็งแรงอยู่ พออายุ ๘๖ ปี เกิดเป็นโรคเบาหวานขึ้น

อีกโดยไม่มีใครเฉลียวใจเลย และเป็นอย่างรุนแรง น้ำตาลในโลหิตสูงมากจนถึงช็อค เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลพร้อมมิตรจนทุเลากลับบ้านได้ ต่อมาเมื่ออายุ ๘๗ ปีต้องเจ็บหนักด้วยโรคต่อมลูกหมากโตไปทำการผ่าตัดอีกครั้ง รวมในบั้นปลายชีวิตของคุณป้าต้องป่วยหนักติดต่อกันถึง ๔ ครั้ง และต้องต่อสู้กับความเจ็บปวดอย่างรุนแรงทั้ง ๔ ครั้ง ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้ระบบประสาทกระทบกระเทือนเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นได้ เพราะหลังจากนั้นแล้วคุณป้ามีอาการเข้าลักษณะความจำเสื่อม และในระยะหลังนี้คุณป้าชอบรับประทานของหวานมากเป็นพิเศษ ถึงแม้จะเก็บซ่อนอย่างไรก็ไปค้นหาจนได้เลยทำให้อาการเบาหวานกำเริบขึ้นอีกบ่อย ๆ แต่ทว่าสุขภาพโดยทั่ว ๆ ไปยังดีมากสำหรับคนที่มีอายุขนาดนั้น คุณป้ายังออกเดินเที่ยวเล่นแถวบริเวณใกล้ ๆ บ้านโดยมีคุณแม่คอยติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดในตอนเย็นและค่ำเป็นนิจเมื่อเวลาสบายดี จนถึงเวลาสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบด้วยโรคหัวใจวาย ที่บ้านของท่านเอง เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เวลา ๑๖.๓๐ นาฬิกา อายุได้ ๘๗ ปี

ชีวิตทางด้านครอบครัว คุณป๋าได้สมรสกับคุณแม่เชื้อ และคุณแม่อู๊ด มีบุตรธิดาที่เกิดร่วมกับคุณแม่เชื้อ คือ :-

นายประเสริฐ ประสพสันต์ (ฟูรุชาวา)

นางวิเชียร เลิศปรีชา

นายสุริยะ ประสพสันต์

นางสาวศศิธร ปุณฑรานันต์ (ฟูรุชาวา)

นางสาวอัปสร ฟูรุชาวา

พ.ต.ท. เชาว์ ประสพสันต์ (ฟูรุชาวา)

นางเรณู โอสถานุเคราะห์

นายทรงยศ ฟูรุชาวา (ถึงแก่กรรม)

นางวรรณี เอื้อวิทยา

นายวิชัย ประสพสันต์ (ฟูรุชาวา)

นายธนัตชัย ฟูรุชาวา

และมีบุตรธิดาเกิดกับคุณแม่อู๊ด คือ :-

นางสมจิตต์ วุฑฒินันท์

นายอัมพร ฟูรุชาวา

ทางด้านศาสนาคุณป๋าปฏิบัติตนเช่นพุทธมามกชาวไทยทั้งหลาย ได้บริจาคทรัพย์บำรุงศาสนกุศลร่วมในการก่อสร้าง

ปูชนียสถานหลายพระอาราม ทั้งยังได้ทำบุญตักบาตรเสมอ อีกทั้งยังได้นิมนต์พระจากวัดบางกะปิมาฉันภัตตาหารเพลที่บ้านเกือบทุกปีเป็นประจำ นอกจากนั้นยังได้สนับสนุนให้บุตรบางคนอุปสมบทเป็นสามเณรและพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนาอีกด้วย และตนเองก็ปฏิบัติตนเฉกเช่นพุทธศาสนิกชนตลอดเวลา คือ เป็นผู้ที่ไม่ประมาท ไม่มีความโลภ เอื้อเฟื้อไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้ที่เดือดร้อน ไม่ว่าผู้ใดก็ตามที่ต้องการความช่วยเหลือยามเมื่อมาหาแล้วมักจะไม่พบกับความผิดหวัง เป็นบิดาที่สนับสนุนให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาเป็นอย่างดียิ่ง จากโรงเรียนที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาให้เข้าศึกษาได้ เป็นบิดาที่พยายามอบรมสั่งสอนลูกด้วยการกระทำให้ รู้จักเหตุผล รู้จักการเข้าหาเข้าใจและยอมรับสภาพความเป็นจริง และให้เป็นคนรู้จักมีความรับผิดชอบ ให้คิดถึงธุระของผู้อื่นก่อนของตนเองเป็นสำคัญ

การเรียบเรียงชีวประวัติของคุณป๋า บางทีอาจจะไม่ละเอียด ผิดพลาดหรืออาจขาดตกบกพร่องไปบ้าง บรรดาลูกๆ ของคุณป๋าขอกราบประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รู้จัก นายฟูรซาวา มาร่วม ๕๐ ปีเศษมาแล้ว และได้ร่วมปฏิบัติราชการกันมาหลายครั้งหลายหน ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้รับบรรจุเข้าทำงานในกรมรถไฟหลวง นายฟูรซาวา เป็น นายช่าง ควบคุม โรงไฟฟ้า อันเป็น หน่วยหนึ่ง ของ โรงงาน มักกะสัน มีหน้าที่ซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องไฟฟ้าทั้งหมดของโรงงาน กับเครื่องไฟฟ้าต่าง ๆ ทั่วไปของกรมรถไฟที่ส่งเข้ามาซ่อมในโรงงาน กับควบคุมหน่วยช่างเชื่อมโลหะด้วย ข้าพเจ้าตั้งต้นเข้ารับราชการที่โรงไฟฟ้า ปฏิบัติงานอยู่ระยะหนึ่งก็ถูกส่งไปทำงานในการไฟฟ้าหลวงสามเสน แล้วจึงย้ายกลับมาอยู่ โรงไฟฟ้าอีก เมื่อ กรม รถไฟ สั่งรถ ดีเซล ไฟฟ้า เข้า มาใช้ จากนั้นย้ายไปเป็นนายช่างโทรเลขโทรศัพท์และอาณัติสัญญาณของกรมรถไฟ และครั้งสุดท้ายได้ย้ายมาเป็นหัวหน้ากองไฟฟ้าประจำโรงไฟฟ้าอยู่กับนายฟูรซาวาอีกตามเดิม ส่วนนายฟูรซาวานั้น เป็นนายช่างควบคุมโรงไฟฟ้า อยู่ตลอดเวลาจนจากกรมรถไฟไป

นายฟูรซาวาเป็นนายช่างที่มีความรู้ความสามารถ มีระเบียบวินัยดีจึงเป็นที่รักใคร่ และได้รับความเคารพนับถือจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยทั่วไป เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร พยายามศึกษาค้นคว้าในงานที่รับผิดชอบ ปรับปรุงตัวเองอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจและความนับถือจากผู้บังคับบัญชาเป็นอันมาก

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวการถึงอนิจกรรมของนายฟูรซาวาด้วยความเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่คุ้นเคยและรักใคร่กันมากทั้งในส่วนราชการและส่วนตัว ขอให้คุณงามความดีที่นายฟูรซาวา ได้บำเพ็ญไว้ในชีวิต จงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้วิญญาณไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ

หลวงประสิทธิ์กลมัย

๑๓๙/๓ ถนนพญาไท กรุงเทพ ฯ

คำไว้อาลัย

การจากไปของคุณฟูรซาวาอย่างไม่มีวันกลับ ได้นำความเศร้าสลดอย่างสุดซึ้งมาสู่ข้าพเจ้าและครอบครัว ข้าพเจ้านับถือและรักใคร่คุณฟูรูซาวาเหมือนญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง เราอยู่บ้านใกล้กันและรู้จักมักคุ้นกันมาเป็นเวลานานกว่า ๓๐ ปีแล้ว นับแต่ข้าพเจ้าได้มาปลูกบ้านอยู่ในซอยประสานมิตรใหม่ ๆ ซึ่งสมัยนั้นในซอยนี้มีบ้านอยู่เพียงไม่กี่หลัง ครอบครัวของเราทั้งสองจึงมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันตลอดมา เมื่อข้าพเจ้าทราบข่าวมรณกรรมของคุณฟูรูซาวาจึงใจหาย และรู้สึกว่าได้สูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่น่ารักน่านับถือไปผู้หนึ่งแล้ว คุณฟูรูซาวาเป็นคนดีมีเกียรติประวัติอันงดงาม ได้ประกอบคุณงามความดีไว้มาก จึงเป็นธรรมดาที่จะต้องมีคนรักและอาลัยมาก

ขอกุศล ผลบุญ และกรรมดี ทั้งหลาย ที่คุณ ฟูรูซาวา ได้ประกอบไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณฟูรูซาวาไปเสวยสุขในสัมปรายภพโน้น เทอญ

พล.ร.ท. จรูญ วิชยาภัย บุนนาค

ขอให้กรรมดีที่คุณป๋าได้กระทำไว้ และการทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่คุณแม่ และบรรดาลูกหลานกับญาติมิตรที่ได้ช่วยกันสร้างในครั้งนี้และภายภาคหน้า เป็นกุศลส่งสนองให้วิญญาณของคุณป๋าไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติที่วางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

ภรรยา บุตร และ ธิดา

เครื่องหมายของคนดี

โดย

กิตฺติวุฑฺโฒ ภิกฺขุ

เครื่องหมายของคนดี

โดย

กิตฺติวุฑฺโฒ ภิกขุ

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า คนที่มีคุณธรรมทั้งสองประการ คือ กตัญญูและกตเวทีเป็นคนดี การที่จะดูว่าใครดีก็ให้ดูที่ตรงนี้ ดังที่ตรัสว่า

"**นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญู กตเวทิตา**"

ความกตัญญูกตเวที เป็นนิมิตคือเครื่องหมายของคนดี

นิทานเรื่องผลแห่งความกตัญญู

มีนิทานจีนอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นนิทานที่สอนถึงเรื่องความกตัญญูไว้ดีมาก เป็นนิทานเก่าแก่คิดว่านำมาเล่าสู่กันฟังคงจะเป็นประโยชน์ และเป็นตัวอย่างอันดีแก่บรรดาผู้เป็นลูกทุกคนที่กำลังทอดทิ้งพ่อแม่

ในประเทศจีน ที่เมืองซัวไซไถหงวนฮู มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง ในครอบครัวนี้มีเพียงสามคนเท่านั้น คือ มีพ่อแม่ และลูกชายซึ่งเติบโตเป็นหนุ่มเต็มตัว ลูกชายชื่อฮู แซ่เอีย รวมเรียกชื่อเด็กหนุ่มผู้นี้ว่า เอียฮู อยู่ต่อมาพ่อบ้านคือบิดาของ

เอี๋ยฮู้ก็ตายลง ทอดทิ้งภรรยาและลูกไว้เผชิญกับชะตาชีวิตตามลำพังเท่านั้น

มารดาของเอี๋ยฮู้เป็นคนชราอายุมากแล้ว ทำงานอะไรก็ไม่ไหว ครอบครัวนี้มีอาชีพในการทำนา มีนาอยู่ทั้งหมด ๕๐ ไร่ เมื่อพ่อตายลง เอี๋ยฮู้เด็กหนุ่มก็ต้องทำงานแทนพ่อต่อไป ส่วนนางผู้เป็นมารดานั้นเล่า ก็แก่เฒ่าทำนาไม่ไหวเสียแล้ว นางจึงอยู่เฝ้าบ้าน ทำงานในบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปตามประสาคนแก่ เอี๋ยฮู้เด็กหนุ่มผู้นี้หาได้มีความกตัญญูต่อแม่ของตนไม่ เอาแต่เที่ยวเตร่เฮฮา มารดาว่ากล่าวไม่ได้ ทำอะไรก็เอาแต่ใจตัวเอง นางมีความคับแค้นใจเป็นอันมาก เพราะนางมีบุตรชายคนหนึ่งก็หวังที่จะฝากผีฝากไข้ แต่ลูกชายก็มีความประพฤติไม่ดี การทำนาหรือก็ไม่เกิดผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย บางปีฝนก็มากจนน้ำท่วมนาเกิดความเสียหาย นางก็ไม่ปริปากพูดอะไรให้ลูกต้องกระทบกระเทือนใจ เมื่อนางคิดถึงบุตรก็ได้แต่นั่งร้องไห้เพียงคนเดียว สามีผู้เป็นคู่ชีวิตก็จากนางไปเสียแล้ว นางมีความว้าเหว่และทุกข์ใจมากแต่ก็สู้อดทนเพราะความรักลูก

เอียฮูผู้ทำนา ได้ข้าว ปลา ไม่บริบูรณ์ เหมือน คนอื่นเขาทั้ง ๆ ที่นาก็มีถึง ๕๐ ไร่ แต่ผลที่ได้รับกลับไม่พอกิน เด็กหนุ่มผู้นี้ก็หาได้เฉลียวใจไม่ว่าเป็นเพราะเหตุใด เขาคิดแต่เพียงว่าเป็นคราวเคราะห์ของเราเองจึงทำให้ได้ผลไม่บริบูรณ์ หาได้คิดไม่ว่าเป็นเพราะตัวเองขาดความกตัญญูกตเวทีต่อแม่ผู้มีพระคุณ

ณ เมืองเสฉวนได้มีพระเถระรูปหนึ่งชื่อ บ่อจี่ไต้สือ เป็นผู้สำเร็จฌานอภิญญา เจริญอิทธิบาทภาวนา เป็นผู้มี อายุยืนเพราะสำเร็จวิชาที่เรียกว่าอภิญญา คนสมัยนั้นเรียกว่าวิชาอายุวัฒนะ เอียฮูเด็กหนุ่มเมื่อได้ทราบข่าว ก็อยากจะไปเรียนวิชาอายุวัฒนะกับท่าน "บ่อจี่ไต้สือ" วันหนึ่งจึงเข้าไปลาและเรียนให้แม่ทราบว่าตนเองจะเดินทางไปเรียนวิชาอายุวัฒนะกับพระชื่อบ่อจี่ไต้สือ มารดาจึงเตือนลูกว่า การเรียนวิชาอายุวัฒนะนั้นยากมากไม่เรียนได้ง่าย ๆ เวลานี้แม่ก็แก่มากแล้วถ้าลูกเดินทางไปเมืองเสฉวนเสีย แม่จะอยู่กับใครและใครเล่าเขาจะเลี้ยงดูแม่ ตามโบราณประเพณีนั้นเมื่อพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่และแก่เฒ่ามาก ลูกนั้นไม่ควรจะเดินทางไกล ควรจะอยู่คอยดูแลแม่ ทั้งเวลานี้บิดาของลูกก็สิ้นชีวิตไปแล้ว ตัวของลูก

เองก็ไม่มีสามพี่สี่น้อง ตัวคนเดียวแท้ ๆ แม่ก็มีลูกเพียงคนเดียวเท่านั้น ๆ ก็หวังจะพึ่งพิงไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ถ้าลูกไปเสียแล้วแม่จะได้ใครมาอยู่เป็นเพื่อนเล่า การไปของลูกครั้งนี้จะสำเร็จสมความปรารถนาหรือไม่ลูกก็ยังไม่ทราบ ลูกไม่คิดดูบ้างว่า ตั้งแต่โบราณกาลมาผู้ที่เรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จนั้นก็เพราะ เอาคุณธรรม คือความ กตัญญูเป็นที่พึ่ง จึงสามารถเรียนวิชาได้สำเร็จ แม้แต่ผู้ที่ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านก็ต้องอาศัยความกตัญญูเป็นที่ตั้ง

ลูกจะทิ้งแม่ไปอย่างนี้ ลูกไม่คิดกตัญญูบ้างหรือ นางก็ได้แต่อ้อนวอนลูกชายอย่างนี้ แต่เอียฮู้ผู้เป็นลูกหาได้เชื่อฟังไม่ คิดจะเดินทางไปให้ได้ เสร็จแล้วก็จัดแจงเก็บเครื่องเสบียงในการเดินทางพร้อมทั้งเงินตราสำหรับใช้จ่ายออกเดินทางจากบ้าน นางผู้เป็นแม่ก็ได้นั่งมองลูกเก็บเข้าของ แล้วน้ำตาก็เอ่อท้นออกมาด้วยความเสียใจ พอลูกเดินทางออกจากบ้านลับตาไปเท่านั้น นางก็เป็นลมสลบแน่นิ่งไปด้วยความเสียใจและห่วงใยลูก คนข้างบ้านเห็นเหตุการณ์ก็พากันมาช่วยแก้ไข จนกระทั่งนางรู้สึกตัวฟื้นขึ้น แล้วนางก็นั่งร่ำไห้บ่นถึงลูกอยู่ร่ำไป

พระเถระปลอมมาเทศน์

เอี๋ยฮูเมื่อเดินทางออกจากบ้าน ก็มุ่งหน้าตรงไปยังเมืองเสฉวน โดยมิได้ห่วงใยในมารดาเลยแม้แต่น้อย หวังจะเรียนวิชาอายุวัฒนะให้สำเร็จลงจงได้ เมื่อเดินไปได้ประมาณครึ่งทางก็เห็นพระเถระองค์หนึ่งนั่งเทศน์โปรดสัตว์อยู่ข้างถนน เอี๋ยฮูเดินทางไปถึงที่แสดงธรรมนั้น จึงหยุดฟังด้วยความสนใจ

พระเถระรูปนั้นเทศน์ว่า เมื่อมาพิจารณาดูโลกเราในปัจจุบันนี้แล้วรู้สึกสังเวชใจ มนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้ประกอบแต่กรรมชั่ว มีใจบาปหยาบช้ามาก ไม่รู้จักบุญคุณของบิดามารดา ครู อาจารย์และผู้มีอุปการคุณ ทอดทิ้งบิดามารดาที่แก่เฒ่าแล้ว บุคคลเหล่านี้จะหาความเป็นศิริมงคลได้ที่ไหน มีแต่อัปมงคล คิดแต่อาฆาตมาดร้ายต่อกัน ไม่มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ เป็นผู้หญิงก็คิดแต่จะแต่งตัวเที่ยวเตร่ดูมหรสพ การบ้านการเรือนก็ไม่เอาใจใส่ บ้านช่องปล่อยสกปรกรกรุงรัง เอาแต่แต่งตัวเท่านั้น พ่อแม่สร้างหลักทรัพย์เอาไว้ให้แล้วก็ไม่รู้จักรักษาไว้ให้ดี ครั้นสิ้นบุญของพ่อแม่ ลูก ๆ ก็แย่งทรัพย์มรดกถึงกับต้องฟ้องร้องทางศาลเป็นความกัน จนกระทั่งทรัพย์สิน

เหล่านั้นต้องตกไปเป็นของคนอื่นจนหมดสิ้น พี่น้องก็ต้องแตกความสามัคคีต่อกัน เขามิได้คิดเลยว่า เมื่อตายไปแล้วก็นำเอาไปไม่ได้ ต้องทอดทิ้งไว้เป็นสมบัติประจำโลก ที่คนเหล่านั้นไม่มีความอารีต่อกัน คิดประทุษร้ายต่อกันในขณะที่ยังไม่ประสพต่อความพิบัตินั้น ก็เพราะบุญแต่ปางก่อนสนับสนุนอยู่ ความพิบัติจึงไม่ปรากฏให้เห็นโดยเร็ว แต่ถึงกระนั้นความพิบัติเหล่านี้ก็ต้องตกไปถึงลูกหลานในวันหนึ่ง ซึ่งมีหลักฐานให้เห็นอยู่มากมาย บางครอบครัวนั้นพ่อแม่ร่ำรวยสร้างหลักทรัพย์ไว้ให้แก่ลูกหลาน ครั้นคนเหล่านั้นตายลง ไม่ช้าลูกหลานก็ต้องตกระกำลำบาก เพราะพ่อแม่หาทรัพย์มาด้วยความไม่ยุติธรรม ไม่สุจริต

คำปริศนาของพระเถระ

เอียฮูเมื่อได้ฟังไปก็เกิดความสนใจ เลื่อมใสในคำเทศนาสั่งสอนของพระเถระนั้น เมื่อท่านเทศน์จบลง เอียฮูจึงเข้าไปกราบแล้วถามพระเถระว่า พระคุณเจ้าเดินทางมาจากไหน

พระเถระก็ตอบว่า "เรามาเมื่อวานี้"

เอียฮูถามต่อไปว่า “แล้วพระคุณเจ้าจะเดินทางต่อไปไหนอีก”

พระเถระตอบว่า “เราไปแล้วไม่มีใจ”

เอียฮูจึงถามต่อไปด้วยความสนใจว่า “พระคุณเจ้าอายุพรรษาสักเท่าไรแล้ว”

พระเถระตอบว่า “เราเรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จแล้ว อายุของเราจึงประมาณไม่ได้ว่าเท่าไร”

เอียฮูจึงถามว่า “พระคุณเจ้ามีอายุยืนอยู่เพื่อที่จะคอยใครหรือ”

พระเถระจึงตอบว่า “เรามีอายุยืนอยู่เพื่อที่จะคอยคนที่ไม่มีความรู้สึกตัวว่าชั่ว”

เอียฮูได้ฟังเช่นนั้นก็สงสัยว่า เอ ท่านสมณะรูปนี้พูดเป็นปริศนาชอบกลอยู่ แล้วจึงถามท่านพระเถระต่อไปว่า “ก็ท่านเรียนวิชาอายุวัฒนะสำเร็จแล้ว ท่านรู้จักพระเถระที่ชื่อบ่อจี่ได้สือ ที่เมืองเสฉวนหรือไม่”

พระเถระย้อนถามว่า “เธอถามถึงสมณะบ่อจี่ได้สือทำไม”

เอียฮูตอบว่า "กระผมประสงค์จะเดินทางไปศึกษาวิชาอายุวัฒนะกับท่านบ่อจี่ไต้สือ"

พระเถระก็กล่าวว่า "การที่จะเรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จนั้น จะต้องเรียนโดยตรงกับพระพุทธเจ้า เธอไม่ต้องเดินทางไปยังนครเสฉวนให้เหนื่อยยากดอก"

เอียฮูจึงพูดกับพระเถระว่า "บัดนี้พระพุทธเจ้าท่านก็เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ทำอย่างไรเราจึงจะพบท่านได้เล่า"

พระเถระจึงบอกว่า "การที่จะพบพระอรหันต์นั้นไม่ยากดอก เธอจงเดินทางกลับไปบ้านของเธอเถิด ท่านที่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับ นั่นแหละคือพระอรหันต์ของท่าน จงอย่าลืมคำที่เราบอกนะ"

เอียฮูได้ยินพระเถระพูดเป็นอัศจรรย์เช่นนั้น จึงหันหน้ากลับเพื่อเอาของที่สะพายไปลงวางไว้ เพื่อที่จะซักไซ้ให้แน่นอนจะแจ้งลงไป เมื่อวางของลงแล้วก็หันกลับมาเพื่อสนทนากับพระเถระ แต่ปรากฏว่าพระเถระหายตัวไปเสียแล้ว เอียฮูจึงคิดว่า พระเถระองค์นี้จะต้องเป็นผู้วิเศษสำเร็จวิชาขั้นสูง คือ

อภิญญาเป็นแน่แล้วมาชี้แจงตัวเรา อย่ากระนั้นเลยเราจะรีบเดินทางกลับบ้านดีกว่า จึงจัดแจงยกเสบียงกรังขึ้นสะพายแล้วหันหน้าเดินทางกลับมาทางเก่า ในระหว่างเดินทางกลับบ้าน ก็คิดถึงคำของพระเถระรูปนั้นอยู่เสมอจนกระทั่งถึงบ้าน เวลานั้นเป็นเวลาเที่ยงคืนผู้คนหลับหมดแล้ว พอถึงหน้าบ้านจึงเคาะประตูเรียก แม่........ แม่จ๋า........ แม่........ เปิดประตูรับด้วย มารดาของเอี้ยฮู้เมื่อลูกเดินทางออกจากบ้าน นางก็เฝ้าแต่คิดถึงห่วงใยลูก กินไม่ได้นอนไม่หลับ ร่างกายผ่ายผอมลง เมื่อนางได้ยินเสียงใครมาเรียกแม่ แม่จ๋า แม่เปิดประตูที พึงคล้ายเสียงของลูกมาร้องเรียกนางก็ยังไม่เชื่อหู คิดว่าคงจะเป็นเพราะความผูกพันในลูก จึงทำให้ได้ยินเสียงลูกมาเรียก แต่เสียงเรียกว่า แม่ .... แม่จ๋า ...... แม่ ...... ก็ยังดังอยู่ นางจึงคิดว่า เราไม่ได้ฝันไปนี่ เรายังไม่หลับ เสียงลูกมาร้องให้เปิดประตู นางก็ดีใจว่าลูกกลับมาแล้ว ด้วยความรีบร้อนจึงหยิบเสื้อมาสวมใส่โดยมิได้พิจารณาดูเสียก่อน จึงใส่กลับกันหมด รีบกระวีกระวาดลุกไปถอดกลอน พอเปิดกลอนออกก็พบว่าเอี้ยฮู้ลูกรักของนางนั่นเอง นางดีใจจนพูดไม่ออก ตื่นตันใจอย่างบอกไม่ถูก

เอียฮู เมื่อเห็นแม่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับ ตรงตามที่ท่านสมณะ บอกไว้ว่า ผู้ที่ใส่ เสื้อ กลับใส่รองเท้า กลับนั่นแหละ เป็นพระอรหันต์ของท่าน เอียฮูเกิดความสำนึกผิด ก้มลงกราบที่เท้าของผู้เป็นมารดา แล้วหลั่งน้ำตาด้วยความเสียใจในการกระทำของตน แล้วขอโทษต่อผู้เป็นมารดาที่ตนเองได้ทอดทิ้งไปว่า "ต่อแต่นี้ไปตนจะประพฤติตนเป็นลูกที่ดีของแม่ตลอดไป จะไม่ทอดทิ้งแม่อีก แม่เป็นพระอรหันต์ของลูก" มารดาจึงถามว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือลูก จึงได้ร้องห่มร้องไห้อย่างนี้ เอียฮูแหงนหน้าขึ้นมองหน้าผู้บังเกิดเกล้าด้วยน้ำตานองหน้า แล้วเล่าให้แม่ฟังว่า ในระหว่างทางที่เดินทางไปเมืองเสฉวนนั้น ได้พบพระเถระท่านแสดงธรรมอบรมพุทธบริษัทอยู่ ตนจึงเข้าไปหยุดฟังแล้วเกิดความเลื่อมใส จนกระทั่งพระเถระให้ลูกเดินทางกลับบ้านแล้วจะพบพระอรหันต์ ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ของลูกก็คือ ผู้ที่ใส่เสื้อกลับรองเท้ากลับ บัดนี้ลูกพบพระอรหันต์ในดวงใจของลูกแล้ว ต่อจากนี้ไปลูกจะบูชาพระอรหันต์ของลูกตลอดชีวิต

นางจึงก้มหน้าดูตัวของนาง ก็รู้ว่านางได้ใส่เสื้อกลับรองเท้ากลับ ผู้เป็นมารดาจึงพูดปลอบใจลูกว่า ดีแล้วลูกรักอย่าเสียใจไปเลย แม่อภัยให้ลูกทุกอย่าง ขอให้ลูกจงมั่นไว้ใน

กตัญญูเถิด แล้วลูกของแม่จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะคุณธรรมข้อนี้เป็นศิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติมาก

ผลแห่งความกตัญญู

ตั้งแต่นั้นมา เอียฮูก็ตั้งหน้าทำนาด้วยความขยันขันแข็งต่อไปโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยยาก ดูแลเอาใจใส่ปรนนิบัติแม่มิให้เดือดร้อนใจ ให้อยู่อย่างสุขสบาย ปรากฏว่าข้าวกล้าในนาอุดมสมบูรณ์อย่างน่าอัศจรรย์ ซึ่งเดิมทีเดียวเอียฮูทำนา ๕๐ ไร่ ได้ผลเกือบไม่พอกินพอใช้ แต่ก่อนที่ข้าวกล้าในนาจะได้รับการเก็บเกี่ยว มารดาของเอียฮูก็ล้มเจ็บลงอย่างหนัก เอียฮูเที่ยวตามหาหมอมารักษาจนสุดความสามารถ แต่ก็ไม่สามารถจะรักษาหญิงชราผู้เป็นมารดาของตนให้หายได้ ผลสุดท้ายเวลาแห่งความวิปโยคก็มาถึง นางลืมตามองดูบุตรครั้งสุดท้ายแล้วพูดขึ้นอย่างแผ่วเบาว่า "ลูกรักของแม่ เจ้าจงตั้งมั่นในความกตัญญูกตเวทีตลอดไปเถิด แล้วเจ้าจะเจริญจงจำคำของแม่ไว้ แม่ลาก่อนนะ" แล้วเปลือกตาของผู้เป็นแม่ก็หรี่หลับ วิญญาณดับสิ้นลงด้วยความสงบ

เอียฮูเด็กหนุ่มซึ่งเฝ้าพยาบาลแม่อยู่อย่างใกล้ชิดด้วยความเป็นห่วง เห็นแม่สงบแน่นิ่งไปเช่นนั้นก็ตกใจเขย่ากายเรียกแม่ แม่จ๋า แม่ แม่เป็นอะไรไป โธ่แม่ ถึงจะเขย่าเท่าไรร่างของหญิงชราผู้บังเกิดเกล้าก็หาได้ไหวติงไม่ คงนอนสงบแน่นิ่งอยู่ตามเดิม เอียฮูเอาสำลีไปวางที่ปลายจมูกเพื่อจะดูว่าลมหายใจของผู้เป็นมารดายังมีอยู่หรือไม่ สำลีก็ไม่ไหวติง เด็กหนุ่มฟุบหน้าลงบนทรวงอกของแม่ที่เคยให้ความอบอุ่นมาช้านานคร่ำครวญร้องเรียกหาแม่ให้คืนกลับมา แต่อนิจจา ใครเล่าจะนำดวงวิญญาณของแม่กลับคืนมาได้ เอียฮูเพ้อรำพันว่า แม่มีพระคุณต่อลูกเหลือเกินได้ให้กำเนิดและเลี้ยงชีวิตลูกมาจนเติบใหญ่ ลูกหาได้คิดถึงคุณของแม่ไม่ ลูกผิดไปแล้วที่ลูกไม่มีความกตัญญูต่อแม่ แต่เมื่อลูกนึกถึงคุณของแม่ ลูกมีความสำนึกผิดคิดกลับตัวใหม่ ตั้งต้นเป็นลูกที่ดีของแม่ คิดว่าจะเลี้ยงแม่ให้มีความสุขความสบายให้มากกว่าที่แม่จะต้องเป็นทุกข์เฝ้าห่วงใยในตัวลูก แม่ของลูกมีบุญน้อย แม่ต้องมาด่วนจากลูกไปเสียก่อนที่ลูกจะชดใช้หนี้พระคุณของแม่ โธ่....แม่จ๋า ชาติหน้าขอให้ลูกได้เกิดเป็นลูกของแม่อีก และขอให้ลูกจงอย่าเป็น

ลูกที่ชั่วช้าเหมือนชาตินี้เลย เอียฮูเด็กหนุ่มคร่ำครวญด้วยความทุกข์โศกอย่างแสนสาหัส จนกระทั่งเป็นลมสลบแน่นิ่งไป ดุจดังเมื่อตอนที่ตนหนีแม่ออกจากบ้าน ทำให้แม่ต้องเสียใจร้องไห้จนสลบไปในครั้งนั้น นี่แหละกรรมย่อมสนองแก่ผู้กระทำเสมอจะช้าหรือเร็วเท่านั้น ชาวบ้านผู้เห็นเหตุการณ์ต่างก็พากันมาช่วยแก้ไข จนเอียฮูฟื้นคืนสติขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง เมื่อเอียฮูฟื้นขึ้นมาแล้ว ก็ร้องไห้คร่ำครวญถึงแม่อยู่ตลอดไป ชาวบ้านก็พากันมาช่วยปลอบใจจนกระทั่งเอียฮูคลายความเศร้าโศกลงไปบ้าง จึงจัดแจงปลงศพมารดาแล้วนำไปฝังตามธรรมเนียมจีน

เอียฮูไปเยี่ยมมารดาที่หลุมศพเป็นประจำทุกวัน ถึงมารดาจะตายไปแล้วหลายวัน แต่เขาก็หาได้คลายความเศร้าโศกลงไปได้ไม่ อยู่มาวันหนึ่ง บ้านที่อยู่ใกล้เคียงมีงิ้วอันเป็นมหรสพประจำปี เอียฮูจึงคิดที่จะไปดูงิ้วให้หายคลายทุกข์ไปบ้างชั่วขณะหนึ่ง จึงเดินทางออกจากบ้านไปดูงิ้ว เผอิญงิ้วคืนนั้นก็แสดงถึงเรื่องลูกที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ในเนื้อเรื่องนั้นมีอยู่ตอนหนึ่งที่ลูกผู้ตั้งมั่นในกตัญญู เมื่อแม่ตายไปแล้ว ก็เอาไม้มาแกะเป็นรูปแม่ เอาไปตั้งไว้บนหิ้งบูชาเซ่นไหว้เป็นประจำ

สาเหตุที่เอาไม้มาแกะเป็นรูปแม่ไว้บูชานั้นมีอยู่ว่า เด็กหนุ่มผู้นั้นมีอาชีพเลี้ยงแกะ เช้าขึ้นก็ไล่ต้อนแกะไปกลางทุ่ง เย็นลงก็ต้อนแกะกลับบ้าน เด็กหนุ่มผู้นี้เป็นคนโหดร้ายมาก ไม่มีความเคารพบิดามารดาของตน เป็นคนอกตัญญู อยู่ต่อมาพ่อก็ตายลง ทิ้งให้ผู้เป็นแม่อยู่กับตนสองคนเท่านั้น ถ้าวันใดมารดาหุงหาอาหารไปส่งกลางทุ่งช้าไปก็เกิดโทสะ ด่าว่าผู้เป็นแม่ต่าง ๆ นานา บางครั้งก็ตบตีแม่ผู้แก่เฒ่านั้นอย่างไม่ปรานี เด็กหนุ่มผู้นี้ประพฤติตนอย่างนี้เป็นอาจิณต์ ผู้เป็นแม่ก็ร้องห่มร้องไห้เสียใจอยู่เสมอ จะว่ากล่าวสั่งสอนลูกก็ไม่ได้ ลูกก็ใช้กำลังตบตีเอา

อยู่มาวันหนึ่ง ในขณะที่เด็กหนุ่มผู้นี้ไล่แกะไปเลี้ยงกลางทุ่ง เมื่อฝูงแกะกำลังเล็มหญ้าอยู่ ด้วยความร้อนจึงหลบมานั่งในร่มไม้ใกล้ฝูงแกะนั้น ได้มีแกะแม่ลูกอ่อนตัวหนึ่งกำลังให้ลูกกินนม ลูกแกะตัวนั้นกำลังคุกเข่าลงดูดนมแม่ด้วยความเคารพ เด็กหนุ่มผู้นั้นก็นั่งดูแกะแม่ลูกสองตัวนั้นด้วยความสนใจจึงนึกเรื่อยเปื่อยไปว่า ลูกแกะในระยะที่ยังเล็กอยู่นี้ ต้องอาศัยนมของแม่แกะกินเป็นอาหารจึงเจริญเติบโตขึ้นมาได้ และ

ลูกแกะก็กินนมแม่ของมันด้วยความเคารพ แม่แกะก็เอาลิ้นเลียขนลูกของมันด้วยความรักด้วยความเอ็นดู เด็กหนุ่มผู้นั้นนึกย้อนมาถึงตัวเองว่า เราเมื่อตอนเป็นเด็กก็คงจะต้องกินนมแม่มาอย่างนี้ แม่ก็คงจะรักเราเอ็นดูเราเหมือนแม่แกะตัวนี้เป็นแน่ แต่ว่าเมื่อตอนเป็นเด็กนั้น เรารับประทานนมแม่อย่างนี้หรือเปล่าก็ไม่ทราบได้ ทราบแต่ว่าเดี๋ยวนี้ถ้าวันใดแม่หุงอาหารมาส่งช้าไปหรือรสอาหารไม่ถูกปากเรา เราก็ด่าว่าแม่ ตบตีแม่ เราทำอย่างนี้ไม่ถูกนี่ เราเป็นมนุษย์ แม้แต่สัตว์เดียรัจฉานมันก็ยังมีความเคารพแม่บังเกิดเกล้าของมัน เราเป็นมนุษย์แท้ ๆ ยังไม่เคารพในมารดาบิดา เมื่อคิดไปถึงการกระทำอันโหดร้ายของตนต่อมารดาผู้บังเกิดเกล้าเช่นนี้ จึงเกิดสำนึกผิดขึ้นมา รู้สึกสงสารมารดาผู้แก่เฒ่า ต้องลำบากยากเข็ญเพราะตนผู้เป็นลูกแทนที่จะเลี้ยงดูท่านให้สบาย แต่ก็ต้องมาทรมานให้ลำบากต้องหุงหาอาหารให้แก่ตนแต่เช้าตรู่ เมื่อหุงเสร็จแล้วยังต้องหวมาส่งกลางทุ่งอีกด้วยระยะทางไกล ๆ เมื่อนั่งคิดไปน้ำตาก็ไหลออกมาด้วยความสำนึกบาป จึงคิดว่าวันนี้เราจะไปเอาอาหารที่บ้านมารับประทานเอง ไม่ต้องให้แม่หวมาส่งลำบาก

ขณะนั้นก็พอดีได้เวลาที่หญิงชราจะต้องนำอาหารมาส่งลูกชาย เด็กหนุ่มผู้นั้นก็เหลียวไปดูต้นทาง เห็นแม่เดินลัดทุ่งมาด้วยความรีบร้อน จึงรีบลุกขึ้นวิ่งไปหาแม่อย่างรวดเร็ว เพื่อไปรับอาหารจากแม่ ในขณะที่วิ่งไปนั้น หญิงชราผู้เป็นแม่เห็นลูกชายวิ่งมาฝุ่นตลบอย่างไม่คิดชีวิตชีวาเช่นนั้นก็ตกใจกลัวตัวสั่น คิดว่า ตายแน่แล้ววันนี้ลูกคงตีเราตายแน่ ดูซี ลูกวิ่งมาด้วยความโกรธ ลูกคงจะหิวมาก นางจึงหยุดคิดด้วยความลังเลใจว่าจะทำอย่างไรดี จะไม่วิ่งหนีหรือลูกก็จะตีเอาด้วยแผ่นกระดานที่ถืออยู่เป็นประจำ เมื่อปล่อยให้ลูกตีลูกก็จะบาปหนัก ความเจ็บปวดรวดร้าวนั้น นางพอทนได้เพราะความรักลูก สงสารลูก นางทนได้ทุกอย่าง นางคิดเช่นนั้นจึงตัดสินใจวิ่งหนีดีกว่าแต่จะวิ่งเร็วก็ไม่ได้เกรงว่าอาหารจะหกลูกจะไม่ได้รับประทาน เมื่อเด็กหนุ่มเห็นแม่กลับหลังวิ่งหนีเพราะความเข้าใจผิดเช่นนั้นก็ตะโกนไปว่า แม่อย่าหนี แต่เสียงที่ตะโกนไปนั้นเหมือนกับยุให้แม่ต้องวิ่งเร็วยิ่งขึ้น ด้วยคิดว่าตายแน่แล้ววันนี้ ลูกคงจะหิวมากจึงโกรธแม่มากมายเพียงนี้ นางวิ่งไป น้ำตาก็ไหลรินออกมาด้วยความระทมทุกข์ คิดไปว่านางช่างมีกรรมเหลือเกิน มี

ลูกชายคนหนึ่งหวังจะพึ่งพาอาศัยด้วยความสุขเมื่อแก่เฒ่า ก็พึ่งพาอาศัยไม่ได้ นางต้องอยู่อย่างทุกข์ทรมานทุกวัน ก็พอดีเบื้องหน้าของนางนั้นมีสระใหญ่ขวางหน้าอยู่ นางจึงตัดสินใจว่ากระโดดน้ำตายดีกว่า อยู่ต่อไปก็เป็นทุกข์ ลูกก็จะต้องรับบาปกรรมมากขึ้นเพราะนางเป็นแม่ ก็พอดีนางวิ่งไปถึงขอบสระ จึงเอาหม้อใส่อาหารวางลงแล้วบอกว่าให้กินเสีย แม่ลาละ แล้วนางก็ทำท่าจะกระโดดลงน้ำ ลูกก็ตะโกนไปว่า แม่อย่าโดดแม่อย่าโดด แต่สายไปเสียแล้ว ร่างของนางผู้เป็นแม่ลอยลงสู่กลางสระใหญ่จมหายไปใต้น้ำ เด็กหนุ่มเมื่อวิ่งมาถึงก็กระโดดตามลงไปหวังจะช่วยชีวิตแม่ แต่ก็สายไปเสียแล้ว ร่างของผู้เป็นแม่จมหายไปอย่างอัศจรรย์ งมเท่าไร ๆ ก็ไม่พบศพแม่ จึงขึ้นมานั่งร้องไห้ที่ขอบสระจนกระทั่งดวงตะวันจะลับขอบฟ้า เด็กหนุ่มจึงเอาแผ่นกระดานที่เคยตีแม่อยู่เสมอ ๆ นั้น มาแกะเป็นรูปแม่ และสถานที่ตาย เวลาตาย แล้วเอาไปบูชาไว้ที่บ้านด้วยความระลึกถึงคุณของผู้บังเกิดเกล้า

เอียฮูจึงเกิดความคิดขึ้นมาว่า อันโบราณประเพณีนั้นเขาตั้งมั่นในกตัญญูกตเวทีอย่างมั่นคง เขาจึงมีความสุขความเจริญ อย่ากระนั้นเลย เราควรจะไปหาซื้อคนชราที่อนาถา

ไร้ญาติขาดมิตร ที่มีรูปร่างเหมือนแม่เอามาทำแม่ของเรา เรา
จะได้มีโอกาสปรนนิบัติแม่ได้อย่างเต็มที่ เราจะเลี้ยงดูให้เหมือน
มารดาของเรา

หาชื่อแม่

เมื่อคิดดังนั้นแล้ว ก็กลับบ้านรวบรวมทรัพย์สินเงินทอง
ที่มีอยู่ ออกเดินทางตระเวนไปตามทางสถานที่ต่าง ๆ แล้ว
สอดส่องดูว่า ใครมีรูปร่างเหมือนแม่บ้าง เดินทางไปหลาย
หัวเมืองแต่ก็ไม่พบ จนกระทั่งเงินทองที่นำติดตัวไปนั้นหมด ก็
ยังไม่พบผู้ที่มีรูปร่างเหมือนแม่ เขาเกิดความท้อแท้ใจ ครั้นจะ
เดินทางกลับบ้านเดิมเงินก็หมดเสียแล้ว ไม่มีเสบียงสำหรับเดิน
ทาง เอียยูจึงต้องลงทุนด้วยการขอทานเลี้ยงชีวิตในต่างเมือง
แล้วก็เก็บหอมรอมริบ จนกระทั่งได้เงินทองพอเป็นค่าเดินทาง
เขาก็เดินทางกลับบ้านด้วยการขอทานมาตามลำดับ จนกระทั่ง
บรรลุถึงบ้านของตน เขาก็ไม่หายเศร้าโศก อุตส่าห์เดินทางไป
ตามหัวเมืองต่าง ๆ หลายหัวเมือง เพื่อหาซื้อคนมาทำแม่ แต่
ก็ไม่พบ เอียยูตรอมใจเศร้าโศกคิดถึงแม่อยู่เสมอ จนร่างกาย
ผอมซูบซีดไปมาก

อยู่มาวันหนึ่ง เอียฮูนั่งอยู่หน้าบ้านคอยเฝ้าดูผู้คนที่เดินทางไปมาว่ามีใครเหมือนแม่เราบ้าง ก็พอดีเหลียวไปเห็นหญิงชราคนหนึ่งมาขอทาน มีรูปร่างเหมือนแม่เหลือเกิน เอียฮูดีใจรีบลุกขึ้นเดินเข้าไปหาแล้วโค้งตามธรรมเนียมจีน แล้วร้องเรียกว่า แม่จ๋า ลูกเที่ยวหาแม่มาเป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม ๆ แล้วจนกระทั่งทรัพย์สินเงินทองที่ติดตัวไปหมด ครั้งนี้เป็นบุญของลูกที่แม่อุตส่าห์เดินทางมาหาลูกถึงบ้าน ว่าแล้วก็ก้มลงกอดเท้าคนชรานั้นไว้แน่น เหมือนกับเกรงว่านางจะเดินหนีไป หญิงชราผู้ขอทานจึงทำหน้าฉงนด้วยความแปลกใจว่านี่อะไรกันเรามิใช่เป็นมารดาของเจ้า จะมาเรียกเราเป็นแม่นั้นไม่ถูกธรรม-เนียม เอียฮูจึงเล่าให้หญิงชราขอทานนั้นได้ทราบว่า ตนได้สูญเสียแม่ไปตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเที่ยวตามหา ซื้อแม่มา ทำแม่ตั้งแต่ต้น ลูกเที่ยวหาแม่มาเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว เอียฮูก็อ้อนวอนหญิงชราขอทานนั้นให้มาอยู่เป็นแม่ของตน หญิงชราบอกว่าเราอยู่คนเดียวเที่ยวขอทานก็พอกินพอใช้ เราไม่อยากเป็นแม่ใคร เราอยู่คนเดียวอย่างนี้มีความสุขกว่า ทั้งเราก็เป็นคนที่มีโทสะมาก เราอยู่กับใครไม่ได้ดอก

เอียฮูก็เฝ้าอ้อนวอนอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งหญิงชรา อ่อนใจ หญิงชราจึงถามว่า เธอจะให้เราเป็นแม่ของเธอนั้น เธอจะปฏิบัติตนต่อผู้ที่เป็นแม่เธออย่างไร จงเล่าให้เราฟังก่อน ถ้าเราพอใจเราก็จะเป็นของเธอ เอียฮูก็บอกว่า ถ้าคุณแม่ยินดี มาอยู่กับลูก ลูกจะมีความยินดีมาก ลูกจะปรนนิบัติคุณแม่ดุจดัง มารดาผู้บังเกิดเกล้าของลูก การสิ่งใดก็จะไม่ให้คุณแม่ต้อง ร้อนใจ หญิงชราจึงว่า การเหล่านี้เป็นธรรมเนียมอยู่แล้วที่ ผู้เป็นลูกทุกคนจะต้องปฏิบัติเช่นนั้น

เงื่อนไขของผู้ที่จะรับเป็นแม่

แล้วหญิงชราก็ถามว่า "ตามธรรมดาคนแก่นั้นเมื่อ ถึงฤดูหนาวก็จะหนาวมาก เธอจะปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอ อย่างใด"

เอียฮูตอบว่า "เมื่อถึงฤดูหนาว ลูกก็จะหาผ้านวมมา ให้คุณแม่ห่มให้อบอุ่นและก่อไฟให้คุณแม่ผิง เวลาคุณแม่จะนอน ที่นอนนั้นเย็น ลูกก็จะขึ้นนอนก่อนเพื่อให้ที่นอนอบอุ่น แล้วจึง จะเชิญให้คุณแม่ขึ้นนอนต่อไป เสร็จแล้วก็จะห่มผ้าให้คุณแม่

ปิดประตูหน้าต่างให้มิดชิด อย่าให้ลมเข้าได้ คุณแม่จึงจะไม่หนาว"

หญิงชราจึงพูดว่า "หน้าหนาวเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่ว่าเมื่อถึงฤดูร้อน เธอจะปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "เมื่อถึงฤดูร้อน ลูกจะนั่งพัดลมให้คุณแม่ไม่ให้คุณแม่ร้อน แล้วหาผ้าแพรมาให้คุณแม่นุ่งห่ม เมื่อถึงวันหนึ่งก็เปลี่ยนใหม่ทีหนึ่ง แล้วลูกนำไปซักน้ำให้สะอาดตากแดดให้แห้ง พอถึงเวลาเย็นลูกก็เอาน้ำมาให้คุณแม่ชำระร่างกายแล้วเชิญคุณแม่ไปนั่งเล่นในที่เย็น ๆ ลดพัดผ่าน แล้วลูกก็เข้าไปในห้องนอนของแม่ ปัดกวาดที่นอนให้เรียบร้อยแล้วปูผ้านอน เสร็จแล้วก็มาเชิญให้คุณแม่เข้านอน ในระหว่างที่คุณแม่เข้านอนลูกก็จะคอยพัดโบกมิให้คุณแม่ร้อนจนกว่าคุณแม่จะหลับ"

หญิงชราพูดว่า "หน้าร้อนเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลากลางคืนล่ะ เธอจะปฏิบัติกับคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "ธรรมดาแม่แก่แล้ว กลางคืนมักนอนไม่ค่อยหลับ ลูกก็ต้องหาต้องผลไม้หรือของที่คุณแม่ชอบรับ

ประทานมาเก็บเอาไว้ เผื่อว่าคุณแม่จะหิว เมื่อตื่นขึ้นจะได้รับประทาน แล้วลูกก็จะเก็บกวาดห้องให้เรียบร้อยอย่าให้มีสิ่งกีดขวาง เพราะคุณแม่แก่แล้วตาไม่ค่อยดี เดี๋ยวจะเดินไปสดุดหกล้มได้รับอันตราย"

หญิงชราพูดว่า "กลางคืนเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลาเช้าเธอจะปฏิบัติกับคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "เวลาเช้าขึ้นลูกก็จะต้องตื่นก่อนคุณแม่ เมื่อตื่นแต่เช้าตรู่ แล้วลูกก็จะเดินไปหาคุณแม่ที่เตียงแล้วถามคุณแม่ว่าหลับสบายดีหรือ คุณแม่นอนต่อไปเถอะยังเช้าอยู่ ลูกจะไปต้มน้ำสำหรับให้คุณแม่ล้างหน้า และเตรียมอาหารเช้าสำหรับให้คุณแม่รับประทาน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ลูกก็มาบอกให้คุณแม่ลุกขึ้นได้แล้ว ลูกจะประคองคุณแม่ให้ลงจากเตียงนอน ประคองคุณแม่ไปล้างหน้า แล้วพาคุณแม่ไปนั่งที่โต๊ะอาหาร"

หญิงชราพูดว่า "เวลาเช้าเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลากินอยู่เธอจะปฏิบัติกับคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "การกินอยู่ของคุณแม่นั้น ลูกก็จะหาอาหารที่คุณแม่ชอบรับประทานมาให้คุณแม่รับประทาน และ

ระวังมิให้คุณแม่รับประทานอาหารผิดเวลา เพราะจะทำให้ลมกำเริบ"

หญิงชราพูดว่า "การปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอในเรื่องอาหารการกินก็ดีแล้ว แต่เวลาคุณแม่เธอเจ็บไข้เล่าเธอจะปฏิบัติอย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "ถ้าคุณแม่เจ็บไข้ลูกก็ไม่นิ่งนอนใจ ลูกเป็นทุกข์ห่วงใยคุณแม่ และรีบไปหาหมอมารักษาคุณแม่ให้หายในเร็ววัน ก่อนที่คุณแม่จะรับประทานยา ลูกก็จะชิมยาดูก่อนว่า ร้อนหรือปล่า หรือเย็นเกินไป แล้วลูกจึงจะให้คุณแม่รับประทาน ถ้าคุณแม่รับประทานยาไม่หาย ลูกก็จะบนบานเทพยดาอารักษ์มา ตัดทอนเอาอายุ ของลูกไป ต่ออายุของคุณแม่ให้ยืดยาวต่อไป"

หญิงชราพูดว่า "เธอปฏิบัติต่อแม่ของเธอในยามเจ็บไข้ดีแล้ว ทีนี้เมื่อคุณแม่ของเธอตายไปแล้วละเธอจะปฏิบัติอย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "ถ้าคุณแม่ตายก็เหมือนกับลูกถูกใครมาควักเอาดวงใจของลูกไป ลูกก็มีความทุกข์โศกเสียใจ ลูกคง

กินไม่ได้นอนไม่หลับเป็นแน่ ครั้นลูกคลายความเศร้าโศกไปได้บ้างแล้ว ลูกก็จะจัดการปลงศพคุณแม่ ทำบุญให้ทานอุทิศส่วนกุศลให้คุณแม่และไว้ทุกข์ให้คุณแม่สามปีเป็นอย่างน้อย ในระหว่างไว้ทุกข์ให้คุณแม่ลูกจะไม่ทำบาป ลูกจะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลูกจะกินเจคือกินแต่ของที่ไม่มีชีวิต แล้วทำป้ายชื่อของคุณแม่ไว้บูชา เซ่นไหว้จนตลอดชีวิตของลูก"

หญิงชราพูดว่า "การปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอเมื่อตอนตายก็ดีแล้ว และดีทุกอย่างตั้งแต่ต้นมาไม่บกพร่อง แต่การที่เธอจะรับเรามาเป็นแม่ของเธอนั้น เธอจะต้องเชื่อฟังแม่และตามใจแม่ทุกอย่างทั้งต้องเชื่อถ้อยคำของแม่ด้วย ถ้าเธอปฏิบัติได้เราก็จะอยู่กับเธอ ถ้าเธอไม่ปฏิบัติตามนี้ เราก็จะไม่อยู่เป็นคุณแม่เธอต่อไป เธอจะรับได้หรือไม่ได้"

เอียฮูดีใจรับปฏิบัติตามทุกอย่าง แล้วก็รับเอาหญิงชราขอทานนั้นมาเลี้ยงเป็นแม่ของตน เอียฮูปฏิบัติตามคำพูดที่ให้ไว้แก่หญิงชราทุกอย่าง โดยไม่บกพร่องเหมือนกับมารดาบังเกิดเกล้าของตน ก่อนที่เขาจะทำอะไรเอียฮูจะต้องมาปรึกษากับแม่ทุกครั้ง ไม่ทำไปโดยพละการ

อยู่ต่อมาถึงฤดูทำนา เอียฮูก็ไปปรึกษากับแม่ว่า "แม่จ๋า ถึงฤดูทำนาแล้วนะ ชาวนาเขาลงมือทำนากันแล้ว เพราะฝนก็ตกลงมาแผ่นดินนองไปด้วยน้ำฝน สะดวกแก่การเพาะปลูก เราควรลงมือทำนาหรือยัง"

หญิงชราผู้เป็นมารดาก็ห้ามลูกว่า "อย่าเพิ่งลงมือทำในเดือนนี้เลยลูก เราไปลงมือทำเอาในเดือนเจ็ดเถอะ ใครเขาจะทำก็ให้เขาทำไปก่อน"

เอียฮูก็ปฏิบัติตามคำของแม่ทุกประการ ปรากฏว่าชาวนาที่ลงมือทำเมื่อเดือนห้านั้น พอข้าวกล้าในนางอก ฝนก็แล้งทำให้ต้นข้าวเหี่ยวแห้งตายไปหมด พอถึงเดือนเจ็ดฝนตก เอียฮูก็ลงมือทำ เมื่อหว่านลงไปแล้ว ฝนก็ตกลงมาอยู่เสมอ ข้าวกล้าในนาก็เกิดผลเต็มที่กว่าปีก่อนๆ ทั้งปีนั้นข้าวในนาของเอียฮูยังออกรวงแปลกอีกด้วย คือต้นหนึ่งมีสองรวง

สมัยนั้นเป็นสมัยที่พระเจ้าซ่งเจ็งได้ขึ้นเสวยราชใหม่ ๆ พระองค์จึงตรึกตรองในพระทัย ประสงค์จะทอดพระเนตรชมของที่แปลกประหลาดที่มี อยู่ภายใน พระราชอาณาจักร ของพระองค์ จึงมีพระบรมราชโองการ ให้ออกหมายประกาศไปทั่วพระราช-

อาณาจักรว่า ถ้าราษฎรบ้านใดมีของแปลกประหลาดขอให้ทูลเกล้าถวายทอดพระเนตร มารดาของเอียฮูจึงเรียกเอียฮูมาบอกว่า "บ้านเราปีนี้ปลูกข้าวออกต้นละสองรวง ซึ่งเป็นของแปลกประหลาดมาก ฉะนั้นลูกจงนำข้าวสองรวงนี้ไปทูลเกล้าถวายให้พระเจ้าช่งเจ็งทอดพระเนตรเถิด"

เอียฮูก็เชื่อแม่ นำข้าวสองรวงขึ้นทูลเกล้าถวายแก่พระเจ้าช่งเจ็ง เมื่อพระองค์ได้ทอดพระเนตรแล้วก็เห็นเป็นอัศจรรย์และทรงพอพระทัยมากจึงตรัสถามขุนนางทั้งหลายว่า "ข้าวสองรวงนี้จะดีหรือไม่" ขุนนางทั้งหลายก็กราบทูลว่า "อันต้นข้าวที่ออกเป็นสองรวงนี้ เป็นชัยมงคลมาก บ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชาราษฎรจะอยู่เย็นเป็นสุข" เมื่อขุนนางทั้งหลายกราบทูลเช่นนั้น พระเจ้าช่งเจ็งก็หันพระพักตร์ไปถามเอียฮูผู้เป็นเจ้าของว่า "เธอได้ประพฤติธรรมอันประเสริฐอย่างไดหรือ ข้าวในนาจึงได้ผลสมบูรณ์ออกเป็นสองรวง เป็นของแปลกประหลาดอย่างนี้" เอียฮูจึงกราบทูลเล่าเรื่องแห่งความจริงที่ตนปฏิบัติอยู่ว่า ตนเองเป็นผู้ตั้งมั่นในกตัญญูต่อพ่อแม่ ครั้นต่อมาแม่ตายลง ตนก็ไปหาซื้อคนมาทำเป็นแม่ให้ทรงทราบทุกประการ

พระเจ้าซ่งเจ็งมีพระทัยยินดีมาก จึงตรัสว่าคนที่มีความกตัญญู อย่างนี้ ถ้าแต่งตั้งให้เป็นขุนนางคงจะซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม พระเจ้าซ่งเจ็งจึงทรงแต่งตั้งให้เอียยูเป็นขุนนางชั้นฮั่นหลิม คือ ขุนนางฝ่ายพลเรือน แล้วประทาน ข้าวของ เงินทอง เป็นจำนวนมาก เมื่อเอียยูได้รับพระราชทานเรียบร้อยแล้ว ก็ทูลลาเดินทางกลับบ้านด้วยความดีใจ และจะนำข่าวดีนี้ไปบอกให้มารดาทราบด้วย

แต่อนิจจา เมื่อเอียยูเดินทางมาถึงบ้าน เปิดประตูบ้านเข้าไปแล้วร้องเรียกหาแม่ แต่ก็ไม่มีเสียงขานรับ เอียยูก็เที่ยวค้นหาแม่จนทั่วบ้าน แต่ก็ไม่พบแม่แม้แต่เงา ครั้นไปถามคนข้างเคียงว่า มีใครเห็นแม่เขาบ้าง คนข้างบ้านต่างก็ปฏิเสธว่าไม่เห็น เอียยูเมื่อค้นหาแม่ไม่พบก็เสียใจร้องไห้โศกเศร้าถึงมารดา และนึกเสียใจว่า เราคงจะกระทำผิดให้คุณแม่ต้องเสียใจแล้วหนีเราไป แม่ไปแห่งหนตำบลใดเราก็ไม่ทราบ อย่ากระนั้นเลย เราจะต้องออกเดินทางตามหาแม่ให้พบจงได้ เอียยูก็เก็บข้าวของเงินทองใส่ถุงจนเรียบร้อยแล้ว ก็เดินทางออกจากบ้าน แต่พอโผล่ออกจากประตูก็พบพระเถระองค์หนึ่ง มีรูปร่างสง่างาม ผิวพรรณผุดผ่องมาก ยืนขวางประตูอยู่

พระเถระรูปนั้นถามเอี่ยฮูว่า "เธอจะเดินทางไปไหน" เอี่ยฮูก็ตอบว่า "กระผมจะเดินทางไปตามหามารดาของกระผมที่หายไปจากบ้าน"

พระเถระรูปนั้นจึงถามเอี่ยฮูว่า "เธอจำฉันได้ไหม รู้จักฉันไหม"

เอี่ยฮูพิจารณาดูรูปร่างพระเถระ ซึ่งงดงามมาก จึงตอบไปว่า "ไม่รู้จักท่าน จำท่านไม่ได้ดอก"

พระเถระรูปนั้นจึงตอบว่า "เรามิใช่ใครอื่นไกลที่ไหนดอก เราคือบ่อจี่ไต้สือแห่งเมืองเสฉวนนั่นเอง แต่ก่อนเธอได้ทอดทิ้งมารดาของเธอ แล้วเดินทางเพื่อจะไปศึกษาวิชาอายุวัฒนะกับท่านบ่อจี่ไต้สือ ที่เมืองเสฉวน เราเห็นว่าเธอประพฤติผิดต่อมารดาของเธอ โดยทอดทิ้งให้มารดาอยู่บ้านคนเดียว เราจึงได้ปลอมแปลงเป็นพระเถระมาคอยเธอระหว่างทาง เทศนาให้เธอเดินทางกลับบ้าน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อมารดาของเธอ เมื่อเธอเดินทางกลับมาไม่นาน มารดาของเธอก็ถึงอนิจกรรมลง เธอมีความเศร้าโศกมาก ต้องเที่ยวเดินทางหาคนมาทำแม่ แต่ก็ไม่ได้ จนเงินทองหมดเนื้อหมดตัว จนต้องขอทานเดินทาง

กลับบ้าน ครั้นถึงบ้านแล้วเธอก็ยังมีความเศร้าโศกมาก จนร่างกายซูบผอมล้มเจ็บลง เราสงสารเธอ จึงได้แปลงกายมาเป็นคนแก่ให้มีรูปร่างเหมือนกับมารดาของเธอ แล้วมาขอทานจนกระทั่งเธอพบหญิงที่เราแปลงกายมา และรับซื้อทำแม่ เราจึงมาอยู่กับเธอด้วย เธอก็มีความกตัญญูรู้คุณคนซื่อสัตย์สุจริตต่อเรา เราจึงช่วยให้เธอสร้างความดี จนกระทั่งได้รับความเจริญมากแล้ว ด้วยการได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนางในราช-สำนัก"

เอียยูเมื่อได้ทราบดังนั้นก็ดีใจ ก้มลงกราบพระอาจารย์ด้วยความซาบซึ้งในพระคุณของท่านอาจารย์ ที่ช่วยเหลือตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี มีความสุขความเจริญ

พระเถระจึงสอนเอียยูว่า เธอควรแสวงหาตัวของเธอเองดีกว่า อย่าไปแสวงหาสิ่งอื่นเลย เมื่อพบตัวเธอแล้ว เธอย่อมจะกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในไม่ช้า แล้วพระเถระก็สอนกรรมฐานให้แก่เอียยู ให้เอียยูปฏิบัติธรรมเพื่อทำลายอาสวะกิเลส อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ให้หมดไป เมื่อบอกมนต์คาถาพอสมควรแล้วก็หายวับไป

ต่อแต่นั้นเอียยูก็มุ่งหน้าปฏิบัติธรรมตามที่พระอาจารย์สั่งสอนทุกประการ ด้วยการเข้าฌานภาวนาจนกระทั่งอายุถึงแปดสิบปี ก็นั่งทำสมาธิและตายลง พอตายแล้วปรากฏว่าศพไม่เน่า พระเจ้าซ่งเจ็งทรงทราบเรื่อง จึงมีพระดำรัสสั่งให้เอารูปของเอียยูมาปิดทอง สร้างศาลาบรรจุไว้แล้วจารึกอักษรไว้เป็นสำคัญว่า

"ถ้ามาตรแม้นผู้ใด ไม่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาและผู้มีคุณทั้งหลายแล้ว ถึงจะประพฤติการสิ่งใด ก็ย่อมจะไม่สมดังความปรารถนา"

คุณธรรมทั้งสองข้อนี้ เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มาก แม้แต่ชีวิตของคนเราที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกันออกไปนั้น ก็อยู่ที่คุณธรรมทั้งสองข้อนี้เอง บางคนต้องตกระกำลำบากเมื่อตอนชรา ไร้ญาติขาดมิตร พึ่งพิงลูกหลานไม่ได้ เมื่อสืบประวัติคน ๆ นั้นดูแล้ว เขาบกพร่องต่อคุณธรรมทั้งสองประการ คือกตัญญูกตเวที

ส่วนบุคคลบางคน มีอนาคตรุ่งโรจน์ มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนเคารพนับถือ สืบดูประวัติทราบว่าเขาประพฤติธรรมทั้งสอง

ประการนี้ บางครั้งผู้ที่ประพฤติธรรมทั้งสองข้อนี้ต้องเผชิญต่ออันตรายแต่ก็รอดพ้นมาได้ คนโบราณในสมัยก่อนเชื่ออย่างมั่นคงว่า ในขณะที่กระแสจิตของคนใด กำลังนึกถึงคุณของบิดา มารดา ของครูอาจารย์ ในขณะนั้นใครมาทำอันตรายไม่ได้ เรื่องธรรมะนี้แปลกมากทีเดียว ฉะนั้น ทุกคนที่ปรารถนาความเจริญรุ่งเรือง ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ก็จงปฏิบัติธรรมทั้งสองข้อนี้เถิด

ประการต้นพึงปฏิบัติธรรมเหล่านี้ ต่อบิดามารดาเสียก่อน ด้วยการเลี้ยงดูท่านเพราะท่านเคยเลี้ยงเรามา ช่วยเหลือกระทำกิจของท่านอย่าเฉยเมย ทอดทิ้ง และพยายามรักษาวงศ์ตระกูลเอาไว้อย่าให้เสื่อมเสีย ประพฤติตนให้เป็นคนดีเป็นผู้ควรแก่การสืบสกุลวงศ์ เมื่อท่านทั้งสองได้ตายไปแล้ว ก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน คนที่ปฏิบัติต่อพ่อแม่อย่างนี้ ก็เรียกว่าเป็นผู้ตอบแทนคุณของบิดามารดาอย่างหนึ่ง

ประการต่อไปก็คือ ครูอาจารย์ ทุกคนเกิดมาเป็นคนครั้งแรกไม่รู้อะไรเลย ที่เราอ่านหนังสือออก มีวิชาอาชีพอยู่อย่างนี้ ก็เพราะคุณครูอาจารย์ได้พร่ำสอนเรามาด้วยความ

เหน็ดเหนื่อยยาก ทุกคนจึงควรแสดงความเคารพคารวะด้วยการยกมือไหว้หรือคำนับ หรือยืนขึ้นต้อนรับและควรหาโอกาสไปคอยรับใช้บ้าง ช่วยเหลือคุณครูอาจารย์กระทำกิจการต่าง ๆ เพื่อสนองคุณท่าน ครั้งใดที่อาจารย์แนะนำพร่ำสอน ก็จงเชื่อฟังหาโอกาสไปปรนนิบัติท่านอันจะพึงปฏิบัติได้แล้วก็ควร ตลอดจนการเคารพในหลักวิชาการที่ครูอาจารย์ได้สอนไว้อย่างนี้ ก็จัดเป็นกตเวทีคอยตอบแทนคุณท่าน

คนที่จะมีกตเวทีคือตอบแทนคุณแก่ผู้มีคุณนั้น ก็ต่อเมื่อเขาเหล่านั้นเป็นผู้รู้คุณเห็นคุณเสียก่อน ฉะนั้น ปัญหาที่สำคัญในการที่เราจะสอนให้คนทุกคนมีธรรม ทั้งสองประการนี้เราจะต้องสอนเขาให้รู้เสียก่อนและที่ว่ารู้ในข้อนี้ หมายถึงรู้คุณไม่รู้โทษ คนที่อกตัญญูนั้น ก็เพราะเขาไม่รู้คุณและเห็นคุณก็เลยตอบแทนคุณไม่ได้ เรื่องของการรู้คุณจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่บุตร มีบิดาเป็นคนไม่ดี เป็นคนขี้เหล้าเมาเช้าเมาเย็น เล่นการพนัน เป็นนักเลงเจ้าชู้ ตบตีลูกเมียให้เดือดร้อน บิดาอย่างนี้ลูกจะต้องกตัญญูด้วยไหม

เรื่องนี้ขอตอบว่า ลูกจะต้องกตัญญูและกตเวที เพราะท่านมีคุณต่อเรา ในฐานะเป็นบิดา แต่เรามิได้มองคุณของบิดา

เราไปมองโทษของบิดาที่ท่านประพฤติตนไม่ดี เราก็เลยกลายเป็นคนอกตัญญู เพราะไปเอาโทษของท่านเพียงเล็กน้อย มาทำลายพระคุณอันใหญ่หลวงของท่านเสีย ฉะนั้น ผู้ที่จะปฏิบัติธรรมสองข้อนี้ จะต้องเป็นคนที่ดูคุณของคนที่มีคุณอย่างเดียว อย่าไปดูโทษเป็นอันขาด มิฉะนั้น โทษอันเล็กน้อยนั้น จะปิดบังพระคุณของผู้อื่นจนเรามองไม่เห็น

สิ่งที่มีคุณต่อเรา ที่นอกเหนือไปจากบิดามารดาและอาจารย์ ก็มีประเทศชาติ พระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณแก่ชาติ ด้วยการรับใช้ชาติ ป้องกันชาติของเราให้ดำรงความเป็นไทยอย่างนี้ตลอดไป

ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณพระศาสนา ด้วยการทำนุบำรุง ด้วยการศึกษา ด้วยการปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณพระมหากษัตริย์อันเป็นพระประมุขของชาติ ด้วยการจงรักภักดี

คนใดที่มีคุณธรรมเหล่านี้โดยสมบูรณ์ คนนั้นท่านกล่าวว่า เป็นคนดี ดังนี้

คู่มือบรรพชาและอุปสมบท

กับ

บุพพกิจสำหรับนาคและภิกษุใหม่

นมตฺถุ รตนตฺตยสฺส

วิธีบรรพชาอุปสมบท

สำหรับพระมหานิกาย

กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จะบรรพชาและอุปสมบท พึงทำตนให้บริสุทธิ์จากอุปสรรค คือ ข้อติดขัด มีโรคภัยไข้เจ็บที่ต้องห้าม หนี้สินและคดีซึ่งเกี่ยวข้องในโรงศาล เป็นต้น และต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดาและผู้ปกครอง มีมูลนายและเจ้าหน้าที่ในตำบล เป็นต้น และพึงเว้นจากปลิโพธ คือ ข้อกังวลห่วงใยในครอบครัว ทรัพย์สมบัติและสรรพกิจการทั้งปวง จึงจะชื่อว่าบรรพชาโดยชอบตามพระวินัย เพราะศัพท์ว่า "บรรพชา" แปลว่า เว้นทั่วดังนี้ ฯ

เมื่อถึงกำหนดจะบรรพชาและอุปสมบท พึงทำบุรพกิจเบื้องต้น คือ โกนผมโกนหนวด ตัดเล็บมือเล็บเท้า ให้ต้องตามพระวินัยบัญญัติ ฯ ครั้นเตรียมตัวเสร็จแล้วพึงไปสู่อารามก่อนจะเข้าไปในอุโบสถพึงกระทำปทักษิณ (คือเดินเวียนขวา)

รอบพระอุโบสถโดยตติยวาร เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีพระพุทธรูปเป็นประธานอยู่ในอุโบสถนั้น ๆ อนึ่ง เมื่อเวลานาคเดินมาจากบ้านก็ดี เดินปทักษิณก็ดี มักมีอาจารย์บางท่านบอกคาถา (มนต์) ให้นาคภาวนาในเวลาเดินนั้นต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้าได้สอบถามมาจากท่าน ผู้รู้ใน ตำบล และ จังหวัด ต่าง ๆ ไม่มี เหมือน กัน เลย และไม่มีอะไรเป็นหลักฐาน แล้วแต่ความนิยมของเขา ฉะนั้นจึงงดลัทธินั้น ๆ เสีย ส่วนความเห็นของข้าพเจ้าว่า ในเวลาเช่นนั้นนาคควรเจริญพระพุทธคุณ คือ "อิติปิโส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถาเทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ" หรือเพียงพระคุณบทใดบทหนึ่งก็ได้ เป็นสิ่งที่ถูกที่ชอบโดยแท้

เมื่อทำปทักษิณาครบสามรอบแล้ว พึงทำวัตรสีมาเอกหน้าอุโบสถเสียก่อนดังนี้ กราบลง ๓ หนแล้วยืนขึ้นว่า

อุกาส วนฺทามิ ภนฺเต สพฺพํ อปราธํ ขมถ เมภนฺเต, มยากตํ ปุญฺญํ สามินา อนุโมทิตพฺพํ สามินา กตํ ปุญฺญํ มยฺหํ ทาตพฺพํ, สาธุ สาธุ อนุโมทามิ" ฯ

(นั่งลงว่า)

"สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต" ฯ

(กราบลงหน ๑ แล้วว่า)

"อุกาส ทฺวารตฺตเยน กตํ สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต, อุกาส ขมามิ ภนฺเต" ฯ

(กราบลง ๑ หน แล้วยืนขึ้นว่า)

"วนฺนามิ ภนฺเต สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต, มยากตํ ปุญฺญํ สมินา อนุโมตพฺพํ, สมินากตํ ปุญฺญํ มยฺหํ ทาตพฺพํ สาธุ สาธุ อนุโม อนุโมทามิ" ฯ

(แล้วนั่งลงกราบอีก ๓ หนเป็นเสร็จ ต่อไป มารดา บิดา ญาติ พี่น้องพากันจูงเจ้านาคเข้าอุโบสถ เมื่อเข้าไปในอุโบสถแล้ว พึงทำวัตรพระพุทธรูปอีกครั้ง ๑ ด้วยวิธีอย่างเดียวกันกับทำวัตร สีมา)

ต่อจากนี้ เมื่อพร้อมกันดีแล้ว ก่อนจะรับผ้าไตรควร กราบมารดาบิดาเป็นต้นเสียก่อน ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้ว จึงรับผ้าไตรอุ้มประนมมือเข้าไปหาพระอุปัชฌายะถึงที่ใกล้ แล้ว วางผ้าไตรไว้ข้างตัวข้างซ้าย แล้วหันหน้ามาข้างหลังรับสักการะ

ธูปเทียนดอกไม้ ถวายพระอุปัชฌายะแล้ว กราบด้วยเบญ-จางคประดิษฐ์ คือ จดหน้าผาก ฝ่ามือทั้งสอง เข่าทั้งสอง ลงที่พื้น ๓ ครั้ง แล้วอุ้มผ้าไตรยืนขึ้นโดยเคารพ (คือให้ซ่นเท้าทั้งสองประชิดติดกัน และมีอาการก้มลงหน่อยหนึ่ง) แล้งพึงสำรวมสติและกำลังใจมิให้สะทกสท้าน เปล่งวาจาขอบรรพชาด้วยคำมคธภาษาบาลี (ไม่ต้องว่าคำแปล) ดังนี้

"อุกาส วนฺทามิ ภนฺเต สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต,"

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ได้โปรดให้โอกาส ข้าพเจ้าขอไหว้, ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระคุณโปรดอดโทษทั้งปวง แก่ข้าพเจ้า,ฯ

"มยากตํ ปุญฺญํ สามินา อนุโมทิตพฺพํ, สามินา กตํ ปุญฺญํ มยฺหํ ทาตพฺพํ, สาธุ สาธุ อนุโมทามิ,"

พระคุณพึงอนุโมทนา บุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว พระคุณพึงให้บุญที่พระคุณทำแล้วแก่ข้าพเจ้า เป็นการดียังประโยชน์ให้สำเร็จ ข้าพเจ้าขออนุโมทนา ฯ

"อุกาส การุญญํ กตฺวา ปพฺพชฺชํ เทถ เม ภนฺเต"

ขอท่านจงโปรดกรุณา ให้บรรพชาแก่ข้าพเจ้า เจ้าข้า

(แล้วนั่งคุกเข่าลงประนมมือว่า)

"อหํ ภนฺเต ปพฺพชฺชํ ยาจามิ ฯ

ทุติยมฺปิ อหํ ภนฺเต ปพฺพชฺชํ ยาจามิ

ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต ปพฺพชฺชํ ยาจามิ ฯ"

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอบรรพชา ฯ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอบรรพชาเป็นครั้งที่สอง ฯลฯ

(แล้วว่าดังต่อไปนี้อีก ๓ หน)

"สพฺพทุกฺขนิสฺสรณ นิพฺพาน สจฺฉิกรณตฺถาย, อิมํ กาสาวํ คเหตฺวา ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต อนุกมฺปํ อุปาทาย ฯ"

ขอท่านโปรดรับผ้ากาสาวะนี้ แล้วยังข้าพเจ้าให้บรรพชาเถิด เพื่อจะได้ออกพ้นจากทุกข์ทั้งสิ้น และจะทำพระนิพพานให้แจ้ง เจ้าข้า ฯ

(พระอุปัชฌายะรับผ้าไตรไปแล้วว่าดังนี้อีก ๓ หน)

"สพฺพทุกฺขนิสฺสรณ นิพฺพาน สจฺฉิกรณตฺถาย, เอตํ กาสาวํ ทตฺวา ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต อนุกมฺปํ อุปาทาย, ฯ

ขอท่านได้โปรดให้ผ้ากาสาวะนั้น แล้วยังข้าพเจ้าให้ได้บรรพชาเถิด ฯ (แปลเหมือนข้างต้น)

"กาสาวํ" ศัพท์นี้ถ้าดูแต่เผิน ๆ บางท่านจะสงสัยว่าผิด พจน์ ข้าพเจ้ากรู้สึกสงสัยในข้อนี้อยู่เหมือนกัน จึงเป็นเหตุให้ค้นหาความเข้าใจ ต่อมาได้พบอธิบายว่า การใช้ศัพท์ชนิดนี้เป็น เอกพจน์ ไม่ผิดโดยเล็งอรรถต่างแง่กัน คือ ศัพท์ "กาสาวํ" ที่ใช้เป็น เอกพจน์ เป็น ชัจจาเปกข์ เล็งชาติ คือ เล็งเอาชาติผ้าที่ย้อมน้ำฝาดทั่วไป ไม่ได้เล็งชนิดว่า จะเป็นผ้านุ่งหรือห่ม และทั้งมิได้เล็งจำนวนว่ากี่ผืนด้วย ที่เป็นพหุพจน์เป็นเภทา เปกข์ เล็งประเภทคือความแตกต่าง และจำนวนมากน้อยเป็นต้น เช่น ในอรรถามงคลสูตรว่า "พหู เทวา มนุสฺสา จ มงฺคลานิ ฯลฯ พฺรูหิ มงฺคลมุตฺตมํ" และในเวสสันดรชาดก มหานิบาต หน้า ๒๑๔ "วรํ วรสฺสุ ราชิสิ

วเร อฏฐททามิเต” ดังนี้เป็นต้น “มงฺคลํ – วรํ” สองศัพท์นี้เป็นชัจจาเปกข์เล็งชาติ “มงฺคลานิ – วเร” สองศัพท์นี้เป็นเภทาเปกข์ เล็งประเภท ๆ เป็นอันถูกต้องทั้งสองอย่าง

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงยอมสาธุการ (กาสาวะ เป็นเอกพจน์) ตามที่ท่านโบราณาจารย์ตั้งไว้นั้น หากอรรถาธิบายจะมีอย่างอื่นอีก ขอให้เป็นหน้าที่ของท่านผู้ยังไม่ยอมสาธุการวินิจฉัยต่อไป เทอญ ฯ

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌายะจะเอาอังษสวมให้ (นาค) บางท่านก็ไม่สวม แล้วท่านจะสอนให้ (นาค) รู้จักคุณพระรัตนตรัย อันเป็นหลักสำคัญแห่งพระธรรมวินัย แนะนำให้น้อมใจศรัทธาเลื่อมใส ถือเอาเป็นสรณะ แสดงให้รู้จักประโยชน์แห่งการบวช และบอก ตจปัญจกกัมมัฏฐานให้ไว้คำนึงเป็นจิตภาวนา (นาค) พึงว่าตามท่านทีละบทโดยอนุโลม คือ ตามลำดับ และโดยปฏิโลม คือทวนลำดับดังต่อไปนี้ :–

"เกสา, โลมา, นขา, ทนฺตา, ตโจ, ตโจ, ทนฺตา, นขา, โลมา, เกสา"

ผมทั้งหลาย ขนทั้งหลาย เล็บทั้งหลาย ฟันทั้งหลาย หนังฯ

ครั้นสอนแล้ว พระอุปัชฌายะท่านมอบผ้ากาสาวะให้ พึงอุ้มถอยหลังออกมาพอควรแล้ว พึงหันหน้ากลับเดินออกไปครองผ้าในที่ควรข้างหนึ่ง ฯ

ครั้นเสร็จแล้ว พึงถือสักการะเข้าไปหาพระกรรมวาจาจารย์ ถวายแล้วกราบลง ๓ หน ยืนประนมมือแล้วเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ดังนี้ :–

"อุกาส วนฺทามิ ภนฺเต ฯลฯ อนุโมทามิ")

(ว่าเหมือนข้างต้น แล้วว่าดังต่อไปนี้)

"อุกาส การุญฺญํ กตฺวา ติสรเณน สห สีลานิ เทถ เม ภนฺเต"

ขอท่านจงโปรดกรุณาให้ศีล พร้อมด้วย ตรัยสรณคมน์ แก่ข้าพเจ้า เจ้าข้า ฯ

(แล้วนั่งคุกเข่าลงขอศีลว่าดังนี้)

"อหํ ภนฺเต สรณสีลํ ยาจามิ ฯ

ทุติยมฺปิ อหํ ภนฺเต สรณสีลํ ยาจามิ ฯ

ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต สรณสีลํ ยาจามิ ฯ"

ข้าพเจ้าขอสรณะและศีล เจ้าข้า ....

เป็นครั้งที่สอง ฯ ....เป็นครั้งที่สาม ฯ

(ต่อแต่นี้พึงน้อมใจเปล่งวาจาตั้งนโม ๓ จบ

นมัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนี้)

"นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธสฺส"

ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้พระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเอง พระองค์นั้น

(เมื่อพระอาจารย์ท่านตั้งนโม ๓ หนจบแล้ว ท่านจะสั่งว่า)

"ยมหํ วทามิ ตํ วเทหิ" เราว่าคำใด ท่านจงว่าคำนั้น (บางคำท่านก็สั่งว่า) "ว่าไรว่าตามกัน" พึงรับว่า "อาม ภนฺเต"

(ต่อจากนี้ พระอาจารย์ท่านจะสอนให้เราตั้งใจถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่เคารพนับถือแล้ว พึงว่าตามท่านไปทีละพากย์ ดังนี้)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯลฯ

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯลฯ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเจ้าเป็นสรณะ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆเจ้าเป็นสรณะ ฯลฯ

(อนึ่ง ในตอนให้ตรัยสรณคมน์ พระโบราณาจารย์มักใช้เป็น "ม การันต์" หรือนิคคหิตเป็น ม. ก่อนดังนี้ "พุทธัม สรณัม คจฉามิ" ตลอดจนจบตรัยสรณาคมน์ แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ทรงใช้แต่นิคคหิตเป็น ง. อย่างเดียว)

(เมื่อจบสรณาคมน์แล้วท่านจะว่า)

"ติสรณ คมนํ นิฏฐิตํ ถึงตรัยสรณาคมน์เสร็จแล้ว ปัพพัชชาเปกขะ (คือผู้มุ่งบรรพชา) พึงรับว่า "**อาม ภนฺเต**"

ลำดับนั้น พระอาจารย์ท่านจะบอกให้รู้ว่า การบรรพชาเป็นสามเณรสำเร็จด้วยตรัยสรณาคมน์เพียงเท่านี้ แต่สามเณรนั้นมีสิกขาบทอันจะพึงสมาทาน ตามบัญญัติ ๑๐ ประการ พึงว่าตามท่านไปทีละสิกขาบท :–

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์

๒. อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากลักขโมย

๓. อพฺรหฺมจริยา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากกรรมมิใช่พรมจรรย์

๔. มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัย อันเป็นรากฐานประมาท ฯ

๖. วิกาลโภชนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากบริโภคอาหารผิดเวลา ฯ

๗. นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากฟ้อนขับ ประโคมและดูการเล่น ฯ

๘. มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา-เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากทัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องทาอันเป็นฐานแต่งตัว ฯ

๙. อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากนอนบนที่นอนสูงที่นอนใหญ่ ฯ

๑๐. ชาตรูปรชต ปฏิคฺคหณา เวรมณี สิกขาปทํ สมาทิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท คือ เว้นจากการรับทองและเงิน ฯ

อิมานิ ทส สิกฺขาปทานิ สมาทิยามิ (๓ หน) ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบทสิบบทเหล่านี้ ฯ

(แล้วกราบลงหน ๓ ยืนขึ้นว่าดังนี้)

"วนฺทามิ ภนฺเต ฯลฯ สาธุ สาธุ อนุโมทามิ"

(แล้วนั่งลงกราบ ๓ หน)

(จบวิธีบรรพชาสามเณรแต่เท่านี้)

วิธีอุปสมบท

ต่อไปนี้สามเณรพึงอุ้มบาตร เข้าไป หา อุปัชฌายะ ถึงที่ใกล้แล้ว วางบาตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย หันหน้ามารับเครื่องสักการะถวายท่านแล้วกราบลง ๓ หน ยืนขึ้นประนมมือโดยเคารพ เปล่งวาจาขอนิสัยว่าดังนี้ :–

"อุกาส วนฺทามิ ภนฺเต ฯ ล ฯ อนุโมทามิ"

"อุกาส การุญฺญํ กตฺวา นิสฺสยํ เทถ ภนฺเต"

ขอท่านจงโปรดกรุณาให้นิสัยแก่ข้าพเจ้า เจ้าข้า ฯ

(แล้วนั่งคุกเข่าลงประนมมือว่าดังนี้)

"อหํ ภนฺเต นิสฺสยํ ยาจามิ
ทุติยมฺปิ อหํ ภนฺเต นิสฺสยํ ยาจามิ
ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต นิสฺสยํ ยาจามิ ฯ"

...... ข้าพเจ้าขอนิสัยเป็นครั้งที่สอง เจ้าข้า ฯ

"อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหิ" (๓ หน)

ขอท่านเป็นอุปัชฌายะของข้าพเจ้าเถิด เจ้าข้า ฯ

(พระอุปัชฌายะท่านจะกล่าวบทรับว่า)

"โอปายิกํ ชอบด้วยอุบาย" หรือ "ปฏิรูปํ สมควร" หรือ "ปาสาทิเกน สมฺปาเทหิ" จงให้ถึงพร้อมด้วยอาการให้เกิดเลื่อมใส"

(บทใดบทหนึ่ง ๓ ครั้ง เว้นระยะให้สามเณรตอบรับว่า)

"อุกาส สมฺปฏิจฺฉามิ โปรดให้โอกาส ข้าพเจ้าขอรับเอาโดยเคารพ"

บท ๒ และ บท ๓ ว่า "สมฺปฏิจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอรับเอาโดยเคารพ ฯ"

หรือจะใช้บทตอบรับว่า "สาธุภนฺเต ดีละ เจ้าข้า) ทุก ๆ บทไปก็ได้ ฯ

(แต่นั้น สามเณรพึงกล่าวคำปฏิญาณรับเป็น ภาระให้ท่านดังนี้)

"อชฺชตคฺเคทานิ เถโร มยฺหํ ภาโร, อหมฺปิ เถรสฺส ภาโร (๒ หน) จำเดิมแต่วันนี้ไป พระเถระย่อมเป็นภาระของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ย่อมเป็นภาระของพระเถระ"

(กราบลง ๑ หน ยืนขึ้นว่าดังนี้)

"วนฺทามิ ภนฺเต ฯลฯ สาธุ สาธุ อนุโมทามิ"

(แล้วกราบลง ๓ หน)

ต่อแต่นี้คอยฟังท่านจะต้องสมมติ คือตั้งชื่อให้สามเณรใหม่ เพราะวิธีสวดอุปสมบทกรรมยกสามเณรให้เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา กรรมวาจาที่จะสวดประกาศในสงฆ์สันนิบาตจะต้องออกชื่อสามเณรผู้มุ่งอุปสมบทและชื่อพระอุปัชฌายะ ส่วนชื่อเดิมของสามเณรเป็นภาษาไทย ขัดข้องแก่การสวด ใช้ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงต้องสมมติตั้งชื่อให้ใหม่ เมื่อท่านตั้งชื่อให้ว่าอย่างไร เช่น 'นาโค' หรือ 'อุตฺตโร' เป็นต้น สามเณรพึงรับว่า 'อาม ภนฺเต' และชื่อของพระอุปัชฌายะท่านก็จะบอกให้ทราบ เช่น 'อายสฺมา ติสฺสสฺสเถโรนาม' พึงรับว่า 'อาม ภนฺเต'

ในลำดับนั้น ท่านจะเอาบาตรมีสายโยคคล้องตัวสามเณรสะพายแล่งทางบ่าซ้าย ยังตัวบาตรให้อยู่ตรงหลัง แล้วท่านจะสวดบอกชื่อบริกขารของบรรพชิต คือ บาตร ไตร

จีวร เพื่อให้จำไว้ใช้ในอธิษฐานกิจ สามเณรพึงรับว่า 'อาม ภนฺเต' ๔ ครั้ง เป็นระยะๆ ดังนี้ :-

"ปฐมํ อุปชฺฌํ คาหาเปตพฺโพ, อุปชฺฌํ คาหาเปตฺวา ปตฺตจีวรํ อาจิกฺขิตพฺพํ"

พระอาจารย์พึงให้อุปสัมปทาเปกขะ รับเอาพระเถระองค์ใดองค์หนึ่งเป็นอุปัชฌายะก่อน, ให้อุปสัมปทาเปกขะรับเอาพระเถระองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพระอุปัชฌายะ แล้วพึงบอกบอกบาตร จีวร" ฯ

อยนฺเต ปตฺโต	นี้บาตรของท่าน ฯ
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
อยํ สงฺฆาฏิ	นี้ผ้าพาด ฯ
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
อยํ อุตฺตราสงฺโค	นี้ผ้าห่ม ฯ
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
อยํ อนฺตรวาสโก	นี้คือผ้านุ่ง ฯ
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ

แต่นั้นท่านจะสั่งให้ (สามเณร) ออกไปยืนข้างนอก ด้วยคำว่า "คจฺฉ อมุมฺหิ โอกาเส ติฏฺฐาหิ ท่านจงไปยืน ณ โอกาสโน้น" ฯ

(สามเณร) พึงถอยหลังออกไปพอสมควร แล้วลุกขึ้นยืนหันหน้าเดินออกไป ยืนห่างจากหัตถบาสสงฆ์ตั้งแต่ ๑๒ ศอกออกไป หันหน้าเข้าหาทางสงฆ์ ประนมมือไว้ ฯ พึงระวังอย่าเดินเหยียบผ้าหรือเสื่อ ซึ่งเขาปูไว้สำหรับอาจารย์ พึงหลีกอ้อมไป ฯ

ในลำดับนั้น พระอาจารย์พึงกราบพระรัตนตรัย ๓ หน แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ เปล่งคำนมัสการตั้ง 'นโม' ๓ จบ แล้วนั่งราบประนมมือสวดกรรมวาจา สมมติตนเป็นผู้สอนซ้อมอุปสัมปทาเปกขะว่าดังนี้ :–

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, นาโค อายสฺมโต ติสฺสสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ นาคํ อนุสาเสยฺยํ" ฯ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า, นาคเป็นผู้มุ่งอุปสมบทของท่านผู้มีอายุชื่อ ติสสะ, ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้วไซร้, ข้าพเจ้าจะพึงสอนซ้อมนาค"

บทว่า 'นาโค' นาค, นั้น พึงเปลี่ยนตามชื่อของอุปสัมปทาเปกขา บทว่า 'ติสฺสสฺส' นั้น พึงเปลี่ยนตามชื่อของพระอุปัชฌายะ ฯ

แต่นั้นพระอาจารย์พึงออกจากสงฆ์สันนิบาตไปยืน ณ อาสนะที่ปูไว้สำหรับนั้น พึงสอนซ้อมอุปสัมปทาเปกขะว่าดังนี้ :–

"สุณสิ นาค, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล, ยํ ชาตํ ตํ สงฺฆมชฺเฌ ปุจฺฉนฺเต,

แน่ะนาคท่านฟังนะ เวลานี้เป็นกาลสัตย์เป็นกาลจริงของท่าน, เมื่อท่านถามในท่ามกลางสงฆ์ถึงสิ่งอันเกิดแล้ว,

สนฺตํ อตฺถีติ วตฺตพฺพํ, อสนฺตํ นตฺถีติ วตฺตพฺพํ, มาโข วิตฺถาสิ, มาโข มงฺกุ อโหสิ, เอวนฺตํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ, สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธ ?

มีอยู่ พึงกล่าวว่ามี, ไม่มีพึงกล่าวว่าไม่มี เธออย่ากระดากเลย, เธออย่าได้เป็นผู้เก้อเลย

ภิกษุทั้งหลายจักถามเธออย่างนี้, อาพาธเหมือนอย่างนี้ของเธอมีหรือ ?

กุฏฺฐํ ? โรคเรื้อน ?
นตฺถิ ภนฺเต ไม่มี เจ้าข้า ฯ
คณฺโฑ ? ฝี ?
นตฺถิ ภนฺเต ไม่มี เจ้าข้า ฯ
กิลาโส ? โรคกลาก ?
นตฺถิ ภนฺเต ไม่มี เจ้าข้า ฯ
โสโส ? โรคมองคร่อ หรือหืด ?
นตฺถิ ภนฺเต ไม่มี เจ้าข้า ฯ
อปมาโร ? ลมบ้าหมูหรืออัมพาต ?
นตฺถิ ภนฺเต ไม่มี เจ้าข้า ฯ
มนุสฺโสสิ ? เธอเป็นมนุษย์หรือ ?
อาม ภนฺเต ขอรับเจ้าข้า ฯ
ปุริโสสิ ? เธอเป็นชายหรือ ?
อาม ภนฺเต ขอรับ เจ้าข้า ฯ
ภุชิสฺโสสิ ? เธอเป็นไทย (มิใช่ทาส) หรือ ?
อาม ภนฺเต ขอรับ เจ้าข้า ฯ
อนโณสิ ? เธอไม่มีหนี้สินหรือ ?

อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
นสิ ราชภโฏ ?	เธอให้พ้นจากราชการแล้วหรือ?
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
อนุญฺญาโตสิ มาตาปิตุหิ ?	เธอเป็นผู้อันมารดาบิดาอนุญาต แล้วหรือ ?
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
ปริปุณฺณวีสติวสฺโสสิ ?	เธอมีอายุครบยี่สิบแล้วหรือ ?
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า
ปริปุณฺณนฺเตปตฺตจีวรํ ?	บาตร จีวร ของเธอมีครบแล้ว หรือ ?
อาม ภนฺเต	ขอรับ เจ้าข้า ฯ
กินฺนาโมสิ ?	เธอชื่ออะไร ?
อหํ ภนฺเต (นาโค) นาม	ข้าพเจ้าชื่อ (นาค) เจ้าข้า ฯ
โกนาม เต อุปชฺฌาโย ?	พระอุปัชฌายะของเธอชื่ออะไร ?

อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต อายสฺมา (ติสฺสตฺเถโร) นาม ?

พระอุปัชฌายะของพระเจ้าท่านชื่อติสสัตเถระเจ้าข้า ครั้น

สอนแล้ว นาค พึงยืนอยู่ก่อน, พระอาจารย์พึงกลับเข้าไป ในสงฆ์สันนิบาต กราบหน ๑ แล้วนั่งราบประนมมือ สวดกรรมวาจา ขอเรียก (นาค) เข้ามาว่าดังนี้:-

"สุนาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, นาโค อายสฺมโต ติสฺสสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข, (แปลเหมือนข้างต้นหน้า ๑๘) อนุสิฏฺโฐ โส มยา, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, นาโค อาคจฺเฉยฺย, (อาคจฺฉาหีติวตฺตพฺโพอาคจฺฉาหิ,)

ข้าพเจ้าสอนซ้อมเขาแล้ว, ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ ถึงที่แล้ว, เจ้านาคพึงเข้ามา, ฯ

พระอาจารย์พึงหันหน้าออกไปทาง (นาค) เรียกมา ด้วย ด้วยคำว่า "อาคจฺฉาหิ เจ้าจงเข้ามา" ฯ

ในลำดับนั้น (นาค) พึงเข้าไปในสงฆ์สันนิบาตกราบ สงฆ์ ๓ หน แล้วไหว้ด้วยอาการเพียงประนมมือก้มศีรษะลง อีก ๓ ครั้ง คือข้างขวาข้างซ้าย, (ของพระอุปัชฌายะ) ตรง กลาง, เพื่อให้ทั่วสงฆ์ แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งวาจา ขออุปสมบทว่าดังนี้ :-

"สงฺฆนฺ ภนฺเต อุปสมฺปทํ ยาจามิ,

อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย,

ทุติยมฺปิ ภนฺเต, สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ,

อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย, ฯ

ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ,

อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย"

ข้าพเจ้าขออุปสมบทต่อสงฆ์ เจ้าข้า, ขอสงฆ์โปรดยกข้าพเจ้าขึ้นเถิด เจ้าข้า (แปลเหมือนกัน)

ในลำดับนั้น พระอาจารย์พึงสวดสมมติตนแล้วถามอันตรายิกธรรม ว่าดังนี้ :-

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ นาโค อายสฺมโต ติสฺสสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข, ยทิ สงฺฆสฺสปตฺตกลฺลํ

(แปลเหมือนข้างต้น)

อหํ นาคํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยํ, ฯ

ข้าพเจ้าจะพึงถามอันตรายิกธรรมกะเจ้านาค ฯ

สุณสิ นาค, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล,

(แปลเหมือนข้างต้นหน้า ๑๙)

ยํ ชาตํ ต ปุจฺฉมิ, ข้าพเจ้าถามถึงสิ่งที่เกิดแล้ว ฯ

สนฺตํ อตฺถีติ วตฺตพฺพํ, อสนฺตํ นตฺถีติ วตฺตพฺพํ, สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา ? ฯลฯ

(ต่อนี้บาลี แล แปลเหมือนข้างต้นหน้า ๑๙)

ครั้นสอบถามอันตรายิกธรรมแล้ว พึงสวดกรรมวาจาอุปสมบทต่อไปดังนี้ :-

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ นาโค อายสฺมโต ติสฺสสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข, ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ นาโค สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ, อายสฺมตา ติสฺเสน อุปชฺฌาเยน,

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า, นาคนี้เป็นผู้มุ่งอุปสมบทต่อท่านผู้มีอายุชื่อติสสะ, บริสุทธิแล้วจากอันตรายิกธรรมทั้งหลาย, บาตรจีวรของเขาครบแล้ว, นาคขออุปสมบทต่อสงฆ์, มีท่านผู้มีอายุชื่อติสสะเป็นอุปัชฌายะ" ฯ

"ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ นาคํ อุปสมฺปาเทยฺย อายสฺมตา ติสฺเสน อุปชฺฌาเยน, เอสา ญตฺติ ฯ

ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว, สงฆ์พึงให้นาค อุปสมบทด้วย ท่านผู้มีอายุ ชื่อติสสะ เป็นอุปัชฌายะ นี้เป็น วาจานัด" ฯ

"สุนาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ นาโค อายสฺมโต ติสฺสสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข, ปริสุทฺโธ อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺส ปตฺตจีวรํ นาโค สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ, อายสฺมตา ติสฺเสน อุปชฺฌาเยน, (แปลเหมือน ข้างต้นหน้า ๒๔)

"สงฺโฆ นาคํ อุปสมฺปาเทติ, อายสฺมตา ติสฺเสน อุปชฺฌาเยน,

สงฆ์ย่อมยังนาคให้อุปสมบท มีท่านผู้มีอายุชื่อ ติสสะ เป็นอุปัชฌายะ" ฯ

"ยสฺสายสฺมโต ขมติ นาคสฺส อุปสมฺปทา อายสฺมตา ติสฺเสน อุปชฺฌาเยน, โส ตุณฺหสฺส ยสฺส น ขมติ, โส ภาเสยฺย, ฯ

"ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ," ฯ

การอุปสมบทนาค มีท่านผู้มีอายุชื่อติสสะเป็นอุปัชฌายะ ชอบแก่ท่านผู้มีอายุผู้ใด, ท่านผู้นั้นพึง เป็นผู้นิ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง"ฯ

"สุณาตุ เม ภนฺเน สงฺโฆ ฯลฯ โสภาเสยฺย, ฯ ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ,

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ฯลฯ โสภาเสยฺยํ ฯ

(แปลเหมือนข้างต้นหน้า ๒๕)

อุปสมฺปนฺโน สงฺเฆน นาโค, อายสฺมตา ติสฺเสน อุปชฺฌาเยน. ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามิ" ฯ

นาคสงฆ์อุปสมบทแล้ว, มีท่านผู้มีอายุชื่อติสสะเป็นอุปัชฌายะ. ชอบแก่สงฆ์, เหตุนั้นสงฆ์จึงนิ่ง, ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอาการอย่างนี้" ฯ

(ในคำบาลีที่ลง ฯลฯ หมายละความไว้จงสวดให้เต็ม ๆ วาจาแรกเรียกว่าญัตติคือคำนัด, วาจาอีกสามเรียกว่าอนุสาวนาคือคำประกาศ ต้องสวดให้เต็มที่ ทำบกพร่องไม่ได้ เพราะอุปสมบทต้องทำด้วยญัตติจตุตถกรรม)

เมื่อท่านสวดจบลงแล้ว (นาค) นั้น สำเร็จเป็นอุปสัมบัน คือเป็นภิกษุมีสังวาสเสมอด้วยสงฆ์ คืออยู่ด้วยกันได้ ฯ แต่นั้น พระอุปัชฌายะท่านจะบอกอนุศาสน์แก่ภิกษุใหม่ตามวินัยนิยม บางคราวท่านให้พระอาจารย์บอกก็ได้ การบอกอนุศาสน์นั้นยืนหรือนั่งก็ได้ สุดแต่จะสะดวก ฯ

เมื่อจบอนุศาสน์แล้ว ท่านจะสั่งให้ออกไปรับไทยธรรมของญาติโยมและทายก พึงไปนั่ง ณ ที่เขาปูไว้ สำหรับผู้ชายถวายรับด้วยมือ ผู้หญิงถวายรับด้วยผ้ากราบทอดห่างตัวออกไปราว ๑ ศอก เสร็จแล้วพึงเข้ามานั่ง ณ ท้ายสงฆ์ เมื่อสงฆ์สวดอนุโมทนาและให้พร พึงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลในการอุปสมบทแก่มารดาบิดา และญาติมิตรและผู้มีอุปการะอื่น ๆ ซึ่งล่วงลับไปแล้ว ตามประเพณีนิยม กรวดน้ำจบแล้ว พึงประนมมือรับพรจนกว่าจะสวดจบ ฯ คำอนุโมทนา "ยถา สพฺพี" ฯ ต่อนั้นคำให้พร ผู้บวชใหม่รูปเดียวใช้ "โส อตฺถลทฺโธ" ผู้บวชตั้งแต่สองรูปใช้ "เตอตฺถลทฺธา" และ "ภวตุสพฺพ" ฯ

อนึ่ง ถ้าจะให้บรรพชาและอุปสมบทพร้อมกันได้คราวละ ๒ รูปหรือ ๓ รูป พึงให้ขอบรรพชาพร้อมกันได้ ให้รับ

สรณคมน์และศีลแยกกัน ให้ขอนิสัยคราวละรูป บอกบาตรจีวร สอนซ้อม และถามอันตรายิกธรรมคราวละรูป ขออุปสมบทพร้อมกันได้ สวดกรรมวาจาทุกอย่างในคราวเดียวกัน แต่ท่านห้ามไม่ให้สวดคราวเดียวกันเกินกว่า ๓ รูปเป็นอันขาด สวดเพียงคราวละคู่พอเหมาะ ฯ

นาโควาท
ของ
วัดมหาธาตุ

เมื่อนาคนำผ้าไตรเข้ามากล่าวคำขอบรรพชา พระอุปัชฌายะพึงกล่าวคำสอน ดังต่อไปนี้ :-

"บัดนี้นำกาสาวพัตร์ ผ้าย้อมด้วยน้ำฝาด เย็บย้อมต้องตามพระบรมพุทธานุญาต มามอบให้ในท่ามกลางสงฆ์เปล่งวจีเภท ขอบรรพชาดำรงชีพในศาสนาธรรมวินัยของสมเด็จพระธรรมสามิศร์อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย อันการบรรพชานี้เป็นอธิกุศล ยากที่บุคคลจะพึงได้พึงประสพ เพราะต้องสมบูรณ์ด้วยขณะสมัยของโอกาส คือได้ชาติกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนาเกิดในตระกูลสัมมาทิฏฐิที่มีศรัทธาเลื่อมใส และครองชีวิตมาถึงกำหนด ทั้งตัวก็มีฉันทอัธยาศัยพอใจด้วย จึงสำเร็จกิจแห่งการบรรพชาอุปสมบท กิจฺโฉมนุสฺสปฏิลาโภ การได้ชาติกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์ ก็ยากที่สุดที่จะได้ประสพ เพราะกำเนิดของสัตว์

มีประเภทอันมากเทียบเคียงเพียงสัตว์เดียรัจฉาน ก็จะพึงแลเห็นได้ว่า สัตว์เดียรัจฉานมีจำนวนมากกว่ามนุษย์สักเพียงไร กิจฺโฉ พุทฺธานุปฺปาโท แม้ได้เกิดเป็นมนุษย์ก็ยากที่จะได้ประสพพบขณะสมัยเป็นที่บังเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธ-เจ้าอุบัติขึ้นในโลกเป็นโลกเป็นบางครั้งบางสมัย ต้องบำเพ็ญพุทธการกธรรมตั้งโกฏิแห่งกัปป์แต่คำว่า พุทโธพุทโธ พระพุทธ-เจ้า ๆ ก็ยากได้ยินได้ฟัง กิจฺฉํ มจฺจานชีวิตํ เมื่อได้เกิดเป็นมนุษย์และได้พบพระพุทธศาสนาแล้ว ยังจะต้องมีชีวิตยืน มาถึงกำหนดจึงจะบรรพชาอุปสมบทได้ ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายจะยืนไปถึงกำหนดได้ก็ยาก เพราะตายเสียในครรภ์ก็มี คลอดจากครรภ์แล้วตายเสียแต่ยังเป็นเด็ก ขนาดเล็กขนาดกลางขนาดใหญ่ ยังไม่ถึงกำหนดก็อเนกอนันต์ ทุลฺลภา จ ขณ สมฺปตฺติ และเมื่อพร้อมด้วยขณะสมัยดังกล่าวมาแล้ว ถ้าเกิดเสียในประเทศที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ก็หาได้บรรพชาอุปสมบทไม่ ขณะสมัยที่จะได้สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบได้ศรัทธาความเชื่อ ความเลื่อมใสพระรัตนตรัยนั้น ก็ยากที่จะได้ประสพ เพราะประเทศ ถิ่นฐาน ของ มนุษย์ กว้างขวาง และ มี ความ เห็น

ต่าง ๆ กัน ถือศาสนาตามชาติบ้านเมืองของตน ๆ การบรรพชาอุปสมประพฤติพรตพรหมจรรย์ ในศาสนธรรมวินัยของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านับว่าได้ด้วยยาก เพราะต้องสมบูรณ์ด้วยขณะสมัยดังกล่าวมาแล้ว เธอเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยขณะสมัยช่องโอกาส คือ ได้ชาติกำเนิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนามีชีวิตยืนมาถึงกำหนด เกิดในตระกูลที่มีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ส่วนตัวก็มีฉันทอัธยาศัยในการบรรพชาอุปสมบททั้งไม่มีบรรพชาโทษเป็นเครื่องขัดข้อง นับว่าเป็นอันประเสริฐแล้ว จนปลูกฝังตั้งศรัทธาความเชื่อ ความเลื่อมใสให้แน่วแน่ในคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆ์เจ้าปลงใจให้ดิ่งลงในการบรรพชาอุปสมบท ฯ พระพุทธเจ้าพระองค์ เป็น มนุษย์ พิเศษมี พระปัญญา และ อุตสาหะ ล่วงวิสัยสามัญมนุษย์ บากบั่นบำเพ็ญพระบารมี สั่งสมโพธิสมภารไม่เห็น แก่ ความ เหนื่อย ยาก ลำ บาก พระองค์ จนได้ ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงทราบอริยสัจจธรรมด้วยพระองค์เอง พระหฤทัยของพระองค์บริสุทธิ์ปราศจาก โลภโกรธ หลง นับว่าเป็นองค์พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ทรง

บากบั่นกรากกรำพระองค์ เที่ยวตรัสเทศนาสั่งสอนเวไนยชน ด้วยกำลังพระเมตตา พระกรุณา เป็นวิหารธรรม บัญญัติวินัย ตั้งศาสนวงศ์ ดำรงพระพุทธศาสนาแพร่หลายไพศาล พระองค์ประกอบด้วยพระคุณดังนี้ จึงนับว่าเป็นรัตนะแก้วอันประเสริฐ ทำให้เกิดความชื่นบานของพุทธศาสนิกชน สฺวากฺขาโต โข ปน เตน ภควตา ธมฺโม พระธรรม ที่เป็นคำสั่งสอนของพระองค์ รวมลงในศีลสมาธิปัญญา ไตรสิกขาบุพพภาคปฏิบัติเป็น สฺวากฺขาโต อันพระองค์ตรัสดีแล้ว เพราะเป็นเครื่องกำจัดกิเลส อย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดเป็นลำดับไป ดัดกาย ดัดวาจา ดัดน้ำใจให้ตั้งอยู่ในส่วนสุจริต ทำให้พ้นจากทุกข์ให้บรรลุสุขถึงวิมุตตินิพพาน อมตธรรม มีคุณอันพิเศษไพศาล ดังนี้ จึงนับว่าเป็นรัตนะแก้วอันประเสริฐ ทำให้เกิดความชื่นบานของพุทธศาสนิกชน สุปฏิปนฺโน โข ปนสฺส ภควโต สาวกสงฺโฆ พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็น สุปฏิปนฺโน ปฏิบัติดีแล้ว ชอบแล้ว เพราะท่านปฏิบัติตามธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา ได้บรรลุผลคือวิมุตติจิตต์หลุดพ้นจากโลภ โกรธ หลง เป็นผู้บริสุทธิ์เช่นเดียว

กัน ทั้งช่วยเป็นธุระสั่งสอนบริษัทต่อไป พระพุทธศาสนาแพร่หลายไพศาลและดำรงถาวรตลอดมา จนถึงบัดนี้ ก็เพราะพระสงฆ์นำกันสืบ ๆ มา ท่านมีคุณสมบัติดังกล่าวมานี้ จึงนับเป็นรัตนะแก้วอันประเสริฐ ทำให้เกิดความชื่นบานของพุทธศาสนิกชน เธอจงปลูกฝังตั้งศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส ให้แน่วแน่ลงในคุณพระรัตนตรัย มีนัยดังพรรณนามา จะได้รับบรรพชาอุปสมบทโดยน้ำใจที่สนิทสนม ผลของการบรรพชานับว่าประเสริฐ เพราะพรากกายให้ห่างจากกามารมณ์ และเป็นวิธีอบรมใจให้ตั้งอยู่ในความสงบ เป็นอุปนิสัยให้บรรลุมรรคผลนิพพานอมตธรรม ผู้บรรพชาอุปสมบท ท่านกล่าวเป็นศาสนทายาท คือ เป็นญาติสนิทสนมกับพระศาสนา เพราะได้เข้าร่วมสิกขาสาชีพกับพระสงฆ์ด้วยตนเอง และจะได้เป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนวงศ์ให้ถาวรสืบไป ผู้จะบรรพชาต้องรับเรียนพระกัมมัฏฐานก่อน เพราะพระกัมมัฏฐานเป็นเครื่องสะกดใจป้องกันความฟุ้งซ่านได้ เพราะฉะนั้นเธอจงตั้งใจรับเรียนวิธีพระกัมมัฏฐานดังต่อไปนี้ เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ ฯ นี้เป็นอนุโลม ต่อนี้ พึงว่าปฏิโลม ตโจ ทนฺตา นขา โลมา

เกสาๆ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นส่วนหนึ่งๆ ของร่างกาย ต้องเล่าบ่นจำท่องให้ขึ้นปากขึ้นใจโดยอนุโลม ปฏิโลมดังได้เรียนมานั้น และพิจารณาด้วยใจ ให้เห็นโดยความเป็นของปฏิกูล โดยสี โดยสัณฐาน โดยอาการที่เกิด เป็นต้น ทำลายความสำคัญผิดว่า เป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นอารมณ์อันงามเสีย แยกพิจารณาออกเป็นส่วนๆ ให้เห็นเป็นสภาพของส่วนนั้นๆ พิจารณาเบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงมา จนความปฏิกูลปรากฏในใจตามสภาพของส่วนนั้นๆ นี่แหละเป็นเครื่องป้องกันราคะตัณหาที่จะชักนำใจให้พล่าน เธอจงเล่าบ่นจำทรงไว้และพิจารณาด้วยใจ จะได้เป็นเครื่องสงบจิตต์ระงับใจ"

เมื่อสอนจบแล้ว พึงชักอังสะในไตรออกคล้องเฉวียงบ่าเบื้องซ้ายบัพพัชชาเปกข์ แล้วสอนให้รู้จักชื่อผ้าไตรว่า "นี่สังฆาฏิ ผ้าทาบ นี่อุตตราสงค์ ผ้าห่ม นี่อันตรวาสก ผ้านุ่ง พึงนุ่งห่มให้ปริมณฑล นุ่งเบื้องบนปิดสะดือ เบื้องล่างเพียงใต้เข่า ห่มเบื้องบนปิดหลุมคลุมคอ เบื้องล่างเพียงตรงแข้ง แล้วทาบสังฆาฏิ มอบให้เป็นสิทธิ์ ออกไปนุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล เสร็จแล้วกลับเข้ามารับศีล"

นาโควาทในเวลาขอนิสัย

เมื่อสามเณรเข้ามาขอนิสัยโดยกล่าวคำขอแล้ว พึงตอบว่า "เธอมาขอนิสัยมอบตัวในเรา ขอให้เราเป็นอุปัชฌายะรับปกครองดูแลความสุข ความทุกข์ ความประพฤติของเธอ ปฏิรูปํ สมควรแล้ว โอปายิกํ ประกอบด้วยอุบายอันชอบ ปาสาทิเกน สมฺปาเทหิ (หลายคนว่า สมฺปาเทถ) เธอจงยังสัมมาปฏิบัติให้ถึงพร้อมด้วยอาการอันน่าเลื่อมใส อชฺชตคฺเคตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป การสอนธรรมวินัยและบาลี และการสงเคราะห์ด้วยปัจจัยทั้ง ๔ เป็นภาระของเรา ๆ รับเป็นภาระธุระ ส่วนการศึกษาและความประพฤติ ปฏิบัติให้สมควร แก่ความเป็นสมณะ เป็นภาระของเธอ ๆ ต้องประพฤติให้สมควรแก่ความเป็นสมณะ ระหว่างเรากับเธอพึงผูกไมตรีจิตต์สนิทสนมกันประหนึ่งว่า บิดากับบุตร ฯ ต่อไปนี้พระสงฆ์จะทำอุปสมบทกรรมยกเธอขึ้นเป็นอุปสัมบันภิกษุ แต่ธรรมเนียมที่จะทำอุปสมบทนั้นต้องยกนามเป็นอุปสัมปทาเปกข์ คือ เธอกับนามพระอุปัชฌายะ คือ เราขึ้นสู่กรรมวาจาเป็นภาษามคธ ด้วยชื่อเดิมของเธอเป็นภาษาไทย ติดขัดต่อการสวดกรรมวาจา

เพราะเหตุนั้นจะให้ชื่อแก่เธอใหม่ ชื่อของเธอว่า ๑..........เมื่อท่านถามว่า กินฺนาโมสิ แปลว่า เธอชื่อไร พึงตอบว่า อหํ ภนฺเต...............[๑] นาม หนา (อุปสัมปทาเปกข์พึงน้อมตัวลงรับว่าขอรับ) นามของเราตามภาษามคธ...... ....[๒] เมื่อท่านถามว่า โก นาม เต อุปชฺฌาโย แปลว่า อุปัชฌายะของของเธอชื่ออะไร พึงตอบว่า อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต อายสฺมา ....[๓] นาม หนา (อุปสัมปทาเปกข์พึงน้อมตัวลงรับว่าขอรับ) ต่อนี้ไปจะสอนให้รู้จักสมณบริกขารคือบาตร สังฆาฏิ อุตตราสงค์ อันตรวาสก เป็นลำดับไปจำชื่อไว้ใช้ในการอธิษฐานในเวลาอุปสมบทแล้ว" ต่อนี้ไปสอนตัวบาลีว่า "อยนฺเต ปตฺโต ฯ ล ฯ

---

๑ ที่จุด ๆ ไว้นั้น เพื่อให้อุปัชฌายะบอกฉายาอุปสัมปทาเปกข์ในระหว่างนั้น ฯ

๒ จงบอกฉายาของตนแก่อุปสัมปทาเปกข์ ฯ

๓ เพื่อให้บอกฉายาของพระอุปัชฌายะ ฯ

อุปสมบทวิธี

แบบคณะธรรมยุต

กุลบุตรผู้มีศรัทธาและเลื่อมใส เกิดฉันทะจะบรรพชาและอุปสมบท พึงทำตนให้พ้นจากอุปสรรค คือ ข้อติดขัดเป็นต้นว่า มีโรคต้องห้าม มีหนี้สิน มีคดีเกี่ยวในศาล ไม่ได้รับอนุญาตแห่งมารดาบิดา ไม่ได้รับอนุญาตแห่งมูลนาย ไม่ได้รับอนุญาตแห่งเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น และพึงทำตนให้พ้นจากปลิโพธ คือ ข้อกังวล เป็นต้นว่า ครอบครัว การงาน บ้านเรือนและทรัพย์สมบัติ เตรียมตัวเสร็จแล้วถึงวันกำหนด พึงไปสู่อาราม เข้าในอุโบสถ บูชาพระรัตนตรัย เมื่อพระสงฆ์สันนิบาตแล้ว พึงเข้าขอบรรพชาเพื่อสำเร็จเป็นสามเณรในเบื้องต้นตามธรรมเนียมก่อน พึงรับผ้าไตรอุ้มประนมมือเข้าไปในสงฆสันนิบาต วางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการถวายพระอุปัชฌายะแล้ว กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ คือ จดหน้าผาก ฝ่ามือทั้งสอง เข่าทั้งสอง ลงที่พื้น ๓ ครั้งแล้ว นั่งคุกเข่าอุ้มผ้าไตรประนมมือ เปล่งวาจาถึงสรณะและขอบรรพชาด้วยคำมคธ (ไม่ต้องว่าคำแปล) ดังนี้ :-

เอสาหํ ภนฺเต สุจิรปรินิพฺพุตมฺปิ ตํ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ.

ลเภยฺยาหํ ภนฺเต, ตสฺส ภควโต, ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชํ ลเภยฺยํ อุปสมฺปทํ.

ทุติยมฺปาหํ ภนฺเต, สุจิร, ปรินิพฺพุตมฺปิ, ตํ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ.

ลเภยฺยาหํ ภนฺเต, ตสฺส ภควโต, ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทํ. ๑

ตติยมฺปาหํ ภนฺเต, สุจิรปรินิพฺพุตมฺปิ, ตํ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ. (ว่า ๓ หน)

ลเภยฺยาหํ ภนฺเต, ตสฺส ภควโต, ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺปทํ.

อหํ ภนฺเต, ปพฺปชฺชํ ยาจามิ

อิมานิ กาสายานิ วตฺถานิ คเหตฺวา, ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต, อนุกมฺปํ อุปาทาย.

ทุติยมฺปิ อหํ ภนฺเต, ปพฺชฺชํ ยาจามิ.

อิมานิ กาสายานิ วตฺถานิ คเหตฺวา, ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต, อนุกมฺปํ อุปาทาย.

ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต, ปพฺพชฺชํ ยาจามิ.

อิมานิ กาสายานิ วตฺถานิ คเหตฺวา, ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต, อนุกมฺปํ อุปาทาย.

ถ้าจักบวชเป็นเพียงสามเณรเท่านั้นยกคำว่า "ลเภยฺยํ อุปสมฺปทํ" ออกเสีย

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌายะพึงรับผ้าไตรจากบัพพชาเปกขะ คือ ผู้มุ่งบรรพชามาวางไว้ตรงหน้าตัก แล้วพึงสอนบัพพชาเปกขะ กล่าวถึงพระรัตนตรัยอันเป็นหลักสำคัญแห่งพระธรรมวินัย แนะนำให้น้อมใจด้วยศรัทธาเลื่อมใส ถือเอาเป็นสรณะ แสดงให้รู้จักประโยชน์แห่งการบวช และบอกตจปัญจกกัมมัฏฐานให้ไว้คำนึงเป็นจิตตภาวนา อธิบายให้รู้ความ พึงว่านำให้บัพพชาเปกขะว่าตามทีละบท โดยอนุโลม คือ ตามลำดับ และโดยปฏิโลม คือ ทวนลำดับ ดังนี้:-

เกสา, โลมา, นขา, ทนฺตา, ตโจ.

ตโจ, ทนฺตา, นขา, โลมา, เกสา.

ครั้นสอนแล้ว พระอุปัชฌายะพึงชักอังสะออกจากไตรห่มให้บัพพชาเปกขะแล้ว พึงมอบผ้ากาสายะให้วางไว้บนมือ พึงบอกวิธีครองผ้าครบไตรจีวรแล้ว ส่งบัพพชาเปกขะออกไปครองผ้า ถ้าสั่งภิกษุรูปหนึ่งช่วยครองให้จักเป็นการสะดวก

ฝ่ายบัพพชาเปกขะ อันพระอุปัชฌายะส่งกลับออกไป พึงอุ้มผ้ากาสายะอันท่านมอบให้นั้น ประนมมือถอยหลังออกมาพอควรแล้ว หันหน้ากลับออกไป ยืนครองผ้าในที่ควรส่วนหนึ่ง ตามวิธีอันพระอุปัชฌายะสั่งนั้น ครั้นเสร็จแล้วพึงเข้าไปหาพระอาจารย์ผู้นั่งคอยท่าอยู่ข้างท้ายสงฆสันนิบาตรับเครื่องสักการถวายท่านแล้ว กราบลง ๓ หน นั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ว่าดังนี้:–

อหํ ภนฺเต สรณสีลํ ยาจามิ.

ทุติยมฺปิ อหํ ภนฺเต สรณสีลํ ยาจามิ.

ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต สรณสีลํ ยาจามิ.

พระอาจารย์พึงกล่าวคำนมัสการนำให้บัพพชาเปกขะว่าตามไป ดังนี้:–

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๓ จบ

แต่นั้นพระอาจารย์พึงสั่งด้วยคำว่า "เอวํ วเทหิ" "เจ้าจงว่าอย่างนี้" หรือ "ยมหํ วทามิ ตํ วเทหิ" "เจ้าจงว่าตามเรา" คำใดคำหนึ่ง อย่าว่าควบกัน บัพพชาเปกขะพึงรับว่า "อาม ภนฺเต" "ขอรับ เจ้าข้า"

พระอาจารย์ พึงบอกแก่ บัพพชา เปกขะ ให้อธิษฐานใจถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะแล้ว พึงนำให้เปล่งวาจาว่าสรณคมน์ตามไปทีละพากย์ ดังนี้ :-

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

เมื่อจบสรณคมน์แล้วพระอาจารย์พึงบอกว่า "สรณคมนํ นิฏฺฐิตํ" "ถึงสรณะเสร็จแล้ว"

บัพพชาเปกขะพึง "อาม ภนฺเต" แต่นั้นพระอาจารย์พึงบอกให้รู้ว่า บรรพชาเป็นสามเณรนั้นมีสิกขาบทอันจะพึงศึกษาตามพระราชบัญญัติ ๑๐ ประการ พึงศึกษาตามบาลีไปก่อน แล้วพึงกล่าวนำให้สามเณรว่าตามไปทีละสิกขาบทดังนี้ :-

ปาณาติปาตา เวรมณี.

อทินฺนาทานา เวรมณี.

อพฺรหฺมจริยา เวรมณี.

มุสาวาทา เวรมณี.

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี.

วิกาลโภชนา เวรมณี.

นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณี.

มาลาคนฺธวิเล ปน ธารณะ มณฺฑน วิภูสนฏฺฐานา เวรมณี.

อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี.

ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวรมณี.

อิมานิ ทส สิกฺขาปทานิ สมาธิยามิ.

เสร็จแล้วพึงกราบลง ๓ หน

ในลำดับนั้น สามเณรพึงรับบาตรอุ้มเข้าไปหาพระอุปัชฌายะในสงฆ์สันนิบาต วางไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการถวายท่านแล้วกราบลง ๓ หน นั่งคุกเข่าประนมมือกล่าวคำขอนิสัยว่า ดังนี้:-

อหํ ภนฺเต นิสฺสยํ ยาจามิ.

ทุติยมฺปิ อหํ ภนฺเต นิสฺสยํ ยาจามิ.

ตติยมฺปิ อหํ ภนฺเต นิสฺสยํ ยาจามิ.

อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหิ. (๓ หน)

พระอุปัชฌายะพึงกล่าวบทรับว่า "สาหุ" "ดีละ," หรือ "ลหุ" "เบาใจ," หรือ "โอปยิกํ" "ชอบด้วย

อุบาย," หรือ "ปฏิรูป" "สมควร," หรือ "ปาสาทิเกน สมฺปาเทหิ" "จงให้ถึงพร้อมด้วยอาการให้เกิดเลื่อมใส" บทใดบทหนึ่ง ๓ ครั้ง เว้นระยะให้สามเณรตอบรับว่า "สาธุ ภนฺเต" "ดีละ เจ้าข้า" ทุกบทไป.

แต่นั้น สามเณรพึงกล่าวรับเป็นธุระให้ท่านสืบไปว่าดังนี้ :-

อชฺชตคฺเคทานิ, เถโร มยฺหํ ภาโร อหมฺปิ เถรสฺส ภาโร (๓ หน)

เสร็จแล้วกราบลง ๓ หน

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌายะพึงบอกแก่สามเณรผู้เป็นอุปสัมปทาเปกขะ คือ ผู้มุ่งอุปสมบทว่า เป็นเวลาที่สงฆ์จะทำอุปสมบทกรรม ยกเธอให้เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาและในกรรมวาจาที่จะสวดประกาศในสงฆ์สันนิบาต จะต้องออกชื่ออุปสัมปทาเปกขะและชื่ออุปัชฌายะ แล้วพึงขนานชื่ออุปสัมปทาเปกขะในมคธภาษา และพึงบอกชื่อตนให้จำไว้ พึงสั่งกำชับว่า เมื่อท่านถามถึงชื่อของตนให้บอกตามชื่อที่ขนานไว้นั้น เมื่อท่านถามถึงชื่ออุปัชฌายะ บอกให้ตามชื่อ เมื่อได้

รับบอกบาตรว่าจีวรว่าสิ่งนั้นชื่อนั้น ๆ ให้รับคำแล้วจำชื่อนั้น ๆ ไว้ใช้ในอธิษฐานกิจ.

ในลำดับนั้น พระอาจารย์ผู้จะสวดกรรมวาจา พึงเอาบาตรมีสายโยคคล้องตัวอุปสัมปทาเปกขะ สะพายแล่งทางบ่าซ้าย ยังตัวบาตรให้อยู่ตรงหลังแล้ว บอกบาตร จีวร และอุปสัมปทาเปกขะพึงรับคำ ว่าดังนี้ :-

อยนฺเต ปตฺโต

อาม ภนฺเต.

อยํ สงฺฆาฏิ.

อาม ภนฺเต.

อยํ อุตฺตราสงฺโค.

อาม ภนฺเต.

อยํ อนฺตรวาสโก.

อาม ภนฺเต

แต่นั้น พระอาจารย์พึงสั่งอุปสัมปทาเปกขะให้ออกไปยืนข้างนอกด้วยคำว่า "คจฺฉ อมุมฺหิ โอกาเส ติฏฺฐาหิ" "เจ้าจงไปยืน ณ โอกาสโน้น"

อุปสัมปทาเปกขะ พึงถอยหลังออกไปพอควรแล้ว ลุกยืนหันหน้าเดินออกไป ยืนห่างจากหัตถบาสสงฆ์ตั้งแต่ ๑๒ ศอกออกไป หันหน้าเข้ามาทางสงฆ์ประนมมือ ยืนที่ไหนห่างเท่าไรพอดี อาจรู้ง่าย ด้วยเขาปูผ้าไว้สำหรับพระอาจารย์ออกไปสอน ยืนทำผ้าไว้ข้างหน้า กะระยะว่าเมื่อพระอาจารย์ออกไปยืนบนผ้าแล้ว จักได้หัตถบาสกัน คือ ห่างกันระยะ ๑ ศอก พึงระวังอย่าเดินเหยียบผ้าไป พึงหลีกอ้อมไป อย่ายืนบนผ้า.

ในลำดับนั้น พระอาจารย์พึงกราบพระรัตนตรัย ๓ หนแล้วนั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งคำนมัสการ ตั้งนโม ๓ จบ แล้วนั่งราบประนมมือสวดกรรมวาจา สมมติตนเป็นผู้สอนซ้อมอุปสัมปทาเปกขะ ว่าดังนี้:—

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ.

อิตฺถนฺนาโม อายสฺมโต อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข.

ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ.

อหํ อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยํ.

บทว่า "อิตฺถนฺนาโม" "ผู้มีชื่อนั้น" นั้น พึงเปลี่ยนตามชื่อของอุปสัมปทาเปกขะ บทว่า "อิตฺถนฺนามสฺส" "ของ (ท่าน) ผู้มีชื่อนี้" นั้น พึงเปลี่ยนตามชื่อของพระอุปัชฌายะ ตัวอย่าง อุปสัมปทาเปกขะ ชื่อสุภัททะ พระอุปัชฌายะ ชื่อ มนุสสานาคะ พึงเปลี่ยนว่า "สุภทฺโท อายสฺมโต มนุสฺสนาคสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข" แปลว่า "สุภัททะ เป็นอุปทาสัมเปกขะของท่าน มนุสสนาคะ" และบทว่า "อิตฺถนฺนามํ" ก็พึงเปลี่ยนตามชื่ออุปสัมปทาเปกขะ ตัวอย่าง "อหํ สุภทฺทํ อนุสาเสยฺยํ" แปลว่า "ข้าพเจ้าจะพึงสอนซ้อมสุภัททะ" ในกรรมวาจาต่อไป พึงรู้จักเปลี่ยนให้ถูกฐานโดยนัยนี้.

อนึ่ง พึงรู้ว่า ในแบบบาลีวางบท "อายสฺมโต" ไว้ข้างหลังบท "อิตฺถนฺนามสฺส" ในที่นี้วางไว้ข้างหน้าตามวิธีที่ใช้กันมาเพื่อทรงจำสะดวก จะอธิบายในที่นี้จักเฝือเกินต้องการ

แต่นั้น พระอาจารย์พึงออกจากสงฆสันนิบาตไปยืนหน้าอาสนะที่ปูไว้สำหรับนั้น พึงสอนซ้อมอุปสัมปทาเปกขะดังนี้ :—

สุณสิ อิตฺถนฺนาม,
อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล,
ยํ ชาตํ ตํ สงฺฆมชฺเฌ ปุจฺฉนฺเต,
สนฺตํ อตฺถีติ วตฺตพฺพํ.
อสนฺตํ นตฺถีติ วตฺตพฺพํ.
มา โข วิตฺถาสิ.
มา โข มงฺกุ อโหสิ.
เอวนฺตํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ.
สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา ?
กุฏฺฐํ ?
นตฺถิ ภนฺเต.
คณฺโฑ ?
นตฺถิ ภนฺเต.

กิลาโส ?

นตฺถิ ภนฺเต.

โสโส ?

นตฺถิ ภนฺเต.

อปมาโร ?

นตฺถิ ภนฺเต.

มนุสฺโสสิ๎ ?

อาม ภนฺเต.

ปุริโสสิ๎ ?

อาม ภนฺเต.

ภุชิสฺโสสิ๎ ?

อาม ภนฺเต

อนโณสิ๎ ?

อาม ภนฺเต.

นสิ๎ ราชภโฏ ?

อาม ภนฺเต.

อนุญฺญาโตสิ มาตาปิตูหิ ?

อาม ภนฺเต.

ปริปุณฺณวีสติวสฺโสสิ ?

อาม ภนฺเต.

ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ ?

อาม ภนฺเต.

กินฺนาโมสิ ?

อหํ ภนฺเต.... นาม........

โก นาม เต อุปชฺฌาโย ?

อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต อายสฺมา.... นาม............

ในคำบอกชื่อตัวและชื่อพระอุปัชฌายะ ลงจุดไว้นั้นเพื่อกรอกชื่อ ตัวอย่าง "อหํ ภนฺเต สุภทฺโท นาม" "ข้าพระเจ้าชื่อสุภัททะ เจ้าข้า" "อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต อายสฺมา มนุสฺสนาโค นาม" "พระอุปัชฌายะของข้าพเจ้าชื่อท่านมนุสสนาคะ เจ้าข้า"

ครั้นสอนซ้อมแล้ว พระอาจารย์พึงกลับเข้ามาในสงฆ์สันนิบาต กราบลงหนึ่งหนแล้ว นั่งราบประนมมือสวดกรรมวาจาขอเรียกอุปสัมปทาเปกขะเข้ามา ว่าดังนี้ ;-

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ.

อิตฺถนฺนาโม อายสฺมโต อิตฺถนฺนามสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโข.

อนุสิฏฺโฐ โส มยา.

ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ.

อิตฺถนฺนาโม อาคจฺเฉยฺย.

พระอาจารย์ พึงหันหน้าออกไปทางอุปสัมปทาเปกขะ เรียกมาด้วยคำว่า "อาคจฺฉาหิ" "เจ้าจงมา"

ในลำดับนั้น อุปสัมปทาเปกขะพึงเข้าไปในสงฆ์สันนิบาต กราบสงฆ์ ๓ หน ตรงพระอุปัชฌายะ พระอาจารย์ หรือภิกษุอื่นพึงจับสายโยคบาตรไว้ เพื่อบาตรไม่โขกอุปสัมปทาเปกขะ แล้วพึงนั่งคุกเข่าประนมมือเปล่งวาจาขออุปสมบทว่าดังนี้ :–

สงฺฆมฺภนฺเต อุปสมฺปทํ ยาจามิ.

อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต, สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย.

ทุติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ.

อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต, สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย,

ตติยมฺปิ ภนฺเต, สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ.

อุลฺลุมฺปตุ มํ ภนฺเต, สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย.

ในลำดับนั้น พระอุปัชฌายะ พึงกล่าว ผะเดียงสงฆ์เพื่อซักถาม อันตรายิกธรรม แล้ว อุปสมบท อุปสัมปทาเปกขะ นั้นว่าดังนี้ :-

อิทานิ โข อาวุโส อยํ[๑].... นาม สามเณโร มม อุปสมฺปทาเปกฺโข อุปสมฺปทํ อากงฺขมาโน สงฺฆํ ยาจติ.

อหํ สพฺพมิมํ สงฺฆํ อชฺเฌสามิ,

สาธุ อาวุโส สพฺโพยํ สงฺโฆ อิมํ[๒]....นาม สามเณรํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตฺวา,

ตตฺถ ปตฺตกลฺลตํ ญตฺวา,

ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน อกุปฺเปน ฐานารเหน อุปสมฺปาเทมาติ กมฺสนฺนิฏฺฐานํ กโรตุ.

---

๑. ถ้าอุปสมบทคู่เปลี่ยนว่า อยญฺจ (อิตฺถนฺนาโม) นาม สามเณโร อยญฺจ (อิตฺถนฺนาโม) นาม สามเณโร มม อุปสมฺปทาเปกฺขา อุปสมฺปทํ อากงฺขมานา สงฺฆํ ยาจนฺติ.

๒. ถ้าคู่ เปลี่ยนว่า อิมญฺจ (อิตฺถนฺนามํ) นาม สามเณรํ (อิตฺถนฺนามํ) นาม สามเณรํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตฺวา.

ถ้ามี ภิกษุ แก่พรรษากว่าอยู่ในสงฆสันนิบาต พึงว่า "ภนฺเต" แทน "อาวุโส."

ในลำดับนั้น พระอาจารย์พึงสวดสมมติตนแล้ว ถามอันตรายิกธรรม ว่าดังนี้ :-

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ.

อยํ อิตฺถนฺนาโม อายสฺมโต อิตฺถนฺนามสฺส

อุปสมฺปทาเปกฺโข.

ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ,

อหํ อิตฺถนฺนามํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยํ.

สุณสิ อิตฺถนฺนาม.

อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล.

ยํ ชาตํ ตํ ปุจฺฉามิ.

สนฺตํ อตฺถีติ วตฺตพฺพํ.

อสนฺตํ นตฺถีติ วตฺตพฺพํ.

สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา?

ต่อนี้พึงระบุถามตั้งแต่ "กุฏฺฐํ" จนถึง "โก นามเต อุปชฺฌาโย" เหมือนหนหลัง. อุปสัมปทาเปกขะก็พึงตอบอย่างนั้น.

จตุปัจจยปัจจเวกขณวิธี

ภิกษุควรจะพิจารณาปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัช ในขณะรับ ขณะบริโภค และขณะบริโภคแล้ว เพื่อจะห้ามตัณหาความโลภมิให้บังเกิดขึ้น ขณะรับและขณะบริโภคลืมไปหาได้พิจารณาไม่ ก็จงพิจารณาขณะบริโภคแล้วอย่าให้ขาดได้ ยิ่งมีสติพิจารณาได้ทั้ง ๓ กาล เป็นการดีมาก ๆ พึงพิจารณาในขณะเมื่อรับ โดยเห็นว่าเป็นธาตุและปฏิกูล มีบาลีคาถาและความแปล ดังต่อไปนี้ :-

(บทที่ ๑ ใช้พิจารณาขณะเมื่อรับประเคนผ้าต่าง ๆ)

๑ ยถา ปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ จีวรํ, ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ,

สพฺพานิ ปน อิมานิ จีวรานิ อชิคุจฺฉนิยานิ,

อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา,

อติวิย ชิคุจฺฉนิยานิ ชายนฺติ, ฯ

จีวรนี้ (ผ้านี้) สักว่าเป็นธาตุ เป็นไปตามปัจจัยเท่านั้น,

บุคคลผู้เข้าไปบริโภคจีวรนั้นเล่า ก็สักว่าเป็นธาตุมิใช่สัตว์ มิใช่ผู้เป็น (มิใช่ชีวิต) เป็นสภาพศูนย์,

ก็แลจีวรทั้งปวงนี้ เป็นของที่บุคคลไม่ควรเกลียด,

ครั้นมาถึงกายอันเปื่อยเน่านี้แล้ว,

ก็เป็นของน่าเกลียด ปฏิกูลยิ่งนัก ฯ

(บทที่ ๒ ใช้พิจารณาในขณะเมื่อรับประเคนอาหารต่าง ๆ)

๒. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ ปิณฺฑปาโต,

ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ,

สพฺโพปนายํ ปิณฺฑปาโต อชิคุจฺฉนีโย, อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนีโย, ชายติ, ฯ

บิณฑบาตนี้ สักว่าเป็นธาตุ เป็นไปตามปัจจัยเท่านั้น,

ถึงบุคคลผู้เข้าไปบริโภคบิณฑบาตนั้นเล่า ก็สักว่าเป็นธาตุ มิใช่สัตว์ มิใช่ชีวิต เป็นภาพศูนย์ (ว่างเปล่า)

บิณฑบาตทั้งปวงนี้ เป็นของที่บุคคลไม่พึงเกลียด,

ครั้นมาถึงกายอันเปื่อยเน่านี้แล้ว เป็นของน่าเกลียดปฏิกูลยิ่งนัก ฯ

(บทที่ ๓ ใช้รับประเคนเครื่องใช้สอยมีที่นอนเป็นต้น)

๓. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ เสนาสนํ, ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ, สพฺพานิ ปน อิมานิ เสนาสนานิ อชิคุจฺฉนียานิ,

อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนียานิชายนฺติ ฯ

เสนาสนะนี้ (ที่นอนที่นั่งนี้) สักว่าเป็นธาตุเป็นไปตามปัจจัยเท่านั้น

บุคคลผู้เข้าไปบริโภคเสนาสนะนั้นเล่า ก็สักว่าเป็นธาตุ มิใช่สัตว์ มิใช่ผู้เป็น เป็นสภาพศูนย์, ก็แลเสนาสนะทั้งปวงนี้ เป็นของที่บุคคลไม่พึงเกลียด,

ครั้นมาถึงกายอันเปื่อยเน่าน่าแล้ว, ก็เป็นของน่าเกลียดปฏิกูลยิ่งนัก ฯ

(บทที่ ๔ ใช้พิจารณาขณะเมื่อรับประเคนเภสัชต่าง ๆ)

๔. ยถาปจฺจยํ ปวตฺตมานํ ธาตุมตฺตเมเวตํ ยทิทํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาโร, ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ สพฺโพ ปนายํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาโร อชิคุจฺฉนิโย, อิมํ ปูติกายํ ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนิโย ชายติ ฯ

ยาปรุงเป็นปัจจัยสำหรับคนไข้นี้ สักว่าเป็นธาตุเป็นไปตามปัจจัยเท่านั้น,

บุคคลผู้เข้าไปบริโภคยาปรุง เป็นปัจจัยสำหรับคนไข้นั้นเล่า ก็สักว่าเป็นธาตุ มิใช่สัตว์ มิใช่ชีวิต เป็นสภาพศูนย์, ก็แลยาปรุงเป็นปัจจัยสำหรับคนไข้ทั้งปวงนี้ เป็นของบุคคลไม่พึงเกลียด,

ครั้นมาถึงกายอันเปื่อยเน่าน่าแล้ว ก็เป็นของน่าเกลียดปฏิกูลยิ่งนัก ฯ

ทั้ง ๔ บทนี้ตั้งแต่ "ยถาปจฺจยํ, ถึง สุญฺโญ" เรียก ธาตุปจฺจเวกฺขณ แปลว่าแบบสำหรับพิจารณาโดยเห็นว่าเป็นธาตุ ฯ

ตั้งแต่ "สพฺพานิ, สพฺโพ" จนจบ เรียก ปฏิกูลปจฺจเวกฺขณ แปลว่าแบบสำหรับพิจารณา โดยเห็นว่าเป็นปฏิกูล ฯ

(บทที่ ๑ ให้พิจารณาขณะเมื่อนุ่งห่มจีวร)

๑. ปฏิสงฺขา โยนิโส จีวรํ ปฏิเสวามิ,

ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิริสป สมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย,

ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺฉาทนตฺถํ ฯ

เราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว เสพ (ใช้สอยนุ่งห่ม) จีวร.

เพียงเพื่อบำบัดหนาว, เพื่อบำบัดร้อน, เพื่อบำบัดสัมผัสเหลือบยุง ลมแดด สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย.

๒. ปฏิสงฺขา โยนิโส ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ, เนว ทวาย, น มทาย, น มณฺฑนาย, น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา, ยาปนาย, วิหึสุปรติยา, พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย,

อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ, นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ, อนวชฺชตา จ, ผาสุวิหาโร จาติ ฯ

(บทที่ ๒ ใช้พิจารณาขณะเมื่อฉันอาหาร)

เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วเสพ (บริโภค) บิณฑบาต, ไม่เพื่อเล่น, ไม่เพื่อเมา, ไม่เพื่อสดใส, ไม่เพื่อเปล่งปลั่ง, เพียงเพื่อตั้งอยู่แห่งกายนี้, เพื่อให้ชีวิตเป็นไป, เพื่อระงับความลำบาก, เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์,

ด้วยคิดว่าเราย่อมระงับเวทนาเก่าเสียได้ด้วย จักไม่ยังเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้นได้ด้วย ความเป็นไป ความหาโทษมิได้ ความอยู่ผาสุกของเรา จักมีด้วยเพราะอย่างนี้ ฯ

(บทที่ ๓ ใช้พิจารณา
ขณะเมื่อนั่งนอนบนเสนาสนะ)

๓. ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสนํ ปฏิเสวามิ,

ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย, อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิริสป สมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย,

ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํปฏิสลฺลานารามตฺถํ ฯ

เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วเสพเสนาสนะ,

เพียงเพื่อบำบัดหนาว เพื่อบำบัดร้อน เพื่อบำบัดสัมผัสเหลือบยุง ลมแดด สัตว์เสือกคลานทั้งหลาย,

เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายแต่ฤดูเสีย แลชอบในอันหลีกเร้น ฯ

(บทที่ ๔ ใช้พิจารณา
ขณะเมื่อฉันเภสัชมีน้ำชาเป็นต้น)

๔. ปฏิสงฺขา โยนิโส คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกขารํ ปฏิเสวามิ,

ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย, อพฺยาปชฺฌปามตายาติ ฯ

เราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว เสพยาปรุงเป็นปัจจัยสำหรับคนไข้,

เพียงเพื่อบำบัดเวทนามีอาพาธต่างๆ เป็นมูลอันบังเกิดขึ้นแล้ว, เพื่อเป็นผู้หาความลำบากมิได้, เป็นอย่างยิ่ง, เพราะอย่างนี้ ฯ

ทั้ง ๔ บทนี้ เรียกว่า ตํขณิกปจฺจเวกฺขณ แปลว่าแบบสำหรับพิจารณาในขณะนั้น ฯ

๑. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา ยํ จีวรํ ปริภุตฺ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย ฑํสมกสวาตาตปสิริสป สมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย ยาวเทว หิริโกปีนปฏิจฺฉาทนตฺถํ ฯ

จีวรอันใดเราไม่ได้พิจารณาแล้ว บริโภคแล้ว (นุ่งห่ม) ในวันนี้, จีวรนั้นเราบริโภคแล้ว เพียงเพื่อบำบัดหนาว

(นอกจากนี้แปลเหมือนกับ ตํ ขณิกปจฺจเวกฺขณ บท จีวรํ ฯ

๒. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา โย ปิณฺฑปาโต ปริภุตฺโต, โส เนว ทวาย, น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย,

ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา, ยาปนาย, วิหึสุปรติยา, พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย

อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหํขามิ, นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ, อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ ฯ

บิณฑบาตใดอันเราไม่ได้พิจารณาแล้ว บริโภคแล้วในวันนี้, บิณฑบาตนั้นอันเราบริโภคแล้วไม่เพื่อเล่น ฯ

(นอกจากนี้แปลเหมือนบทบิณฑบาตใน ตํ ขณิกปจฺจเวกฺขณ นั้น)

๓. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา ยํ เสนาสนํ ปริภุตฺตํ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย, ฑํสมกสวาตาตปสิริสป สมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย,

ยาวเทว อุตุปริสฺสย วิโนทนํปฏิสลฺลานารามตฺถํ ฯ

เสนาสนะใดอันเราไม่ได้พิจารณาแล้ว, บริโภคแล้วในวันนี้, เสนาสนะนั้น อันเราบริโภคแล้วเพียงเพื่อบำบัดหนาว ฯ

(นอกจากนี้แปลเหมือนกันกับบทเสนาสนะใน ตํขณิก-ปจฺจเวกฺขณ นั้น)

๔. อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา โย คิลาน-ปจฺจยเภสชฺปริกฺขาโร ปริภุตฺโต, โส ยาวเทว อุปฺปนฺนานํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนานํ ปฏิฆาตาย, อพฺยาปชฺฌ-ปรมาตยาติ ฯ

ยาปรุงเป็นปัจจัยสำหรับคนไข้ใด อันเราไม่ได้พิจารณาแล้ว บริโภคแล้ว ในวันนี้, ยาปรุงเป็นปัจจัยสำหรับคนไข้นั้น เราบริโภคแล้ว เพียงเพื่อบำบัดเวทนา ฯลฯ

ทั้ง ๔ บทนี้เรียก อตีตปจฺจเวกฺขณ แปลว่าแบบสำหรับพิจารณาในเวลาล่วงแล้ว คือเวลาหัวค่ำ เช้ามืดเป็นอาทิ เพื่อกันความหลงลืมเป็นต้น ฯ

วิธีทำพินทุกัปปะ

เป็นธรรมเนียมของภิกษุจะนุ่งห่มผ้าใหม่ต้องทำจุดหรือแววกลมที่เอกเทศแห่งผ้า โดยมากที่ปากกบขนาดไม่เล็กกว่าหลังตัวเลือด ไม่ใหญ่กว่าแววตานกยูงด้วยของ ๓ อย่าง คือ สีเขียวคราม, สีโคลน, สีดำคล้ำ, อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องหมายให้จำได้ หรือเพื่อทำลายให้เสียสี เรียกว่าทำ 'พินทุกัปปะ' ไม่ทำพินทุกัปปะก่อนนุ่งห่ม มีสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์ ฯ พึงเปล่งวาจาหรือผูกใจในขณะที่ทำอยู่ว่า "อิมํ พินฺทุกปฺปํ กโรมิ แปลว่าเราทำหมายจุด" ฯ ผ้าผืนหนึ่งทำคราวใช้นุ่งห่มแล้วซักย่อมพินทุเลือนหายไปไม่ต้องทำอีก ฯ

วิธีอธิษฐานบริกขารต่าง ๆ ดังนี้

"อิมํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามิ แปลว่า เราตั้งเอาไว้ซึ่งผ้าสังฆาฏิผืนนี้" หรือแปลว่า "เราตั้งเอาไว้ซึ่งผ้าผืนนี้เป็นสังฆาฏิ" ฯ

อธิษฐานบริกขารชื่ออื่นยกบทว่า "สงฺฆาฏึ" ออกเสียเปลี่ยนตามชื่อดังต่อไปนี้ :-

อุตฺตราสงฺคํ	ผ้าอุตตราสงค์ (จีวร)
อนฺตรวาสกํ	ผ้าอันตรวาสก (สบง)
ปตฺตํ	บาตร
นิสีทนํ	ผ้านิสีทนะ (ผ้าปูนั่ง)
กณฺฑุปฏิจฺฉาทึ	ผ้าปิดฝี
วสฺสิกสาฏิกํ	ผ้าอาบน้ำฝน
ปจฺจตฺถรณํ	ผ้าปูนอน
มุขปุญฺฉนโจลํ	ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าเช็ดปาก
ปริกฺขารโจลํ	ผ้าเป็นบริกขาร (ผ้าเล็กน้อย) ฯ

ตั้งแต่ผ้าสังฆาฏิ ถึงผ้าอาบน้ำฝน อธิษฐานได้เฉพาะผืนเดียว ผ้านอกนั้น แต่สองผืนขึ้นไป คำอธิษฐานควบกันว่าดังนี้ :-

"อิมานิ ปจฺจตฺถรณานิ อธิฏฺฐามิ" ฯ

บริกขารที่กำให้มีแต่สิ่งเดียว เมื่ออธิษฐานแล้ว ของเดิมยังดีอยู่ แต่ต้องการจะเปลี่ยนใหม่ต้องเลิกของเดิมเสียก่อนเรียกว่า "ปัจจุทธรณ์หรือถอนอธิษฐาน" มีแบบวางไว้ยกสังฆาฏิเป็นตัวอย่างว่า อิมํ สงฺฆาฏึ ปจฺจุทฺธรามิ แปลว่า เรายกเลิกผ้าสังฆาฏิผืนนี้" ฯ

ถ้าจะเลิกยกเลิกบริกขารอื่น พึงเปลี่ยนตามชื่อ ฯ

ผ้านอกจากที่ออกชื่อมาแล้วข้างต้น เช่น "ผ้าสบง จีวร อังษะ" เป็นอาทิ (นอกจากไตรครอง) ที่เรียกว่าผ้าอาศัยภิกษุมีไว้เป็นกรรมสิทธิ์ของตน ต้องวิกัปเสียภายใน ๑๐ วัน จึงถูกตามพระวินัย ฯ

("วิธีวิกัปป" นั้นพึงดูในวินัยมุขหรือบุพพสิกขาเถิด ฯ)

ก่อนเข้าพรรษา

วิธีขอขมา (หรือทำวัตร)

เมื่อจะมาขอขมา พึงนำเครื่องสักการะมีดอกไม้ธูปเทียนเป็นต้น วางไว้ข้างหน้าแล้ว กราบลง ๓ หน ยืนขึ้นกล่าวว่า

"อุกาส วนฺทามิ ภนฺเต ฯลฯ อนุโมทามิ"

(เหมือนวิธีขอบรรพชา แล้วนั่งลงว่า)

"สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต"

(กราบลง ๑ หนแล้วถวายเครื่องสักการะ แล้วว่าดังนี้)

"อุกาส ทฺวารตฺตเยน กตํ สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต"

ขอท่านได้โปรดอดโทษทั้งปวง ที่ทำแล้วด้วยไตรทวารแก่ข้าพเจ้าเถิด เจ้าข้า ฯ

(ท่านผู้รับขมาพึงนั่งราบกล่าวว่า)

"อหํ ขมามิ ตยาปิ เม ขมิตพฺพํ"

"ข้าพเจ้าอด แม้ท่านพึงอดแก่ข้าพเจ้าบ้าง"

(ผู้ขอขมาพึงรับว่า)

"อุกาส ขมามิ ภนฺเต"

"ขอประทานโอกาส ข้าพเจ้ายอมอดละเจ้า"

(แล้วกราบลง ๑ หน ยืนขึ้นว่า)

"วนฺทา มิภนฺเต ฯลฯ อนุโมทามิ"

(แล้วนั่งลงกราบอีก ๓ หน เป็นเสร็จวิธี)

ขอขมาว่าพร้อมกันหลายรูปก็ได้ ผู้ขอเปลี่ยนบท "เม" เป็น "โน" ผู้รับขมาว่าเปลี่ยน "ตยาปิ" เป็น "ตุเมหิปิ" ฯ

เข้าพรรษา

เป็นธรรมเนียมของภิกษุ เมื่อถึงฤดูฝนต้องหยุดอยู่ที่เดียวไม่เที่ยวไปข้างไหน ๓ เดือน ต้นฤดูเรียกว่าจำพรรษา คืออยู่กาลฝน ฯ ถ้าไม่อยู่จำพรรษาท่านปรับอาบัติทุกกฎ ฯ คำอธิษฐานพร้อมกันว่า "อิมสฺมึ อาวาเส, อิมํ เตมาสํ, วสฺสํ อุเปม" แปลว่า "เราทั้งหลายเข้าถึงฤดูฝนในอาวาสนี้ตลอดหมวดสามเดือน" ฯ เมื่ออธิษฐานพึงผูกใจว่า จักอยู่ค้างคืนในเขตอาวาสตลอดสามเดือน ฯ

ปวารณา คือออกพรรษา

คำปวารณาของภิกษุอื่นจากพระสังฆเถระว่าดังนี้ :-

สงฺฆํภนฺเต ปวาเรมิ, ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา,

วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย

ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามิ. ฯ

ข้าพเจ้าปวารณาต่อสงฆ์เจ้าข้า, ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี ด้วยสงสัยก็ดี,

ขอท่านทั้งหลายโปรดว่าข้าพเจ้าเถิด,

ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำแก้ ฯ

ว่า ๓ หนเหมือนกัน เปลี่ยนแต่คำว่า

ทุติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ, ปวาเรมิ

ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ, ปวาเรมิ

ข้าพเจ้า.................................ครั้งที่สองเจ้าข้า

ข้าพเจ้า.................................ครั้งที่สามเจ้าข้า ฯ

ถ้าเป็นพระสังฆเถระพึงว่า "อาวุโส" แทน "ภนฺเต" และพึงว่าบทต้นว่า "สงฺฆํ" ฯ เมื่อปวารณาจบลงหนหนึ่ง ๆ ภิกษุทั้งอื่นจากผู้ปวารณานั้น พึงรับสาธุพร้อมกัน ฯ

อนุโมทนากฐิน ว่าดังนี้

"อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กฐินํ, ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทามิ" แปลว่า "กฐินของสงฆ์กราลแล้วเจ้าข้า การกราลกฐินเป็นธรรม ข้าพเจ้าขออนุโมทนา" เมื่อว่าพร้อมกันควรว่า "อนุโมทาม" แทน "อนุโมทามิ" ผู้อนุโมทนาที่แก่กว่าผู้กราลพึงว่า "อาวุโส" แทน "ภนฺเต" เมื่อว่าพร้อมกันถึง "ภนฺเต" พึงนิ่งเสีย ฯ

ภิกษุผู้กราล (องค์ครอง) ว่าเหมือนกัน ผิดกันบทเดียว คือ พึงยกบท "อนุโมทามิ" ออกเสีย เปลี่ยนเป็น "อนุโมทถ" แปลว่า "ขอท่านทั้งหลายอนุโมทนาเถิด" ข้างต้นแปลเหมือนกัน ฯ

ทำวัตรเช้า

หัวหน้ากล่าวคำนำอภิวาทว่าดังนี้

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ ฯ (กราบลงหน ๑)

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ ฯ (กราบลงหน ๑)

. สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํนมามิ. (กราบลงหน ๑)

หัวหน้ากล่าวคำนำนมัสการต่อไปว่า

หนฺท มยํ พุทฺธสฺส ภควโต ปุพฺพภาคนมการํ กโรม เส ฯ (รับพร้อมกัน)

นโมตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ จบ)

(นำ) หนฺท มยํ พุทธาภิถุตึ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

โย โส ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา, โย อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ, สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทสิ, โยธมฺมํ เทเสสิ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ, ปริโยสานกลฺยาณํ, สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสสิ. ตมหํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ, ตมหํ ภควนฺตํ สิรสา นมามิ, ฯ

(กราบลงพร้อมกันหมด)

(นำ) หนฺท มยํ ธมฺมาภิถุตึ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

โย โส สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก, โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ, ตมหํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ, ตมหํ ธมฺมํ สิรสา นมามิ ฯ

(กราบลงพร้อมกันหมด)

(นำ) หนฺทมยํ สงฺฆาภิถุตึ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

โย โส สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโห ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส สงฺฆํ อภิปูชยามิ, ตมหํ สงฺฆํ สิรสา นมามิ ฯ

(กราบลงพร้อมกันหมด)

(แล้วนั่งราบ หัวหน้ากล่าวนำคาถานอบน้อมพระ-รัตนตรัย)

หนฺท มยํ รตนตฺตยปณามคถาโย เจว สํเวคปริกิตฺตนปาฐญฺจ ภณาม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

พุทฺโธ สุสุทฺโธ กรุณามหณฺณโว,
โยจฺจนฺตสุทฺธพฺพรญาณโลจโน.
โลกสฺส ปปูกิเลสฆาตโก,
วนฺทามิพุทฺธํ อหมาทเรน ตํ. ฯ
ธมฺโม ปทีโป วิย ตสฺส สตฺถุโน,
โย มคฺคปากามตเภทภินฺนโก,
โลกุตฺตโร โย จ ตทตฺถปโน
วนฺทามิ ธมฺมํ อหมาทเรน ตํ. ฯ
โย ทิฏฺฐสนฺโต สุคตานุโพธโก,
โลลปฺปหีโน อริโย สุเมธโส,
วนฺทามิ สงฺฆํ อหมาทเรน ตํ. ฯ
อิจฺเจวเมกนฺตปูชเนยฺยกํ,
วตฺถุตฺตยํ วนฺทยตาภิสํขตํ,
ปุญฺญํ มยํ ยํ มม สพฺพุปทฺทวา,
มาโหนฺตุ เว ตสฺส ปภาวสิทฺธิยา, ฯ

(ต่อไปนี้คำแดงสังเวชน์)

อิธ ตถาคโต โลเก อุปฺปนฺโน อรหํ สมฺมา สมฺพุทฺโธ, ธมฺโม จ เทสิโต นิยฺยานิโก อุปสมิโก ปรินิพฺพานิโก สมฺโพธคามี สุคตปฺปเวทิโต, มยนฺตํ ธมฺมํ สุตฺวา เอวํ ชานาม, ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข, ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข, ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ, สํขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาทุกฺขา, เสยฺยถีทํ, รูปูปาทานกฺขนฺโธ เวทนูปาทานกฺขนฺโธ, สญฺญูปาทานกฺขนฺโธ, สํขารูปาทานกฺขนฺโธ, วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ, เยสํ ปริญฺญาย, ธรมาโน โส ภควา, เอวํ พหุลํ สาวเก วิเนติ, เอวํ ภาคา จ ปนสฺส ภควโต สาวเกสุ อนุสาสนี, พหุลา ปวตฺตติ, รูปํ อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, สญฺญา อนิจฺจา, สํขารา อนิจฺจา, วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, รูปํ อนตฺตา, เวทนา อนตฺตา สญฺญา อนตฺตา, สํขารา อนตฺตา, วิญฺญาณํ อนตฺตา, สพฺเพ สํขารา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ, เต มยํ, โอติณฺณามฺห ชาติยา ชรามเณน, โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ทุกฺโขติณฺณา

ทุกฺขปเรตา, อปฺเปว นามิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปญฺญาเยถาติ, จิรปรินิพฺพุตมฺปิ ตํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ, สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิต, ตสฺมึ ภควติ พฺรหฺมจริยํ จราม, ภิกฺขูนํ สิกฺขาสาชีวสมาปนฺนา, ตํ โน พฺรหฺมจริยํ, อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยาย สํวตฺตตุ ฯ

ถ้าสามเณรสวดด้วย เมื่อถึงบทว่า "ภิกฺขูนํ สิกฺขาสาชีวสมาปนฺนา" พึงหยุดเสีย พ้นนั้นแล้วจึงสวดต่อไป ฯ

จบทำวัตรเช้าเพียงนี้ ฯ

ทำวัตรค่ำ

(หัวหน้ากล่าวคำนำอภิวาทว่าดังนี้)

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, **พุทฺธํ** ภควนฺตํ (**อภิวาเทมิ**, ฯ กราบลง ๑ หน)

สวากฺขาโต ภควตา**ธมฺโม**, **ธมฺมํ** **นมสฺสามิ** ฯ

(กราบหน ๑)

สุปฏิปนฺโน **ภควโต** **สาวกสงฺโฆ**, **สงฺฆํนมามิ** ฯ (กราบหน ๑) กล่าวคำนมัสการว่า

หนฺท **มยํ** **พุทฺธสฺส** ภควโต **อรหโต** **สมฺมา**-สมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ จบ)

(**นำ**) หนฺท **มยํ** **พุทฺธานุสฺสตินยํ** **กโรม** **เส** ฯ

สวดพร้อมกัน

ตํ โข ปน ภควนฺตํ เอวํ กลฺยาโน กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต, อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู, อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ

(หยุดระลึกถึงพระพุทธคุณตามควร แล้วนำว่า)

หนฺท มยํ พุทฺธาภิคีตึ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

พุทฺธวารหนฺตาทิคุณาภิยุตฺโต,

สุทฺธาภิญาณกรุณาหิ สมาคตตฺโต,

โพเธสิ โย สุชนตํ กมลํว สูโร,

วนฺทามหํ ตมรณํ สิรสา ชิเนนฺทํ. ฯ

พุทฺโธ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ,

ปฐมานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ. ฯ

พุทฺธสฺสาหสฺมิ ทาโส ว พุทฺโธ เม สามิกิสฺสโร,

พุทฺโธ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม ฯ

พุทฺธสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ,

วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ พุทฺเธวสุโพธิตํ, ฯ

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน ฯ

พุทฺธํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ,

สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มเหสุํ ตสฺส เตชสา ฯ

(พึงหมอบลงว่า)

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา,
พุทฺเธ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
พุทฺโธ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว พุทฺเธ. ฯ

(พึงลุกนั่งคุกเข่านำว่า)

หนฺท มยํ ธมฺมานุสฺสตินยํ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ ฯ

(หยุดระลึกถึงพระธรรมคุณตามควร)

(นำ) หนฺท มยํ ธมฺมาภิคีตึ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

สฺวากฺขาตตาทิคุณโยควเสน เสยฺโย,
โย มคฺคปริยตฺติวิโมกฺขเภโท,

ธมฺโม กุโลกปตนา ตทธาริธาริ,
วนฺทามหํ ตมหรํ วรธมฺมเมตํ. ฯ

ธมฺโม โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ,
ทุติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ ฯ
ธมฺมสฺสาสสฺมิ ทาโส ว ธมฺโม เม สามิกิสฺสโร,
ธมฺโม ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม ฯ
ธมฺมสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ,
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ ธมฺมสฺเสว สุธมฺมตํ ฯ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ,
เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน ฯ
ธมฺมํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ,
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา ฯ

(ฟังหมอบลงว่า)

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา,
ธมฺเม กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ.
ธมฺโม ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ, ฯ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว ธมฺเม. ฯ

(พึงลุกนั่งคุกเข่า นำว่า)

หนฺท มยํ สงฺฆานุสฺสตินยํ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย, อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ ฯ

(หยุดระลึกถึงพระสังฆคุณตามควร)

(นำ) หนฺท มยํ สงฺฆาภิคีตึ กโรม เส ฯ

(สวดพร้อมกัน)

สทฺธมฺมโช สุปฏิปตฺติคุณาภิยุตฺโต,
โยฏฺฐพฺพิโธ อริยปุคฺคลสงฺฆเสฏฺโฐ,
สีลาทิธมฺมปวราสยกายจิตฺโต,
วนฺทามหํ ตมริยานคณํ สุสุทฺธํ ฯ

สงฺโฆ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ,
ตติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ ฯ
สงฺฆสฺสาหสฺมิ ทาโส ว สงฺโฆ เม สามิกิสฺสโร,
สงฺโฆ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม ฯ
สงฺฆสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ,
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ สงฺฆสฺโสปฏิปนฺนตํ ฯ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน ฯ
สงฺฆํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ,
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา ฯ

(พึงหมอบลงว่า)

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา,
สงฺเฆ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
สงฺโฆ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ,
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว สงฺเฆ ฯ

(พึงลุกขึ้นนั่งราบ)

(จบทำวัตรค่ำเพียงเท่านี้)

ปัตติทานคาถา

ยาเทวตา สนฺติวิหารวาสินี, ถูเป ฆเร โพธิฆเร ตหึ ตหึ,	เทวดาเหล่าใด มีปกติอยู่ในวิหาร สถิตอยู่ที่เรือนพระสถูป ที่เรือนพระโพธิในที่นั้น ๆ
ตา ธมฺมทาเนน ภวนฺตุ ปูชิตา, โสตฺถึ กโรนฺเตธ วิหารมณฺฑเล,	เทวดาเหล่านั้น เป็นผู้อันเราทั้งหลายบูชาแล้ว ด้วยธรรมทาน จงกระทำความสวัสดี ในวิหารมณฑลนี้
เถราจมชฺฌา นวกาจ ภิกฺขโว, สารามิกา	พระภิกษุทั้งหลาย ที่เป็นเถระ ที่เป็นปานกลาง ที่ยังใหม่ก็ดี
ทานปตี อุปาสกา,	อุบาสก อุบาสิกา ทั้งหลาย ผู้เป็นทานบดี พร้อมด้วยอารามิกชนก็ดี
คามาจเทสา นิคมาจ อิสฺสรา,	ชนทั้งหลายที่เป็นชาวบ้าน ที่เป็นชาวประเทศ ที่เป็นชาวนิคม ที่เป็นอิสระก็ดี

สปฺปาณภูตา สุขิตา ภวนฺตุ เต, ชลาพุชา เยปิจ อณฺฑสมฺภวา,	สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย เหล่านั้น จงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุข แม้สัตว์ เหล่าใด ที่เป็นชลาพุชะกำเนิด ที่เป็นอัณฑชะกำเนิดที่เป็นสังเสท
สํเสทชาตา อถโวปปาติกา, นิยฺยานิกํ ธมฺมวรํ ปฏิจฺจาเต,	ชะกำเนิด ที่เป็นอุปปาติกะกำเนิด ก็ดี สัตว์เหล่านั้นได้อาศัยธรรม อันประเสริฐ เป็นนิยยานิกธรรม แล้ว
สพฺเพปิ ทุกฺขสฺส กโรนฺตุ สงฺขยํ, ฐาตุ จิรํ สตํ ธมฺโม	แม้ทั้งหมด จงกระทำความสิ้น ไปแห่งทุกข์ ขอธรรมของสัป- บุรุษทั้งหลาย จงดำรงอยู่นาน
ธมฺมทฺธรา จ ปุคฺคลา,	แลบุคคลทั้งหลายที่ทรงธรรมจง ดำรงอยู่นาน
สงฺโฆ โหตุ สมคฺโค อตฺถาย จ หิตาย จ,	ขอพระสงฆ์ จงเป็นผู้พร้อม- เพรียงกันเทียว เพื่อประโยชน์ และเกื้อกูล

อเมฺห รกฺขตุ สทฺธมฺโม สพฺเพปิ ธมฺมจาริโน.	ขอพระสัทธรรม จงรักษา เราทั้งหลาย จงรักษาซึ่งท่านผู้ประพฤติธรรม แม้ทั้งปวง
วุฑฺฒึ สมฺปาปุเณยฺยาม ธมฺเม อริยปฺปเวทิเต ฯ	ขอเราทั้งหลาย จงถึงความเจริญในธรรม ที่พระอริยเจ้าแสดงแล้วเถิด ฯ

อิมินาตรวจน้ำแปล

อิมินา ปุญฺญกมฺเมน	ด้วยบุญกัมม์นี้
อุปชฺฌายา คุณุตฺตรา	ขอพระอุปัชฌาย์ ผู้มีคุณอันยิ่ง
อาจริยูปการา จ	พระอาจารย์ผู้มีอุปการะ,
มาตาปิตา จ ญาตกา ปิยา มมํ	มารดาบิดาที่รักของข้าพเจ้า
สุริโยจนฺทิมา ราชา	พระอาทิตย์และ พระจันทร์ พระเจ้าแผ่นดิน
คุณวนฺตา นราปิ จ	นรชนผู้มีคุณ,
พฺรหฺมมารา จ อินฺทา จ	พระพรหมแลมาร, พระอินทร์,
โลกปาลา จ เทวตา	ท้าวโลกบาล, เทพดา, พระยม
ยโม มิตฺตา มนุสฺสา จ	มนุษย์ผู้เป็นมิตร ผู้เป็นกลาง ๆ
มชฺฌตฺตา เวริกาปิ จ	ผู้มีเวร
สพฺเพ สตฺตา สุขี โหนฺตุ	และสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้มีความสุขเถิด
ปุญฺญานิ ปะกะตานิ เม	ขอบุญทั้งหลายที่ข้าพเจ้าทำแล้ว
สุขญฺจะ ติวิธํ เทนฺตุ	จงให้ความสุข ๓ ประการ (คือมนุษย์สุข ๑ สวรรค์สุข ๑ นิพพานสุข ๑)

ขิปฺปงฺ ปาเปถะ โวมฺตัง	อนึ่ง ขอท่านทั้งหลายจงยังตน ให้ถึง พระอมตมหานิพานโดย พลัน เทอญ ๆ
อิมินา ปุญฺญกมฺเมน	ด้วยบุญญกัมม์นี้
อิมินา อุทฺทิเสนะ จะ	และด้วยการอุทิศนี้
ขิปฺปาหํ สุละเภ - เจวะ	ขอข้าพเจ้าพึงได้โดยง่าย โดย พลัน
ตัณฺหุปาทานเฉทะนํ	ซึ่ง ธรรม เป็น เครื่อง ตัด ตัณหา อุปาทานได้เด็ดขาด
เย สนฺตาเน หินา ธมฺมา	ธรรมทั้งหลาย อันเลวทราม เหล่าใด มีอยู่ในสันดานของ ข้าพเจ้า
ยาว นิพฺพานโต มะมํ นสฺสนฺตุ สพฺพทา - เยว	ขอธรรมทั้งหลายเหล่านั้น จง พินาศ ไปจากสันดาน ของ ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อ จนกว่า จะถึงพระนิพพาน
ยตฺถ ชาโต ภะเว ภะเว อุชุจิตฺตํ สติปญฺญา สลฺเลโข วิริยมฺหินา มารา ลภนฺตุ	ข้าพเจ้าได้ไปเกิดในภพใด ๆ ขอ ข้าพเจ้า จงมีจิต ซื่อตรง มีสติ ปัญญา มีธรรมเป็นเครื่องขัด

โนกาสัง กาตุญฺจ วิริเยสุ เม	เกลากิเลส และมีความเพียรในทางที่ชอบ อนึ่ง มารทั้งหลายอันต่ำช้า จงอย่าได้โอกาสเพื่อจะทำอันตรายในความ เพียรทำกุศลกรรม ทั้งหลายของข้าพเจ้าเลย
พุทฺธาธิปวโร นาโถ	พระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งอันประเสริฐยิ่งของข้าพเจ้า
ธมฺโม นาโถ วรุตฺตะโม	พระธรรมเจ้า เป็นที่พึ่งอันประเสริฐสูงสุดของข้าพเจ้า
นาโถ ปจฺเจกพุทฺโธ จ	พระปัจเจกพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งอันอุดมของข้าพเจ้า
สงฺโฆ นาโถตฺตโร มมํ	แลพระสงฆ์เจ้า เป็นที่พึ่งอันยอดเยี่ยมของข้าพเจ้า
เตโสตฺตมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระพุทธเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระปัจเจกพุทธเจ้า แลพระสงฆ์เจ้าอันอุดมนั้น

มาโรกาสํ ลภานฺตุมา	ขอมารทั้งหลาย จงอย่าได้โอกาสเพื่อทำอันตราย แก่ข้าพเจ้าเลย ฯ
ปญฺจมาเร ชิเน นาโถ	สมเด็จพระโลกนาถเจ้า พระ-องค์ใด ทรงชำนะมารทั้ง ๕
ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ	บรรลุพระสัมโพธิญาณ อันอุดมแล้ว
อตุสจฺจํ ปกาเสติ มหาวีรํ นมามิหํ	ทรงบ่ระกาศอริยสัจจ์ ๔ ประการ ข้าพเจ้า ขอนอบน้อมพระโลกนาถเจ้าผู้มีความเพียรอันยิ่งใหญ่พระองค์นั้น
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้
สพฺเพ มารา ปลายยนฺตุ ฯ	มารทั้งหลายทั้งปวง จงหนีไปฯ

คาถาอนุโมทนา

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ,	ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสมุทรสาคร ให้บริบูรณ์ได้ฉันใด
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ,	ทานที่ท่านอุทิศให้แล้ว แต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วได้ ฉันนั้นขอ
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ,	อิฏฐผลที่ท่านปรารถนาแล้ว ตั้งใจแล้ว จงสำเร็จโดยฉับพลัน
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา	ขอความดำริทั้งปวง จงเต็มที่ เหมือนพระจันทร์เพ็ญ
จนฺโท ปณฺณรโส ยถา มณิ โชติรโส ยถาฯ	เหมือนแก้วมณี อันสว่างไสว ควรยินดี ฯ
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ	ความจัญไรทั้งปวง จงบำราศไป โรคทั้งปวง (ของท่าน) จงหาย อันตรายอย่ามีแก่ท่าน ท่านจง

มา เต ภวตุวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ฯ

เป็นผู้มีความสุข อายุยืน ธรรมสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติไหว้กราบ มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์ ฯ

มงคลจักรวาฬน้อย

สพฺพพุทฺธานุภาเวน	ด้วย อานุภาพ แห่ง พระพุทธเจ้าทั้งปวง
สพฺพธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมทั้งปวง
สพฺพสงฺฆานุภาเวน,	ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง
พุทฺธรตนํ ธมฺมรตนํ สงฺฆรตนํ ติณฺณํ รตนานํ อานุภาเวน,	ด้วยอานุภาพแห่งรัตนะ ทั้ง ๓ คือ พระรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสงฆ์รัตนะ
จตุราสีติสหสฺสธมฺม-ขนฺธานุภาเวน,	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมขันธ์แปดหมื่นสี่พัน
ปิฏกตฺตยานุภาเวน,	ด้วยอานุภาพแห่งพระไตรปิฎก
ชินสาวกานุภาเวน,	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสาวกแห่งพระชิตมาร
สพฺเพ เต โรคา,	โรคทั้งหลาย ทั้งปวง แห่งท่าน
สพฺเพ เต ภยา,	ภัยทั้งหลาย ทั้งปวง แห่งท่าน
สพฺเพ เต อนฺตรายา,	อันตรายทั้งหลายทั้งปวง แห่งท่าน
สพฺเพ เต อุปทฺทวา,	อุปัทวะทั้งหลายทั้งปวง แห่งท่าน

สพฺเพ เต ทุนฺนิมิตฺตา,	นิมิตรชั่วทั้งหลายทั้งปวงแห่งท่าน
สพฺเพ เต อวมงฺคลา,	อวมงคลทั้งหลายทั้งปวงแห่งท่าน
วินสฺสนฺตุ ฯ	จงเสื่อมหาย ๆ
อายุวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งอายุ
ธนวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งทรัพย์
สิริวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งศิริ
ยสวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งบริวารยศ
พลวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งกำลัง
วณฺณวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งผิวพรรณ
สุขวฑฺฒโก	ความเจริญแห่งความสุข
โหตุสพฺพทา ฯ	จงมี (แก่ท่านทั้งหลาย) ในกาลทุกเมื่อ ๆ
ทุกฺขโรคภยา เวรา,	ทุกข์โรคแลภัยก็ดี เวรก็ดี ความ
โสกา สตฺตุ จุปทฺทวา,	โศกก็ดี ศัตรูก็ดี อุบาทว์ก็ดี
อเนกา อนฺตรายาปิ,	แม้อันตรายเป็นอันมากก็ดี
วินสฺสนฺตุ จ เตชสา ฯ	จงพินาศฉิบหาย ไปด้วยเดช ๆ
ชยสิทฺธิ ธนํ ลาภํ,	ความสำเร็จกิจชัยมงคลก็ดี ทรัพย์ก็ดี ลาภก็ดี

โสตฺถิ ภาคฺยํ สุขํ พลํ,	ความสวัสดีก็ดี โสภาคก็ดีสุขแล กำลังก็ดี
สิริ อายุ จ วณฺโณ จ,	ศิริ อายุ ผิวพรรณก็ดี โภคก็ดี
โภคํ วุฑฺฒี จ ยสวา	จงบังเกิดมีแก่ท่าน (ท่าน) จง เป็นผู้มีความเจริญ มียศ
สตวสฺสา จ วายู จ,	มีอายุได้ร้อยปี แลมีปกติให้ สำเร็จกิจ
ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต ฯ	คือมีอายุยืน แล เลี้ยงชีวิตเป็นสุข ฯ
ภวตุสพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา,	ขอเหล่าเทวดาทั้งปวง จง รักษาท่าน
สพฺพพุทฺธานุภาเวน	ด้วย อานุภาพ แห่ง พระพุทธเจ้า ทั้งปวง
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมี แก่ท่านทุกเมื่อ ฯ
ภวตุสพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา,	ขอเหล่าเทวดา ทั้งปวง จงรักษา ท่าน

สพฺพธมฺมานุภาเวน	ด้วย อา นุ ภาพ แห่ง พระ ธรรม ทั้งปวง
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต ฯ	ขอความสวัสดี ทั้งหลาย จง มีแก่ท่านทุกเมื่อ ฯ
ภวตุสพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทวดา ทั้งปวง จง รักษาท่าน
สพฺพสงฺฆานุภาเวน	ด้วย อา นุ ภาพ แห่ง พระ สงฆ์ ทั้งปวง
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต ฯ	ขอความสวัสดี ทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ฯ

วัตรของภิกษุบวชใหม่

ภิกษุใหม่มีวัตตปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันอยู่แพร่หลายในคณะพระมหานิกาย แต่วัตรอย่างนี้มิได้มาในพระวินัยโดยตรง คือ วิธีครองผ้ากับวิธีบิณฑบาต ๒ วิธีนี้ ภิกษุใหม่จะได้รับแนะนำจากภิกษุเก่า ๆ หรือภิกษุผู้เป็นที่เนื่องแทนจากพระอุปัชฌายะ หรือพระอาจารย์โดยมาก ข้าพเจ้าเองก็เคยได้รับแนะนำมาเหมือนกัน คำแนะนำนั้นเป็นภาษาบาลีและมีวิธีให้กระทำดังจะกล่าวข้างหน้า ทั้งเป็นคำที่ยังคลาดเคลื่อนอยู่โดยมาก ซึ่งมาทราบได้ภายหลัง ข้าพเจ้าได้สืบถามถึงพระเถระผู้เป็นเจ้าของลัทธินี้ และคำอธิบายต่อท่านที่พอข้าพเจ้าจะถามได้ก็ไม่ได้รับความอธิบายอะไรที่มีหลักฐาน ๆ

ส่วนผู้ที่ไม่นิยมหรือสนใจในลัทธินี้ พากันยิ้มเยาะค่อนขอดว่าเป็นลัทธิคร่ำครึและงมงาย ส่วนข้าพเจ้าเองยังไม่ปลงใจเชื่อ ว่าพระโบราณาจารย์ผู้เป็นเจ้าของลัทธิ จะมีเจตนาไม่บริสุทธิ์ถึงกับกล้าแสดงลัทธิอื่น ไม่มีสารประโยชน์ แทรกแซงเข้าไว้ในพระวินัยอันเป็นมูลรากแห่งพระศาสนา น่าจะมี

กลเม็ดที่แยบคายแอบแฝงอยู่ในลัทธิของท่าน หากจะทำให้งมงาย ก็คงเป็นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้ปฏิบัติ หาใช่เป็นด้วยลัทธิเป็นของงมงายไม่ จึงหาทางสันนิษฐานไปอย่างอื่นดังจะได้กล่าวต่อไป แต่ความสันนิษฐานของข้าพเจ้าจะถูกต้องกับความประสงค์เดิมหรือไม่นั้น หวังว่าท่านธีรชนผู้ได้ทราบจะเมตตาประทานอภัย หรือให้ความตักเตือนแนะนำแก่ข้าพเจ้าได้ก็จะเป็นพระเดชพระคุณยิ่ง

อนึ่ง บัดนี้ลัทธินี้ก็ขาดจากความนิยมเกือบจะเสื่อมศูนย์อยู่แล้ว การที่ข้าพเจ้ารวบรวมมาแสดงไว้ในที่นี้อีก ก็โดยเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อจะรักษาลัทธิเก่าแก่ไม่ให้เสื่อมศูนย์เสีย

๒. เพื่อเป็นทางดำริของผู้ที่ยังนิยมลัทธินี้อยู่ จะได้ไม่งมงาย

๓. เพื่อหวังความกรุณาจากท่านธีรชน จะให้ความตักเตือน แนะนำข้อที่ยังคลาดเคลื่อนให้ถูกต้องเพื่อเป็นประโยชน์แก่สพรหมจารีย์ที่ยังสนใจเลื่อมใสลัทธินี้ จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายเดิม

หวังว่าความสันนิษฐานดังจะกล่าวต่อไปนี้ จะเป็นเครื่องประดับสติปัญญา และสะกิดความดำริแก่เพื่อนสพรหมจารีย์ของข้าพเจ้าได้บ้างตามสมควร ฯ

วิธีครองผ้า

๑. เมื่อหยิบสบงท่านให้ว่า "อา, ปา, มะ, จุ, ปะ" เวลานุ่งท่านให้ว่าตังขนิกปัจจเวกขณะ "บทจีวรํ" เมื่อคาดประคตเอวว่า "อิมํ กาย พนฺธนํอธิฏฺฐามิ" ฯ

๒. เมื่อหยิบจีวรท่านให้ว่า "ทิ, มะ, สํ, องฺ, ขุ" เวลาห่มให้ว่าตังขนิกปัจจเวกขณะ "บทจีวรํ" ฯ

๓. เมื่อหยิบสังฆาฏิให้ว่า "สงฺ, วิ, ธา, ปุ, กะ, ยะ, ปะ" เมื่อเวลาพาดสังฆาฏิให้ว่าตังขนิกปัจจเวกขณะ "บทจีวร" เมื่อคาดประคตอกให้ว่า "อิมํ องฺคพนฺธนํ อธิฏฺฐามิ" ฯ

๔. เมื่อครองผ้าเรียบร้อยแล้ว ให้จุดธูปเทียนบูชาพระเสร็จแล้วให้พิจารณาร่างกายของตนว่า "อยํ อตฺตภา โว อสุจิ อสุภํ มรณปริโยสาหนนฺติ กมฺมฏฺฐานํ ภาเวติ" ฯ

๕. ต่อนี้ไปท่านให้สวดมนต์ตามสมควร แล้วว่า "อตีตปัจจเวกขณะ" ทั้ง ๔ บท และถวายพรพระ (พาหุํ) จบลงด้วยกรวดน้ำ ฯ

๖. เมื่อเสร็จกิจแห่งการสวดมนต์แล้ว ท่านแนะให้แสดงอาบัติก่อนแต่อรุณขึ้น ต่อนี้ไปถ้าเวลายังเหลือ (คือไม่สว่าง) ควรเล่าหนังสือที่ต้องการที่ท่องสวดมนต์เป็นต้น ในเมื่อคอยอรุณอยู่นั้นท่านห้ามไม่ให้นอนอีก ฯ

๗. เมื่อได้อรุณ คือเห็นแสงพระอาทิตย์มีรัศมีแดงอ่อนทางทิศตะวันออก ท่านให้ว่า "อิทานิอรุโณทยํ อาปุจฺฉามิ" แล้วจึงเปลื้องผ้าครอง ฯ

ความหมายและแปลวิธีครองผ้า

ข้อ ๑. "อา, ปา, มะ, จุ, ปะ," หมายถึงชื่อพระวินัยปิฎก ๕ พระคัมภีร์ คือ:-

อา, - อาทิกรรม คัมภีร์ ๑

ปา, - ปาจิตฺติย คัมภีร์ ๑

มะ, – มหาวคฺค คัมภีร์ ๑

จุ, – ปริวาร คัมภีร์ ๑

ปะ – ปริวาร คัมภีร์ ๑

"อิมํ กายพนฺธนํ อธิฏฺฐามิ" เราตั้งไว้ซึ่งเครื่องผูกกายนี้

ข้อ ๒. "ที, มะ, สํ, อง, ขุ" หมายถึงชื่อพระสุตตันตปิฎก ๕ พระคัมภีร์ คือ:–

ที, – ทีฆนิกาย คัมภีร์ ๑

มะ, – มัชฌิมนิกาย คัมภีร์ ๑

สํ, – สํยุตฺตนิกาย คัมภีร์ ๑

อง, – องฺคุตรนิกาย คัมภีร์ ๑

ขุ, – ขุทฺทยนิกาย คัมภีร์ ๑

ข้อ ๓. "สง, วิ, ธา, ปุ, กะ, ยะ, ปะ," หมายถึงชื่อพระอภิธรรมปิฎก ๗ พระคัมภีร์ คือ:–

สงฺ – สงฺคิณี คัมภีร์ ๑

วิ – วิภังค์ คัมภีร์ ๑

ธา, – ธาตุกถา คัมภีร์ ๑

ปุ, – ปุคฺคลปญฺญตฺติ คัมภีร์ ๑

กะ, – กถาวตฺถุ คัมภีร์ ๑

ยะ, – ยมก คัมภีร์ ๑

ปะ, – ปฏฺฐาน คัมภีร์ ๑

"อิมํ องฺคพนฺ อธิฏฺขิมิ" เราตั้งไว้ซึ่งเครื่องผูกตั้วนี้ ฯ

สันนิษฐานวิธีครองผ้า ข้อ ๑, ๒, ๓,

การที่ท่านยกเอาพระไตรปิฎกมาใช้ในเวลาใช้สบง จีวร สังฆาฏินี้ เพื่อเป็นการแนะนำตักเตือนโดยการเทียบเคียงว่า ไตร จีวร เป็นบริกขารจำเป็นแท้ เพราะเป็นเครื่องป้องกันความละอายและความรังเกียจ ทำให้น่าดูน่าชมแก่ผู้ที่ได้พบเห็น ทั้งเป็นเครื่องบริหารร่างกายให้ปลอดอันตรายภายนอก มีหนาวร้อนเป็นต้น คือ สบง (ผ้านุ่ง) เป็นสิ่งจำเป็นต้องปรารถนา เพราะเป็นบริขารที่ปกปิดความละอาย และเป็นสิ่งที่รังเกียจสำหรับมนุษย์ วิสัยจะเว้นเสียมิได้เลย ส่วนจีวร (ผ้าห่ม) นั้น เป็นของจำเป็นที่จะเพิ่มความน่าดูน่าชม และป้องกันอันตรายแก่ส่วนร่างกายทั่วไปตามสมควร สังฆาฏิ (ผ้าซ้อนนอก) นี้ เป็นของจำเป็นที่จะต้องมีไว้ใช้ในคราวที่อันตรายแรงกล้า มีหนาวจัดเป็นต้น หรือเป็นเครื่องผลัดเปลี่ยนในคราวจำเป็น รวมเป็นบริขารเครื่องบริหารร่างกาย ที่จำกัดจำเขี่ยอันจะขาดเสียมิได้เลย สำหรับปัจจัยประเภทหนึ่ง ทั้งเป็นของที่จะยังอุปสมบทกรรมให้สำเร็จได้ประการหนึ่งด้วยฉันใด

พระไตรปิฎกก็ฉันนั้น ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นของภิกษุผู้มุ่งทุกขนิสสรณะโดยแท้ สมควรจะศึกษาให้ทั่วถึง และปฏิบัติจนเต็มความสามารถ เพราะพระวินัยจัดเป็นมูลรากพระศาสนา และเป็นชีพของภิกษุ เป็นเครื่องห้ามอัชฌาจารโทษอย่างหยาบ อันเกิดทางกายทางวาจา ทำมรรยาทให้เรียบร้อยสม่ำเสมอ ไม่เป็นที่รังเกียจแก่หมู่คณะ บำบัดความปฏิสารเดือดร้อนรำคาญ ยังความปีติโสมนัสเบิกบานให้แก่ผู้บำเพ็ญ เป็นปทัฏฐานแห่งคุณงามความดีต่อ ๆ ไป จัดเป็นอาทิกัลยาณคุณชาติที่งดงามเบื้องต้น ได้แก่ศีลสิกขา เป็นเครื่องปรามปรามกิเลสอย่างหยาบ ควรศึกษาในชั้นต้นท่านจึงเทียบด้วยสงบ ฯ

พระสูตรนี้ เปรียบดังลำต้นแห่งพระศาสนา เป็นทิฏฐานุคติ เนตติแบบอย่างสำหรับนำทาง ผู้ปฏิบัติให้ยิ่งขึ้น เป็นเครื่องสนับสนุนพระวินัยให้มั่นคง ส่งเสริมให้เป็นผู้งดงามไพบูลย์ ทั้งเป็นคุณเกื้อกูลแก่ปฏิปทาชั้นสูงต่อไป จัดเป็นมัชเฌกัลยาณะ คุณชาติที่งดงามในท่ามกลาง ได้แก่จิตตสิกขา เป็นเครื่องปราบปรามกิเลสอย่างกลาง มีนิวรณ์ธรรมเป็นต้น ควรศึกษาในลำดับต่อมา ท่านจึงเทียบด้วยจีวร ฯ

ส่วนพระอภิธรรมนั้น จัดเป็นแก่นแห่งพระศาสนา เป็นเครื่องส่องให้เห็นความจริงของสภาวธรรม นำให้เป็นผู้ไม่งมงาย รู้จักแยกขยายสมมติ วิมุติออก พิจารณา โดยสามัญญลักษณะและไตรลักษณะ เพื่อเป็นทางเพิกถอนตัณหาอุปาทาน นำจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสาสวะทั้งมวลได้จนสิ้นเชิง จัดเป็นปริโยสานกัลยาณะ คุณชาติที่งดงามในที่สุด ได้แก่ปัญญาสิกขา เป็นเครื่องปราบปรามกิเลสอย่างละเอียด มีกามราคานุสัยเป็นต้น ควรศึกษาในที่สุดท่านจึงเทียบกับสังฆาฏิ ฯ

รวมความว่า ไตร จีวร เป็นเครื่องป้องกันอันตรายภายนอกมีหนาวร้อน เป็นต้น และทำให้งดงามตามโลกยวิสัย ส่วนพระไตรปิฎกเป็นเครื่องขจัดอันตรายภายใน มี โลภ โกรธ หลง เป็นต้น และทำให้เจริญงอกงามตามธรรมนิยมฉะนี้ ฯ

ส่วนวิธีผูกประคตเอว แลประคตอก คงเป็นพวกประสงค์จะให้มีสติระวังให้เรียบร้อย มิฉะนั้น คงมีแยบยล

ตักเตือนไปในทางปฏิบัติ คือ ประคตเป็นเครื่องรวบรัดไตรจีวรให้กระชับกับกาย เมื่อเทียบไตรจีวรกับพระไตรปิฎกแล้ว รัดประคตก็ต้องเทียบด้วยพระสติวิริยะ อันเป็นสิ่งสำคัญในทางปฏิบัติ ที่จะรวบรัดพระไตรปิฎกให้แนบสนิทกับตน คือ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงศึกษาให้รู้เท่านั้น ต้องปฏิบัติให้เกิดมีในตนด้วย จึงจะสำเร็จผลตามมุ่งหมายตามบรรยายมานี้ เป็นแต่ความคิดความเห็นของเอกชน จะควรด้วยประการใด ขอธีรชนจงพิจารณาเลือกถือแต่ที่เห็นสมควร เทอญ ฯ

(แปลและสันนิษฐานในข้อต่อไป)

ข้อ ๔. "อยํ อตฺตภาโว อสุจิ อสุภํ มรณปริโยสานนฺติ กมฺมฏฺฐานํ ภาเวติ" (แปลว่า) พระโคจรกุลบุตรย่อมเจริญกรรมฐาน อัตตภาพนี้เป็นของไม่สะอาด, ไม่งาม, มีความตายเป็นที่สุด ดังนี้ ฯ

ข้อนี้ สันนิษฐานว่า ได้แก่การเจริญอสุภกรรมฐานหรือกายตา สติกรรมฐานนั่นเอง เพื่อให้เป็นเครื่องบรรเทาความประมาท ไม่ให้มัวเมาในร่างกาย ข้อนี้ย่อมเป็นกิจ แม้อันพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุก ๆ พระองค์ก็มิได้ละทิ้งเลย อนึ่ง พระ

อริยเจ้าทั้งหลายที่ได้สำเร็จพระอรหัตตผลใน เพราะการเจริญกรรมฐานนี้ จะนับจะประมาณมิถ้วน เพราะฉะนั้น พระอุปัชฌายะเมื่อจะให้กุลบุตรบรรพชาอุปสมบท ท่านจึงสอบกรรมฐานเสียก่อน แล้วจึงให้ตั้งอยู่ในศีล (ต้องการดูพิสดาร จงตรวจดูในสมาธินิเทศ ในวิสุทธิมรรค) ฯ

ข้อ ๕. อดีตปัจจเวกขณะทั้ง ๔ บทนั้น พึงตรวจดูความแปลใน "จตุปัจจยปัจจเวกขณะวิธี" ข้างต้น หน้า ๕๖ ฯ

(ข้อสันนิษฐาน) การที่ท่านแนะให้พิจารณาอดีตปัจจเวกขณะนี้ เพื่อจะได้รักษาปัจจัยสันนิสิตศีลให้บริสุทธิ์ เพราะปัจจัยสันนิสิตศีลจะบริสุทธิ์ได้ด้วยการพิจารณา ท่านเรียกว่าปัจจเวกขณสุทธิ (ต้องการดูพิสดารจงตรวจดูในศีลนิเทศในวิสุทธิมรรค) เรื่องนี้ บางท่านถึงกับกล่าวว่า ถ้าขาดอดีตปัจจเวกขณะ ต้องเป็นหนี้ทายกทายิกา เกิดชาติหน้าจะต้องเป็นโคเป็นควายให้เขาไถนาใช้หนี้ คงเป็นด้วยพระอรรถกถาจารย์ท่านแสดงว่า ภิกษุบริโภคปัจจัยที่ตนไม่ได้พิจารณาจัดเป็น "อิณบริโภค" บริโภคหนี้นั่นเอง ฯ

ข้อ ๖. วิธีการแสดงอาบัติ จงดูในบุพพสิกขาหรือในวินัยมุข ฯ (ข้อสันนิษฐาน) การที่ท่านแนะนำให้แสดงอาบัติในเวลาก่อนอรุณขึ้นนั้น ก็เพื่อป้องกันปฏิฉันนาบัติ เพราะอาบัติสังฆาทิเสสที่ภิกษุต้องเข้าแล้ว ถ้าปล่อยให้พ้นราตรีไป (คือ พ้นอรุณหรือสว่าง) จัดเป็นอันปกปิดต้องอยู่บริวาสจึงจะพ้นโทษ ฯ

ข้อ ๗. "อิทานิ อรุโณทยํ อาปุจฺฉามิ" (แปลว่า ข้าพเจ้าขอบอกกล่าวกาลขึ้นไปแห่งอรุณ ฯ ข้อนี้นอกจากจะสันนิษฐานว่า เพื่อรักษาไตรจีวรให้พ้นจากติจีวรวิปวาสและรักษาอกาลจีวร กับการรักษาพรรษาแล้ว ยังไม่เห็นทางอื่น เพราะการบอกอรุณก็เพื่อให้นับราตรีไม่ผิด ถ้านับพลาดไปก็ไม่พ้นอาบัติ ในเพราะการรักษาผ้าจีวรตามสิกขาบทที่ ๑ - ๒ - ๓ แห่งจีวรวรรณ เพราะเหตุอาบัติในสิกขาบททั้ง ๓ นี้ เป็นอจิตตกาบัติ ฯ

วิธีบิณฑบาตร

๑. เมื่อจับบาตรหรือเอาบาตรคล้องบ่า ท่านให้เปิดฝาบาตร ใช้มือควานในบาตรตรวจดูให้ทั่ว แล้วปิดฝาบาตรว่า "จตฺตาโร สติปฏฺฐานา, กายานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ, เวทนานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จิตฺตานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ ธมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานนฺติ" ฯ

๒. เมื่อเวลาเดินไปบิณฑบาตรท่านให้ว่า "สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ" เพียงเท่านี้หรือว่าต่อไปจนจบก็ได้ดังนี้ "อพฺยาปชฺฌา อนีฆา สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ"

๓. เมื่อเวลายืนคอยรับบิณฑบาตร ท่านให้ว่า "นามรูปํ อนิจฺจํ นามรูปํ ทุกขํ นามรูปํ อนตฺตา"

๔. เมื่อทายก ทายิกา ใส่บาตร ท่านให้ว่าธาตุปัจจเวกขณะ (บทที่ ๒) คือ "ยถาปจฺจยํ ถึง สุญฺโญ" หรือปฏิกูลปัจจเวกขณะ คือ ตั้งแต่ "สพฺโพปนายํ" ไปจนจบ หรือทั้งสองตามแต่เวลาจะให้โอกาส ฯ

๕. เมื่อกลับจากบิณฑบาตรมาถึงวัด ท่านให้ว่า "อิทานิ อาหารคเวสิทุกฺขํ สํเวควตฺถูติวุจฺจติ"

แปลและสันนิษฐานวิธีบิณฑบาตร

ข้อ ๑. จตฺตาโร สติปฏฺฐานํ

กายานุปสฺสนา สติปฏฺฐานํ

เวทนานุปสฺสนา สติปฏฺฐานํ

จิตฺตานุปสฺสนา สติปฏฺฐานํ

ธมฺมานุปสฺสนา สติปฏฺฐานํ

สติปัฏฐาน (ที่ตั้งแห่งสติ) ๔ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

๔. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

(ขอสันนิษฐาน) การที่ท่านแนะนำให้เจริญสติปัฏฐานในที่นี้ เพื่อประสงค์จะให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ไม่เผลอเรอในวัตถุและอิริยาบถนั้น ๆ ทั้งจะได้ป้องกันอภิชฌาความละโมภอยากได้ และป้องกันความโทมนัสเสียใจ ในคราวที่ขาดแคลนเป็นต้น (ต้องการดูพิสดาร พึงตรวจดูในมหาสติปัฏฐานโน้นเถิด ฯ)

ข้อ ๒. สพฺเพสตฺตา อเวรา โหนฺตุ
อพฺยาปชฺฌา อนีฆา
สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ
สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวรเถิด
จงเป็นผู้ไม่มีความพยาบาท ไม่มีทุกข์
มีสุข บริหารตนเถิด ฯ

(ข้อสันนิษฐาน) การที่ท่านแนะนำให้เจริญเมตตาภาวนาในเวลาเช่นนั้น ก็เพื่อจะให้มีสติระแวดระวังอันเป็นการปลอดภัยทั้งตนและผู้อื่น แลเพื่อแสดงให้เห็นว่าภิกษุเป็นผู้ไม่มีภัยไม่มีเวร ไม่มีอาชญา ไม่มีการเบียดเบียนแก่สัตว์อื่น หากจะเป็นไปบ้างโดยเหยียบมดปลวก ก็โดยไม่เห็น แลไม่มีเจตนามุ่งร้ายเลย ฯ

ข้อ ๓. นามรูปํ อนิจฺจํ นามรูปไม่เที่ยง
นามรูปํ ทุกฺขํ นามรูปเป็นทุกข์
นามรูปํ อนตฺตา นามรูปไม่ใช่ตน ฯ

(สันนิษฐาน) ข้อนี้เป็นการเจริญวิปัสสนาอยู่แล้ว คงประสงค์จะให้รู้เท่าทันวิสภาคารมณ์ (อารมณ์ที่เป็นข้าศึก)

ที่มาประจวบเข้า จะได้ละตัณหา, มานะ, ทิฏฐิ, เสียให้ห่างไกล (ต้องการดูพิสดาร จงตรวจดูในไตรลักษณ์เถิด) ฯ

ข้อ ๔. ธาตุปัจจเวกขณะบทที่ ๒ นั้น จงดูในจตุปัจจยปัจจเวกขณะวิธี แปลไว้แล้ว หน้า ๕๕) ฯ

ข้อนี้เพื่อให้บรรเทาตัณหาความทะยานอยาก แลโลภะความโลภในอาหาร จะได้เป็นผู้ตั้งอยู่ในสันโดษยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้อย่างไร ฯ

ข้อ ๕. "อิทานิ อาหารคเวสิทุกฺขํ สํเวควตฺถูติ วุจฺจติ" (แปลว่า) ทุกข์เพราะการเที่ยวแสวงหาอาหารในบัดนี้ บัณฑิตกล่าวว่าเป็นที่ตั้งแห่งความสลดใจ ดังนี้ ฯ

(สันนิษฐาน) ข้อนี้ท่านสอนให้พิจารณา "สํเวควตฺถุ" เพื่อให้เกิดความสลดใจ จะได้ไม่เป็นผู้ประมาท ทะเยอทะยานไปตามอิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่าปรารถนา) อันเป็นเครื่องปลอบใจให้แช่มชื่นยินดีในธรรมปฏิบัติแล ฯ

(วัตรของภิกษุใหม่นี้ อ. สตยาภรณ์ เรียบเรียง)

วิธีนุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล

การนุ่งห่มเป็นปริมณฑลนั้น คือนุ่งห่มกลมกล่อมเรียบร้อย ๆ ผ้าสบงนุ่งเบื้องบนปิดสะดือ เบื้องล่างปิดหัวเข่าทั้งสองลงมาเพียงครึ่งแข้ง ๆ ผ้าจีวรในวัดห่มเฉวียงบ่า คือปิดบ่าและแขนซ้าย เปิดบ่าและแขนขวา เบื้องล่างปกเข่าลงมาขนาดเท่าผ้านุ่ง หรือสูงกว่าผ้านุ่งนิดหน่อยเพียง ๔ นิ้ว ๆ เข้าบ้านห่มคลุมปิดบ่าและแขนทั้งสองข้างปิดหลุมคอ ข้างล่างปิดหัวเข่าทั้งสองขนาดเท่าผ้านุ่ง ๆ ถ้าห่มอย่างวิธีครองไตร เช่นห่มลงทำอุโบสถสังฆกรรม เป็นต้น พึงหยิบมุมผ้าจีวรจีบอย่างพับสมุดให้เรียบร้อยเสมอกัน ห่มเฉวียงบ่า คือ ปิดบ่าและแขนซ้าย เปิดบ่าและแขนขวา ชายจีวรเบื้องล่างปกเข่าลงมาขนาดเท่าผ้านุ่งดังกล่าวแล้วข้างต้น ผ้าสังฆาฏิพาดให้หลังสมุดอยู่ด้านใน (คอ) ให้หน้าสมุดอยู่ด้านนอก (แขน) และให้ชายสังฆาฏิข้างหลังยาวลงมาขนาดเท่าจีวร แล้วคาดรัดประคดอก ๆ

๕
การอาบน้ำ

มีข้อห้ามภิกษุผู้อาบน้ำ ไม่ให้สีกายในที่ไม่บังควร เช่น ต้นไม้ เสา ฝาเรือน และแผ่นกระดาน ไม่ให้สีกายด้วยของไม่บังควร เช่น ไม้ทำเป็นรูปมือ หรือจักเป็นฟันมังกร และเกลียวเชือกที่คม หรือเอาหลังต่อหลังสีกันก็ห้าม ฯ ผ้ามือและเกลียวผ้า ใช้ได้ไม่ห้าม ฯ

อนึ่ง ข้าพเจ้าเลื่อมใสในจริยาวัตร ของพระนววาสีติสสัตเถระอย่างหนึ่ง คือเมื่อใคร ๆ ทำความเคารพท่าน ท่านกล่าวคำให้พรว่า

"สุขิตา โหถ, ทุกฺขา มุจฺจถ[๑]"

(แปล) ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความสุข, พ้นจากทุกข์เถิด" ดังนี้ทุกครั้งไป ฯ

(คำอธิบายเพิ่มเติม) ถ้าผู้ชายคนเดียวทำความเคารพ ควรให้พรว่า "สุขิตา โหตุ, ทุกฺขา มุจฺจตุ" ถ้าผู้หญิง

---

๑ ธรรมบทภาค ๓ หน้า ๔๖๕ ฯ

คนเดียวทำความเคารพ ควรให้พรว่า "สุขิโต โหตุ, ทุกฺขา มุจฺจตุ" ถ้าผู้ชายหรือผู้หญิงตั้งแต่สองคนขึ้นไปใช้อย่างแบบต้น ฯ

คำถวายดอกไม้ธูปเทียนเครื่องบูชาพระ

อิมินา สกฺกาเรน พุทฺธํ ปูเชมิ
อิมินา สกฺกาเรน ธมฺมํ ปูเชมิ
อิมินา สกฺกาเรน สงฺฆํ ปูเชมิ ฯ

(แปล) ข้าพเจ้าบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า ด้วยเครื่องสักการะนี้ ฯ

คำบูชาข้าวพระ

อุกาส สูปพยญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนญฺจ อุทกํ วรํ พุทฺธสฺส ปูเชมิ ฯ

(แปล) ข้าพเจ้าขอโอกาสบูชาซึ่งโภชนะแห่งข้าวสาลีอันสมบูรณ์แล้วด้วยแกงกับ และน้ำอันประเสริฐ แด่พระพุทธเจ้า ฯ

คำขอลาข้าวพระ

เสสํ มงฺคลา ยาจามิ ฯ

(แปล) ข้าพเจ้าขอของที่เหลืออันเป็นมงคล ฯ

พิธีการบูชาข้าวพระนี้ บางท่านที่ไม่นิยมหรือไม่สนใจในพิธีนี้ พากันเหมาเอาว่าเป็นการทำเล่นด้วยความงมงายบ้าง ขาดประเคนบ้าง นานาประการ ฯ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าผู้ที่กล่าวเช่นนี้ กล่าวด้วยปราศจากวิจารณญาณ เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์นั้นเอง ฯ

ส่วนความเห็นของข้าพเจ้าว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการบูชาพระคุณของพระพุทธเจ้า ทั้งเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีของผู้บูชา อย่างเดียวกันกับการบูชาดอกไม้ธูปเทียนฉะนั้น อนึ่ง พระพุทธเจ้าท่านก็มิได้มาแตะต้องอย่างไรไม่ เมื่อเช่นนี้ยังจะมีความเสียหายอย่างไรหรือ ฯ

คำชักผ้าป่าที่เขาทอดทิ้งไว้

อิทํ วตฺถํ อสามิกํ ปํสุกูลจีวรํ มยฺหํ ปาปุณาติ ฯ

(แปล) ผ้าบังสุกุลจีวรอันหาเจ้าของมิได้นี้ย่อมถึงแก่เรา ฯ

คำชักผ้าป่าที่มีเจ้าของคอยรับพร

อิทํ วตฺถํ สสามิกํ ปํสุกูลจีวรํ มยฺหํ ปาปุณาติ ฯ

(แปล) ผ้าสุกุลจีวรอันมีเจ้าของนี้ ย่อมถึงแก่เรา ฯ

บังสุกุลเป็น

อจิรํ วตยํ กาโย **ปฐวึ อธิ**เสสฺสติ ฉุฑฺโฑ อเปต-วิญฺญโณ, นิรตฺถํว กลิงฺครํ ฯ

กายนี้มีวิญญาณไปปราศแล้ว อันเขาทิ้งเสียแล้วจักนอนทับแผ่นดิน ไม่นานหนอ ดังท่อนไม้ อันหาประโยชน์มิได้ฉะนั้น ฯ

ชักผ้าบังสุกุล หรือบังสุกุลตาย

อนิจฺจา **วต** สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข ฯ

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความเข้าไปสงบแห่งสังขารเหล่านั้น ย่อมเป็นสุข ฯ

ของที่ทายกนำมาถวายในสงฆ์ มิได้อุทิศเฉพาะภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็ดี หรือของที่เขาจัดไว้เป็นส่วน ๆ โดยเฉพาะรูปหนึ่ง ๆ แต่ของนั้นไม่เหมือนกันก็ดี เมื่อสงฆ์จะแบ่งแจกกันเช่นนี้ มีพระพุทธานุญาตให้อปโลกน์เสียก่อน

ถ้าของเหมือนกัน ทั้งเขาจัดไว้ถวายเป็นส่วน ๆ โดยเฉพาะรูป ๆ แล้ว เช่นนี้ไม่ต้องอปโลกน์ ฯ

คำอปโลกน์ (แจกของสงฆ์)

นโม ๓ จบ

อยํ ปฐมภาโค	ส่วนเป็นประถมนี้
มหาเถรสฺส ปาปุณาติ,	ย่อมถึงแก่พระมหาเถระ ฯ
อวเสสาภาคา	ส่วนอันเหลือลงทั้งหลาย
อมฺหากํ ปาปุณนฺติ ฯ	ย่อมถึงแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ฯ

ลำดับชั้นพรรษาของภิกษุ

ภิกษุใหม่มีพรรษาหย่อน ๕ จัดเป็นชั้นนวกภูมิ

ภิกษุมีพรรษาได้ ๕ แล้วแต่หย่อน ๑๐ จัดเป็นชั้นมัชฌิมภูมิ

ภิกษุพรรษาครบ ๑๐ แล้วแต่หย่อน หย่อน ๒๐ จัดเป็นเถรภูมิ

ภิกษุมีพรรษาแต่ ๒๐ ขึ้นไป จัดเป็นมหาเถรภูมิ ฯ

องค์แห่งการประเคนมี ๕

๑. ของที่พึงประเคนนั้น ไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป พอคนปานกลางยกได้คนเดียว

๒. ผู้ประเคนเข้ามาอยู่ในหัตถบาส (คือวัดแต่ส่วนสุดข้างหลังภิกษุไปถึงตัวผู้ให้ เว้นมือที่ยื่นออกมานั้นเสียให้ได้ ๒ ศอก ๑ คืบ)

๓. เขามีกิริยาน้อมเข้ามา

๔. กิริยาน้อมเข้ามาให้นั้น ด้วยกายก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ได้ ด้วยโยนให้ก็ได้ ฯ

๕. ภิกษุรับด้วยกายก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ได้ พร้อมด้วยองค์ ๕ อย่างนี้จึงประเคนขึ้นคือใช้ได้ ฯ

วิธีแสดงอาบัติอย่างโบราณ

สพฺพา ตา อาปตฺติโย อาโรเจมิ ฯ ๓ จบ ฯ พพฺพา ครุลหุกา อาปตฺติโย อาโรเจมิ ฯ	ข้าพเจ้าบอกซึ่งอาบัติทั้งหลาย ทั้งปวงเหล่านั้น ฯ ข้าพเจ้า บอกซึ่งอาบัติทั้งหลาย ทั้งปวง อันหนักแลเบา ฯ
อหํ ภนฺเต สมฺหุลา นานววตฺถุกา อาปตฺติโย อาปชฺชึ, ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมิ ฯ	ข้าแต่ท่านผู้เจริญข้าพเจ้าต้อง แล้วซึ่งอาบัติมากหลาย มีวัตถุ ต่างกัน, ข้าพเจ้าแสดงซึ่ง อาบัติ ในสำนักแห่งท่าน ฯ
(ผู้แก่พึงถามว่า) ปสฺสสิ อวุโส ตา อาปตฺติโย ฯ	เธอเห็นซึ่งอาบัติเหล่านั้น หรือ ฯ
(ผู้อ่อนรับว่า) อาม ภนฺเต ปสฺสามิ ฯ	ขอรับเจ้าข้า ข้าพเจ้าเห็น ฯ
(ผู้แก่พึงว่า) อายตึ อาวุโส สํวเรยฺยาสิ ฯ	เธอพึงระวังต่อไป ฯ

(ผู้อ่อนรับว่า)	
สาธุ สุฏฺฐุ ภนฺเต สํวริสฺสามิ ฯ ทุติ ตติ ฯ	ดีละเจ้าข้า ข้าพเจ้าจักสำรวม ด้วยดี ฯ
น ปุเนวํ กริสฺสามิ,	ข้าพเจ้าจักไม่กระทำอย่างนี้อีก,
น ปุเนวํ ภาสิสฺสามิ,	ข้าพเจ้าจักไม่กล่าวอย่างนี้อีก,
น ปุเนวํ จินฺตยิสฺสามิ ฯ	ข้าพเจ้าจักไม่คิดอย่างนี้อีก ฯ
(ผู้แก่รับว่า) "สาธุ ฯ ฯ"	

(ถ้าผู้แสดงแก่กว่าพึงว่าดังนี้)

สพฺพา ตา อาปตฺติโย อาโรเจมิ ฯ ๓ จบ ฯ

สพฺพา ครุลหุกา อาปตฺติโย อาโรเจมิ ฯ

อหํ อาวุโส สมฺพหุลา นานาวตฺถุกา

อาปตฺติโย อาปชฺชึ, ตา ตุยฺหมูเล ปฏิเทเสมิ ฯ

(ผู้อ่อนพึงถามว่า)	
ปสฺสถ ภนฺเต ตา อาปตฺติโย ฯ	ท่านเห็นซึ่งอาบัติเหล่านั้นหรือ
(ผู้แก่รับว่า)	
อาม อาวุโส ปสฺสามิ ฯ	เออ ท่านจงผู้มีอายุเราเห็น ฯ
(ผู้อ่อนพึงว่า)	
อายตึ ภนฺเต สํวเรยฺยาถ ฯ	ท่านพึงระวังต่อไป ฯ
(ผู้แก่รับว่า)	
สาธุ สุฏฺฐุ อาวุโส สํวริสฺสามิ ฯ	ดีละเธอ ฉันจักสำรวมด้วยดี ฯ

น ปุเนวํ กริสฺสามิ น ปุเนวํ ภาสิสฺสามิ
น ปุเนวํ จินฺตยิสฺสามิ ฯ

(ผู้อ่อนรับว่า) "สาธุ สาธุ สาธุ"

อันตรายของภิกษุ สามเณรผู้บวชใหม่ ๔ อย่าง

๑. อดทนต่อคำสอนไม่ได้ คือ เบื่อต่อคำสอน ขี้เกียจทำตาม ฯ

๒. เป็นคนเห็นแก่ปากแก่ท้อง ทนความอดอยากไม่ได้ ฯ

๓. เพลิดเพลินในกามคุณ ทะยานอยากได้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯ

๔. รักผู้หญิง ฯ

ภิกษุสามเณรผู้หวังความเจริญแก่ตน ควรระวังอย่าให้อันตราย ๔ อย่างนี้ย่ายีได้

องค์แห่งภิกษุใหม่ ๕ อย่าง

๑. สำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่อนุญาต ฯ

๒. สำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ความยินดียินร้ายครอบงำได้ ในเวลาที่เห็นรูปด้วยนัยน์ตา เป็นต้น ฯ

๓. ความเป็นคนไม่เอิกเกริกเฮฮา ๆ

๔. อยู่ในเสนาสนะอันสงัด ๆ

๕. มีความเห็นชอบ ๆ

ภิกษุใหม่ควรตั้งอยู่ในธรรม ๕ อย่างนี้

องค์ของสมณะมี ๔ อย่าง

๑. ขนฺติ ความอดทน

๒. อปฺปาหารตา ความเป็นผู้มีอาหารน้อย

๓. รติวิปฺปหานํ ละเสียซึ่งความยินดีในกามคุณ ๆ

๔. อกิญฺจนํ มิได้กังวลในฆราวาส ๆ

ธรรมของสมณะ ๑๐ อย่าง

๑. หิริโอตฺตปฺป ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ๆ

๒. กายสมาจารปาริสุทฺธิ ได้แก่กายสุจริตทั้ง ๓

๓. วจีสมาจารปาริสุทฺธิ ได้แก่วจีสุจริตทั้ง ๔

๔. มโนสมาจารปาริสุทฺธิ ได้แก่มโนสุจริตทั้ง ๓

๕. อาชีวปาริสุทฺธิ เลี้ยงชีวิตโดยบริสุทธิ์

๖. อินฺทฺริยสํวร สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖

๗. โภชเนมตฺตญฺญู รู้ประมาณในโภชนะ

๘. ชาคริยานุโยค ประกอบความเพียรพอเพื่อจะชำระใจให้หมดจด ไม่เห็นแก่นอนมากนัก ฯ

๙. สติสมฺปชญฺญ ความระลึกได้แลความรู้ตัว

๑๐. ส้องเสพเสนาสนะอันสงัด ชำระจิตจากนิวรณ์ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิ ทำปัญญาอันเห็นชัดในอริยสัจจ์ ๔ ให้เกิดฯ

จตุปาริสุทธศีล ๔

๑. ปาติโมกฺขสํวร สำรวมในพระปาติโมกข์ ฯ ล ฯ

๒. อินทฺริยสํวร สำรวมอินทรีย์ ๖ ฯ ล ฯ

๓. อาชีวปาริสุทฺธิ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิต ฯ

๔. ปจฺจยปจฺจเวกฺขณ พิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาตร เสนาสนะแลเภสัช ไม่บริโภคด้วยตัณหา ฯ

กาลิก ๔

๑. ยาวกาลิก เช่น ภาชนะทั้ง ๕ ฉันได้ชั่วคราว ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน ฯ

๒. ยามกาลิก เช่น น้ำอัฏฐบาล ๘ ฉันได้ชั่วคราว คือวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ฯ

๓. สตฺตาหกาลิก เช่น เภสัชทั้ง ๕ รับประเคนไว้ ฉันได้ชั่วคราวเพียง ๗ วัน ฯ

๔. ยาวชีวิก เช่น ยาแก้โรค รับประเคนไว้ฉันได้ ตลอดชีวิต ฯ

บริขาร ๘

ผ้าสบง ๑ ผ้าจีวร ๑ ผ้าสังฆาฏิ ๑ ประคตเอว ๑ บาตร ๑ มีดโกนหรือมีดตัดเล็บ ๑ เข็มเย็บผ้า ๑ ธมฺมการก ผ้ากรองน้ำ ๑ ฯ

น้ำอัฏฐบาลมาในบาลี ๘

๑. อมฺพปานํ น้ำมะม่วง

๒. ชมฺพุปานํ น้ำชมพู่หรือน้ำหว้า

๓. โจจปานํ น้ำกล้วยมีเมล็ด

๔. โมจปานํ น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด

๕. มธุกปานํ น้ำมะซาง

๖. มุทฺทิปานํ น้ำผลจันทน์หรือองุ่น

๗. สาลุกปานํ น้ำง่าวบัว

๘. ผารุสกปานํ น้ำมะปรางหรือลิ้นจี่ ฯ

ทสมังสัง

(คือ เนื้อสัตว์ ที่ห้ามมิให้ภิกษุฉัน ๑๐)

คือ เนื้อมนุษย์ ภิกษุฉันต้องอาบัติถุลลัจจัย ฯ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อหมี เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือดาว เนื้อเสือเหลือง ๙ อย่างนี้ ภิกษุฉันต้องอาบัติทุกกฏ ฯ

กิจวัตร ๑๐ อย่าง

๑. บิณฑบาตรเลี้ยงชีพ

๒. สวดมนต์ไหว้พระ

๓. ลงอุโบสถสังฆกรรม

๔. รักษาไตรครอง

๕. กวาดอาวาสวิหารลานพระเจดีย์

๖. อยู่ปริวาสกรรม

๗. ศึกษาธรรมวินัย แลปฏิบัติอุปัชฌายาจารย์

๘. เทสนาบัติ แสดงอาบัติ

๙. ปลงผม ชำระหนวด ตัดเล็บ

๑๐. พิจารณาปัจจเวกขณะทั้ง ๔ มีธาตุปัจจเวกข์ เป็นต้น ฯ

พิมที่แผนกการพิมพ์ กรมการทหารสื่อสาร สะพานแดง บางซื่อ กรุงเทพมหานคร โทร. ๔๙๑๙.
พันโท บุญไท พุทธประเสริฐ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา